

**Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv Belgelerine Göre
POLİS MEMURU TORUNÎ-ZÂDE SÜLEYMAN SIRRI EFENDİ**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Tarih Anabilim Dalı
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı**

Sedat TOKGÖZ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ercan HAYTOĞLU

Eylül 2011

DENİZLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı öğrencisi Sedat TOKGÖZ tarafından Yrd. Doç. Dr. Ercan HAYTOĞLU yönetiminde hazırlanan “**Polis Memuru Torunî-zâde Süleyman Sırrı Efendi**” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından **19/09/2011** tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

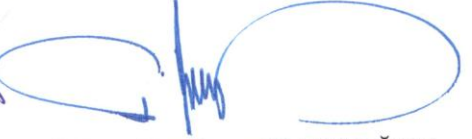
Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK

Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Günver GÜNEŞ

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Ercan HAYTOĞLU

Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun **12/10/2011** tarih ve **17/18** sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT

Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırılmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğini beyan ederim.

Tarih

19.09/2011

Sedat TOKGÖZ

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans çalışmalarım esnasında her türlü yardımını ve zamanını benden esirgemeyen ve değerli görüşlerini benimle paylaşan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Ercan HAYTOĞLU'na; kendilerinden ders aldığım ve talebeleri olmaktan gurur duyduğum tüm hocalarıma, yüksek lisans tezimin hazırlanması sürecinde bana katkıda bulunan Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanı Eyüp ŞAHİN'e, Polis Memuru Rahmi TÖRE'ye, Sefer ÖZEL'e, kardeşim Nejat TOKGÖZ'e, eşim Fatma TOKGÖZ'e ve hayat mücadelemde maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen annem Bedia TOKGÖZ'e teşekkür ederim.

ÖZET**Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv Belgelerine Göre
POLİS MEMURU TORUNÎ-ZÂDE SÜLEYMAN SIRRI EFENDİ**

TOKGÖZ, Sedat

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ercan HAYTOĞLU

Haziran 2011, 90 sayfa

Bu çalışmada, Polis Memuru Süleyman Sırrı Efendi'nin hayatı tarihsel süreçte yaşanan olayların ışığında anlatılmıştır. Süleyman Sırrı Efendi'nin Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşına katılması, Teşkilât-ı Mahsusa ve Cemiyet-i İslamiye'deki faaliyetleri, Bursa Polis kadrosundaki başarıları ele alınmıştır. Süleyman Sırrı Efendi, emekli olmak için uzun bir mücadelenin içinde yer almıştır. Bu mücadele ayrıntılarıyla izah edilmiştir. Milli Mücadele Dönemi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın Elviye-i Selâse'deki etkileri incelenmiştir. Batum'un İngilizler tarafından işgaline karşı bölge halkından gelen tepkiler değerlendirilmiştir. Ayrıca bu çalışmada Türk Polis Teşkilatı hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Polis Memuru, Süleyman Sırrı Efendi, Teşkilât-ı Mahsusa, Cemiyet-i İslamiye, Elviye-i Selâse

ABSTRACT**According To Archival Documents Of Turkish National Police
POLICE OFFICER TORUNÎ-ZÂDE SÜLEYMAN SIRRI EFENDİ**

TOKGÖZ, Sedat

M. Sc Thesis in Department Of History

History of the Turkish Republic

Thesis Advisor: Yrd. Doç. Dr. Ercan HAYTOĞLU

June, 2011, 90 Pages

In this study, Police officer Süleyman Sırrı Efendi's life is described in the light of the events of the historical process. Süleyman Sırrı Efendi battled Balkan Wars and World War I. His activities at the Teşkilât-ı Mahsusa (force spéciale) and Cemiyet-i İslamiye, the achievements of Süleyman Sırrı Efendi in Bursa Police Department are discussed. Süleyman Sırrı Efendi had been involved in a long legal struggle to had his retirement. This struggle was explained in detail. During National struggle and the effects of the Armistice of Moudros in Elviye-i Selâse (Kars, Ardahan, Batum) have been studied. The reactions from the people of region against the occupation of Batum by the English were examined. Furthermore in this study, the information was given about Turkish Police Organization.

Keywords: Police Officer, Süleyman Sırrı Efendi, Teşkilât-ı Mahsusa (force spéciale), Cemiyet-i İslamiye, Elviye-i Selâse

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR DİZİNİ.....	VI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK POLİS TEŞKİLATI-SÜLEYMAN SIRRI EFENDİ

1.1. TÜRK POLİS TEŞKİLATI.....	3
1.2. ACARALILAR VE SÜLEYMAN SIRRI EFENDİ.....	13

İKİNCİ BÖLÜM

SÜLEYMAN SIRRI EFENDİ'NİN KATILDIĞI SAVAŞLAR VE FAALİYETTE BULUNDUĞU CEMİYETLER

2.1. BALKAN SAVAŞLARI VE I. DÜNYA SAVAŞI'NDAKİ ROLÜ.....	18
2.2. TEŞKİLÂT-I MAHSUSA İÇİNDEKİ FAALİYETLERİ.....	23
2.3. BATUM POLİS MEMURLUĞU VE CEMİYET-İ İSLAMİYE İÇİNDEKİ FAALİYETLERİ.....	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARTVİN POLİS KADROSUNDAN BURSA POLİS KADROSUNA

3.1. BURSA'YA TAYİNİ.....	47
3.2. EMEKLİLİK SORUNU.....	50
SONUÇ.....	67
KAYNAKÇA.....	68
EKLER.....	77
ÖZGEÇMİŞ.....	90

KISALTMALAR DİZİNİ

A.A.M.D.	Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi
a.g.b.	Adı Geçen Belge
a.g.k.	Adı Geçen Kanun
a.g.ö.d.	Adı Geçen Özlük Dosyası
A.P.K.	Araştırma Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı
ATESE	Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı
A.Ü.	Atatürk Üniversitesi
A.Ş.	Anonim Şirketi
BİLİG	Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
D.T.C.F.	Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
ETK	Emniyet Teşkilatı Kanunu
KTÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Md.	Madde
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
O.T.A.M.	Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi
POMEM	Polis Meslek Eğitim Merkezi
s.	sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDVİA	Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
T.P.T.	Türk Polis Teşkilatı
T.S.D.	Turkish Studies Dergisi
TTK	Türk Tarih Kurumu
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
vd.	ve diğerleri
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

Bu çalışmada Türk milletinin Milli Mücadelesine gönlünü vermiş ve Cumhuriyetin kurulmasına tanıklık etmiş olan Polis memuru; Acara Süfla Keda'dan Şakir Ağa-zâde'nin oğlu namı diğer Torunî-zâde Süleyman Sırrı Efendi'nin hayatı belgelere dayandırarak yazılmaya çalışılmıştır. Burada Polis Memuru Süleyman Sırrı Efendi'nin doğumu, eğitim-öğretim durumu, sosyal yaşantısı, kişiliği, evliliği ve çocukları hakkında bilgi verilmiştir. Hayatı boyunca üstlendiği vazifeler ve bu vazifelerdeki başarısı ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Bu çalışmanın tarihi olaylar ışığında ve kronolojik sıra göz önünde bulundurularak nesnel bir tutumla anlatılmasına özen gösterilmiştir.

Türk Polis Teşkilatının cesur polislerinin Milli Mücadele yıllarında Türkiye Cumhuriyeti döneminde kendilerine düşen görevi kahramanca yerine getirdiklerini, vatan için hiç bir fedakârlıktan kaçınmadıklarını ve yapmış oldukları hizmetlerden hiçbir karşılık beklemeden sadece vatanın kurtuluşunu hedeflediklerinin anlaşılmasına katkıda bulunulmak istenilmiştir.

Bu çalışmada, araştırmaya konu olan Polis memurunun, biyografisi için Emniyet Genel Müdürlüğü Personel Dairesi Başkanlığında bulunan özlük dosyasından yararlanılmıştır. Çalışma, kişiye ait fotoğraflar, kendi el yazısı ile yazmış olduğu vasiyet, mektuplar, vesikalar, verilen taltifler, itimatnameler, takdirnameler ve yapmış olduğu resmi yazışmalarla zenginleştirilmiştir. Polis memurunun savaştığı cephele, katılmış olduğu gizli örgütler, üye olduğu cemiyetler hakkında Milli Kütüphane ve Emniyet Genel Müdürlüğünün kütüphanesinden gerekli bilgiler toplanmış ve konuya ait makalelerden, arşiv belgelerinden ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır.

Bu çalışmada, Osmanlı'nın son dönemlerinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında ve özellikle Elviye-i Selâse'de yaşanan tarihsel süreç bir polis memurunun hayatı üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır. Teşkilât-ı Mahsusa ve Cemiyet-i İslamiye'nin genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca bu çalışmada Türk Polis Teşkilatı'nın geçmişten günümüze tarihsel gelişimi anlatılmıştır.

Osmanlıdan Cumhuriyet'e köklü bir geçmişe sahip olan Emniyet Genel Müdürlüğü kendi tarihini ortaya koyacak belgeleri muhafaza etmeyi bilerek bir arşiv oluşturmuştur. Emniyet Genel Müdürlüğü Özlük Dosyaları Arşivi; Atik, Cedit, Rütbeli ve Cumhuriyet Polisleri olarak tasnif edilmiştir. Süleyman Sırrı Efendi'nin özlük dosyası, bu tasnifte Cedit-13530 Süleyman Sırrı Torunoğlu¹ olarak yerini almıştır.

Çalışmamızda karşılaştığımız en büyük sorun elbette ki kaynak sorunu olmuştur. Çalışmanın bir biyografi çalışması olması nedeniyle öncelikle Polis Memuru Torunîzâde Süleyman Sırrı Efendi'nin Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivinde bulunan özlük dosyasının, Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanı Sayın Eyüp Şahin'in yardımıyla Emniyet Genel Müdürlüğü Personel Dairesi Başkanlığı arşivinden temin edilmesi sağlanmıştır. Çalışmanın temelini bu özlük dosyası oluşturmuştur.

---

¹ Süleyman Sırrı Efendi, 1934 yılında çıkarılan Soyadı Kanunu'yla Torunoğlu soyadını almıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK POLİS TEŞKİLATI VE SÜLEYMAN SIRRI EFENDİ

1.1. Türk Polis Teşkilatı

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren Türk Devletleri, toplumun huzur, refah ve güven içerisinde yaşamasını ve kamu düzeninin sağlanmasını devletin en önemli ve asli bir görevi olarak kabul etmişlerdir. Bu nedenle toplumu düzen içerisinde tutabilmek ve istenmeyen olayların önüne geçebilmek için, ilk Türk Devletlerinden itibaren Emniyet Teşkilatına gereksinim duyulmuştur. Bu dönemlerde askeri vazifelerle mülki vazifeler birlikte yerine getirilmiştir. Bu nedenle ilk Türk Devletlerinde emniyeti sağlamak amacıyla kurulan teşkilat hem mülki hem adli hem de askeri niteliğe sahip olmuştur². Türklerde polis örgütü askeri örgüt içinde yer aldığından, polisin tarihi asker tarihimiz olarak kabul edilmiştir³.

İslamiyet'in kabulünden önce Türk Devletlerinde emniyet ve asayiş, çağ sıralamasına uygun olarak Tarhan ve Tigin denilen genel valiler tarafından sağlanmıştır, Yargan adı verilen görevliler de bu valilerin emrinde zabıta amiri olarak görev yapmışlardır. İslamiyet öncesi Türklerde, kamu düzen ve güvenliğini sağlayan Subaşılar, İslamiyet'in kabulünden sonra teşekkül ettirilen güvenlik teşkilatlarında da adını aynen muhafaza etmiş ve hemen hemen aynı vazifeleri ifa etmişlerdir⁴.

Türk polis tarihinde önemli bir rol oynayan ve bütün tarih boyunca muhtelif şekil ve suretlerde görünmekle beraber daima zabıta işlerinin de başında bulunmuş olduğu anlaşılan subaşı, ilk zabıta amiri olarak kabul edilmiştir⁵. Subaşı kelimesinin asker, komutan, ordu manasına gelen "sü" ile "baş" kelimesinin birleşmesinden oluştuğu ve başkomutan anlamına geldiği anlaşılmıştır. Fakat "sübaşı" kelimesi büyük ünlü uyumuna aykırı olduğundan zaman içinde subaşı olarak söylenmiştir.

² Ali Arslan (2011). Düşmanın Şehirdeki Hedefi-Millî Mücadelede Polisler, Paraf Yayınları, İstanbul, s.21.

³ Halim Alyot (1947). Türkiye'de Zabıta (Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum), Kanaat Yayınları, Ankara, s.9.

⁴ İbrahim Yılmazçelik, İdris Karabörk (2005). Türk Emniyet Teşkilatı'nın Kuruluş ve Gelişmesi (1845-1950), Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Dergisi, Sayı: 43, s. 8.

⁵ Alyot, Türkiye'de Zabıta (Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum), 10.

Subaşılar savaşta belli birlikleri komuta etmişler ve barışta da buldukları bölgenin güvenliğini sağlamışlardır⁶.

İnelkağan, VIII. yy'a ait Tonyukuk kitabesinde bilinen en eski subaşı olarak yerini almıştır⁷. Büyük Selçuklu Devleti'nin kurucusu olan Selçuk Bey'in bir subaşı olması, Anadolu Selçuklu Devletinde askeri ve mülki işlere bakan komutanlara subaşı denmesi ve Karamanoğulları'nda da Nizamüddin Bekler adında bir subaşının bulunması⁸ bu kavramın Selçukludan Osmanlıya sürekli kullanıldığını göstermiştir⁹. İçeriden ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı güvenliği sağlayan subaşılar eyalet emniyet müdürü ve emirlerindeki şahneler ise ilçe emniyet müdürü veya amiri olarak kabul edilmişlerdir¹⁰.

Osmanlı Devleti'nde padişahlar, her hususta olduğu gibi, kolluk işlerinde de mutlak ve en büyük yetki mercii olmuşlardır. Padişahlar bu yetkilerini sadrazamlar aracılığıyla yürütmüşlerdir. Sadrazamlar ise güvenlikle ilgili değişik makamlar arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak göreviyle ilgilenmişlerdir¹¹.

İlk Türk Devletleri'nde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de polis teşkilatı, askeri teşkilat kadrosu içinde yer almıştır. Askeri amirler aynı zamanda Polis amiri olarak da görev yapmışlardır¹². Osmanlı Devleti halkın güvenliğine kuruluşundan itibaren çok önem vermiştir. Bu nedenle her şehre ya da kasabaya, mülki ve idari işlere bakan "kadı"lar ile "kadı"lara karşı sorumlu olarak asayiş işlerini yürüten aynı zamanda da askeri bir amir olan subaşılar atanmıştır¹³.

⁶ Fethullah Eraslan, İsmail Metin (1984). Türk Polis Tarihi-Kurtuluş Savaşı'nda İç Güvenlik ve Polis, Cilt: 1, Aslımlar Basımevi, Ankara, s. 129

⁷ Hikmet Tongur (1946) Türkiye'de Genel Kolluk Teşkili ve Görevlerinin Gelişimi, Cilt: I, İçişleri Bakanlığı EGM Yayınları, Ankara, s. 28.

⁸ Ali Kuyaksil (2000) 155 Yılında Polis Teşkilatı'nın Tarihçesi, Kolluk Kavramı ve Günümüzde Emniyet Teşkilatı, EGM Polis Dergisi, Sayı: 22, s.4

⁹ Ömer Faruk Gültekin (2005) Tarihi Perspektiften Türk Emniyet Teşkilatı'nın Dönüşüm Süreci, EGM Polis Dergisi, Sayı: 43, s. 154.

¹⁰ Arslan, Düşmanın Şehirdeki Hedefi-Milli Mücadelede Polisler, 24-25.

¹¹ Mustafa Çufalı (2002) "Türk Polis Tarihi" Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis, Editörler: Hasan Hüseyin Çevik, Turgut Göksu, Seçkin Yayınları, Ankara, s.20.

¹² Eraslan, Türk Polis Tarihi-Kurtuluş Savaşı'nda İç Güvenlik ve Polis, 131-132.

¹³ Adem Kızılkaya, Nevzat Sönmez (2003). Geçmişten Günümüze Güvenlik İhtiyacı ve Türk Polis Teşkilatı, Çağın Polisi Dergisi, Sayı: 17, s. 17.

Sadrazamın yanında yer alan subaşılar, “Yasakçı” adı verilen askerlerle başkent in dirlik ve düzenini sağlamışlar, XIV. asrın ortalarına doğru “Yasakçı”ların yanında, gece bekçisi olarak görev yapan “Asesbaşı”lar görevlendirilmiştir. Fatih Sultan Mehmet’in 1453’te İstanbul’u almasına kadar, Osmanlı Devlet teşkilatında en büyük komutan veya askeri komutan anlamına gelen subaşaların yönetimindeki askeri birlikler, dış güvenliğin yanı sıra iç güvenliğin sağlanmasıyla da görevlendirilmişlerdir¹⁴.

İstanbul’un fethinden sonra Yeniçeri Teşkilatı gelişince askeri komutanlıklar başka isimlerle anılmaya başlanmış, subaşılar ise sadece şehir ve kasabaların güvenlik ve belediye işlerine bakan yetkililer olarak anılmışlardır¹⁵. 1453 yılından sonra Yeniçeri Teşkilatının gelişerek genişlemesi üzerine İstanbul’un düzen ve güvenliğinin sağlanması işleri başta Yeniçeri olmak üzere Bostancı, Cebeci, Topçu gibi askeri ocaklar ile Kaptan-ı Derya askerlerine intikal etmiş ve İstanbul, Yeniçeri Ağası, Bostancıbaşı, Cebeci başı, Topçubaşı ve Kaptanpaşa arasında bölgelere ayrılmıştır¹⁶.

Yeniçeriler hem payitahtı dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korumuş hem de bünyesindeki birliklerle başkent in asayişini sağlamışlardır. Bu dönemde emniyet ve asayiş i sağlamak amacıyla kulluklar(kolluk) tesis edilmiştir. Kullukçulara yardım etmek amacıyla; gizli bir polis gibi suçlunun yakalanmasını ve adli makamlara teslim edilmesini sağlayan Böcekbaşı, yine gizli bir şekilde halkın arasında dolaşarak bilgi ve durum incelemesi yapan Baştebdil Ağası ve şehirde devriye gezerek suçluları takip eden Salma Çavuşu gibi birimler oluşturulmuştur¹⁷.

Emniyet ve asayiş merkezde bu şekilde sağlanırken taşrada ise sancak merkezlerinde kadılar ile işbirliği içinde bulunan sancakbeyleri emniyet işlerinden sorumlu olmuşlardır. Kadılar hem hükümet merkezinde hem de taşrada görev yapmışlardır. Kadılar adli, idari ve mali işlerin yanında, buldukları bölgede asayiş in temininden de sorumlu olmuş ve bu hususta merkezin asıl muhatabı olmuşlardır. Kadılar, gerek merkezde gerekse görevli buldukları diğer bölgelerde kolluk işlerini

¹⁴ Eraslan, Türk Polis Tarihi-Kurtuluş Savaşı’nda İç Güvenlik ve Polis, 132.

¹⁵ Çufalı, “Türk Polis Tarihi” Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis, 20.

¹⁶ Eraslan, Türk Polis Tarihi-Kurtuluş Savaşı’nda İç Güvenlik ve Polis, 133

¹⁷ Arslan, Düşmanın Şehirdeki Hedefi-Milli Mücadelede Polisler, 28-29. Tarihi süreç içerisinde kulluklar; Karakulhane, Karagol ve Karakol, Kullukçular(Kollukçu) ise Karakullukçu adlarını almışlardır.

devamlı olarak denetlemişlerdir¹⁸.

Batılılaşmanın hız kazandığı II. Mahmut Döneminde devlet ve saray teşkilatında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu kapsamda emniyet ve asayişin sağlanması ile ilgili olarak da bir takım yenilikler yapılmıştır.

1826 yılında Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra yerine İstanbul'da asayiş hizmetlerini yerine getiren Asakir-i Muntazama-i Hassa (Asakir-i Mansure-i Muhammediyye) kurulmuştur. Daha sonra 1834 yılında Anadolu ve Rumeli'nin bazı eyaletlerinde Asakir-i Redife adıyla bir askeri örgüt kurulmuştur. Bu askeri örgüt emniyet ve asayişten de sorumlu olmuştur. Bu askerlerin idaresi ise Serasker denilen bir komutana verilmiştir. Yeniçeri Ağasının iç güvenlikle ilgili yetkilerine Serasker de sahip olmuştur¹⁹.

Görüldüğü gibi Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra İstanbul ve taşrada polis hizmetleri birbirinden farklı teşkilatlar tarafından yürütülmüştür. Eyaletlerde sipahilerin sorumluluğuna bırakılan asayiş ve güvenlik hizmetleri, Başkentte, İhtisap Ağalığı Nizamnamesi'yle kurulan İhtisap Nezaretinin sorumluluğuna bırakılmıştır. İhtisap Nezareti polis teşkilatının kurulmasına kadar zabıta hizmetlerini yürütmüştür.

Örgütlenme ve uygulamadaki bu karışıklığı ortadan kaldırmak için 10 Nisan 1845'te yayınlanan Polis Nizamnamesi ile ilk polis teşkilatı kurulmuştur²⁰. Ancak Birinci bu durumu: *"İlk teşkilat kanunu Polis Nizamı adı altında 17 maddeden ibaret olarak Sultan Abdülmecit zamanında, 11 Rebiü'l evvel 1261 tarihinde çıkarılmıştır. Bunun miladi karşılığı 20 Mart 1845'tir. Bu vesile ile işaret etmek gerekir ki polis kelimesi de resmi lisana ilk defa bu nizamname ile girmiştir. Bu nizamname 21 Rebiü'l evvel 1261'de yani 30 Mart 1845 Pazar günü bir yazı halinde (müzekkere-i umumiye) İstanbul'da bulunan sefaretlere gönderilmiştir"*²¹ şeklinde ifade etmiştir. 20 Mart 1845 tarihinde çıkarılan Polis Nizamı 10 Nisan 1845'te yürürlüğe girmiştir. On yedi maddelik

¹⁸ Çufalı, "Türk Polis Tarihi" Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis, 21.

¹⁹ Alyot, Türkiye'de Zabıta (Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum), 69.

²⁰ Eraslan, Türk Polis Tarihi-Kurtuluş Savaşı'nda İç Güvenlik ve Polis, 136.

²¹ Ali Birinci (1999). Türk Emniyet Teşkilatı'nda İlkler, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 3, s. 9-10

bu nizamnamede polis mefhumunun ilk kez kullanılmış olması, Türk Polis Teşkilatı'nın ilk kez bu tarihte kurulduğu şeklinde yanlış anlaşılmalıdır. Polis mefhumu, ilk kez kullanıldığı tarihlerde emniyeti muhafaza eden Emniyet Teşkilatını ifade etmiştir. Söz konusu nizamname o güne kadar var olmayan bir teşkilat tesis etmeyip, Osmanlı Emniyet Teşkilatının Polis Teşkilatı adı altında yeniden yapılandırılmasına yönelik olmuştur²². 1845 tarihli bu nizamname 1 Temmuz 1800 tarihli “Paris Emniyet Müdürü'nün Görevlerini Düzenleyen Kararname” adlı metin temel alınarak hazırlanmıştır²³.

Bu dönemde, Tophane Müşiriyeti'ne bağlı teftiş memurları adı altında ayrı bir polis kuvveti kurulmuştur. Bu polisler modern polis örgütünün öncülü olmuşlardır²⁴. Teftiş memurları hem asayişî sağlamakla görevlendirilmiş hem de asayişten sorumlu olan ve Seraskerliğe bağlı olarak görev yapan Asakir-i Mansure-i Muhammediyye ve Asakir-i Redife'ye bağlı birimlerin yapmış oldukları uygulamaların kanuna uygun olup olmadığını denetlemişlerdir²⁵.

Ancak bu süreçte yaşanan karışıklıklar yapılan yeni düzenlemelerle de tam olarak ortadan kaldırılamamıştır. Bu nedenle Türk Polis Teşkilatının daha sistemli hale getirilmesi için 1845 yılında kurulan Polis Meclisi, Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nun ilanından sonra iç güvenlik anlayışında meydana gelen değişimin en önemli sonuçlarından birisi olduğu kadar, askeriyeden ayrı sivil bir güvenlik gücünün, yani polis çalışmalarının da başlangıç tarihi olarak kabul edilmiştir. Memleketin iç güvenlik ve asayişîyle ilgili kanun ve nizamnameleri kabul etmek ve bunların uygulanmasına nezaret etmek gibi görevleri üstlenen “Polis Meclisi” çalışmalarına başlasa da bir türlü ivme kazanamamıştır. Polis Meclisi'nin daha verimli çalışabilmesi için bir takım iyileştirmeler yapılmıştır. Ancak bir sonuç alınamamış ve nihayetinde önce Polis Meclisi'ni çalışanları Zaptiye Meclisi'ne nakledilmiş daha sonra da meclisin çalışmalarına son verilmiştir²⁶.

²² Arslan, Düşmanın Şehirdeki Hedefi-Milli Mücadelede Polisler, 33.

²³ Çufalı, “Türk Polis Tarihi” Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis, 21.

²⁴ Ferdan Ergut (2004). Modern Devlet ve Polis, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetim Diyalektiği, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 112.

²⁵ Arslan, Düşmanın Şehirdeki Hedefi-Milli Mücadelede Polisler, 34-35.

²⁶ Ali Sönmez (2005). Polis Meclisinin Kuruluşu ve Kaldırılışı (1845-1850), Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı: 37, s. 259-269.

Emniyet ve asayişin daha iyi sağlanabilmesi için 18 Şubat 1846'da bir genelge yayınlanmıştır. Bu genelgede, emniyet hizmetlerinin seraskerlik tarafından yerine getirilmesinin, askerlerin asli görevlerini ihmal etmelerine neden olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Emniyet hizmetlerinin tek elden yönetilmesinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bu çerçevede Zaptiye Müşiriyeti'nin kurulmasına karar verilmiştir. Ancak Zaptiye Müşiriyeti ihtiyaçları karşılayamamış ve 1879 yılında Zaptiye Nezareti'ne dönüştürülmüştür²⁷.

1876 yılında, Tanzimat ve Islahat hareketleri çerçevesinde, Avrupa'daki örneklere göre bir polis teşkilatı kurulmasına karar verilmiş ve 1879 yılında Zaptiye Nezareti kurulmuştur²⁸.

Türk Polis Teşkilatı açısından Zaptiye Nezareti önemli bir adımdır. Osmanlı Devletinde, askerden ayrı olarak sivil polis memurlarının ortaya çıkması 1845'te Polis Teşkilatı'yla gerçekleşmiştir. Fakat bu kısa sürmüştür. Zira 1846'da kurulan Zaptiye Müşiriyeti'yle birlikte polislik işindeki askeri sistem tekrar uygulanmıştır. Bu yüzden 1846-1879 arası dönem "Tevhid-i Zapıta" olarak adlandırılmıştır. Nihayet 1879'da Zaptiye Müşiriyeti kaldırılmış ve zaptiye memurları Serasker'e bağlanmış ve adları jandarma olarak değiştirilmiştir. Jandarmanın bağımsız ve askeri bir birim olarak ortaya çıkışı, gayri askeri bir polis örgütünün oluşmaya başlamasını göstermiştir. Bu nedenle 1879'da Zaptiye Nezareti ile başlayan dönem ilk sivilleşmiş polis örgütünün başlangıcı olmuştur²⁹.

Bu dönemde 1881 yılında İstanbul'un asayişinden sorumlu olan Asakir-i Zaptiye Teşkilatı kaldırılarak yerine Polis Teşkilatı kurulmuş ve aynı uygulamaya 1885 yılından itibaren taşrada da başlanılmıştır. 1894 yılında 15 vilayette polis teşkilatı kurulmuş ve her vilayet dairesinin başına bir serkomiser getirilmiştir. Bu dönemin sonlarına doğru vilayetlerin çoğuna polis müdürleri verilmiştir. 1897 yılında İstanbul'da ilk süvari polis teşkilatı, 1898 yılında sivil polis müfettişlikleri ve komiserlikleri ve 1899 yılında da

²⁷ Alyot, Türkiye'de Zabıta (Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum), 82-83.

²⁸ Eraslan, Türk Polis Tarihi-Kurtuluş Savaşı'nda İç Güvenlik ve Polis, 137.

²⁹ Ergüt, Modern Devlet ve Polis, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetim Diyalektiği, 106-141.

deniz polisi hizmetleri başlatılmıştır³⁰.

Bu süreçte 17 Ağustos 1907 tarihinde yayınlanan Polis Nizamnamesi ile zaptiye nezaretine bağlı polisin önleyici, idari, adli ve siyasi vazifeleri ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir³¹.

1908 yılında İkinci Meşrutiyet'in ilanı ile Osmanlı Devlet teşkilatında yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu çerçevede Takvim-i Vekayi'nin 10 Eylül 1909 tarih ve 338 numaralı sayısında yayınlanan, 22 Temmuz 1909 tarih ve 111 numaralı "İstanbul Vilayetinin Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin Teşkilatına dair kanun" ile birlikte zaptiye nezareti kaldırılarak yerine Dâhiliye Nezareti bünyesinde bütün memlekete şamil olmak üzere asayiş hizmetlerinin yürütülmesiyle görevli Emniyet Umum Müdürlüğü ve İstanbul vilayetine bağlı bir polis müdürlüğü kurulmuştur³².

Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü ve İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiye'si dairelerinin kurulmasıyla yeniden düzenlenen polis teşkilatının durumunu gösterecek bir nizamnameye ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle 21 Mayıs 1913 tarihinde yayınlanan Polis Nizamnamesi³³ polisin teşkilatlanması, görev ve yetkileri ile personelin dereceleri, sınıfları, mesleğe giriş, yükselme ve diğer bütün özlük işleri en iyi şekilde ve günün şartlarına uygun olarak yeniden düzenlenmiştir³⁴.

Türk polisi, 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından, 24 Haziran 1920'de Milli Polis Teşkilatının kurulmasına kadar tüm yurttaki Osmanlı Devleti'nin polisi olarak hizmet etmiştir. 24 Haziran 1920 tarihinden, İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiye'sinin kaldırıldığı 24 Şubat 1923 tarihine kadar geçen sürede ise, Türk Polis Teşkilatı iki başlılık arz etmiştir. Birisi Osmanlı Hükümeti'ne bağlı olarak diğeri ise Milli Hükümet'e bağlı olarak görev yapmıştır³⁵.

³⁰ Çufalı, "Türk Polis Tarihi" Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis, 23.

³¹ Arslan, Düşmanın Şehirdeki Hedefi-Milli Mücadelede Polisler, 44.

³² Şahin, Eyüp (2004). Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi, EGM Polis Dergisi, Sayı: 38, s. 109

³³ Alyot, Türkiye'de Zabıta (Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum), 497.

³⁴ Arslan, Düşmanın Şehirdeki Hedefi-Milli Mücadelede Polisler, 50.

³⁵ Eraslan, Türk Polis Tarihi-Kurtuluş Savaşı'nda İç Güvenlik ve Polis, 147-148.

Mondros Ateşkes Antlaşması'yla birlikte İtilaf devletleri propaganda ve faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Düşmanın bu propaganda ve faaliyetlerini önlemek ve Türk milletinin meydana gelen olaylar karşısındaki ümitsiz ve kararsız tutumunu engellemek amacıyla, 1920 yılının Temmuz ortalarında İsmail Hakkı Bey başkanlığında Askeri Polis Teşkilatı kurulmuştur. Fevzi Çakmak Paşa'nın talimatıyla kurulan teşkilat, memleket için zararlı beyanname, gazete ve diğer maddelerin içeri sokulmasını engellemek, bölgede faaliyette bulunan güvenilir gruplara yardımcı olmak, güvenilir olmayan grupların ise faaliyetlerini önlemek ve silah ve cephanelerin Anadolu'ya aktarılmasını sağlamak gibi görevler üstlenmiştir. Askeri Polis Teşkilatı yerel polis teşkilatıyla birlikte koordineli bir şekilde faaliyette bulunmuştur³⁶.

İtilaf Devletleri Mondros Ateşkes Antlaşması sonrasında işgallere başlamış ve başkent İstanbul; İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan askerleriyle dolmuştur. O tarihten itibaren şehrin emniyet ve asayiş işlerini de bu askerler arasından seçilen polis görevlileri almıştır. Artık önemli bir fonksiyonu kalmayan Türk polisi, bunların arasında ancak sembol olarak kalmıştır. Re'sen el koydukları olaylarda daima işgal polislerinin yersiz müdahalesine maruz kalmışlardır. Ayrıca yakaladıkları suçlular ellerinden alınmıştır³⁷.

Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen, Türk Polis Teşkilatı Milli Mücadele'ye elinden gelen desteği vermiş ve savaşın kazanılması için özverili çalışmalarda bulunmuştur. Türk polisinin Milli Mücadele'ye olan katkısını Şahin: "*Bilfiil cepheye savaşa katılma, milli ve manevi değerlerle birlikte halkı koruma, halkı Milli Mücadele'ye katılma hususunda teşkilatlandırma, Milli Mücadele'nin ihtiyaç duyduğu silah ve mühimmat ile İstanbul'daki üst yöneticileri, Ankara'ya gönderme ve Milli Mücadele'ye yönelik casusluk ve diğer yıkıcı faaliyetleri önleme*"³⁸ şeklinde sıralamıştır.

İstanbul'daki Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 1922 yılında ve İstanbul Polis

³⁶ Hamit Pehlivanlı (1992). Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askeri Polis Teşkilatı, Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara, s. 9-16.

³⁷ İhsan Birinci (1971). Milli Mücadele'nin Kahraman Polisleri, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 7, Cilt: 1, Sayı: 2, İstanbul, s. 64.

³⁸ Eyüp Şahin (2006). Kurtuluş Savaşı'nda Türk Polisi, Polis Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 47, Ocak-Şubat-Mart, Ankara, s. 45.

Müdüriyet-i Umumiye'sinin ise 24 Şubat 1923'te kaldırılmasıyla polislikteki iki başlılık son bulmuştur. İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiye'sinin yerine Ankara'daki Emniyet Umumiye Müdürlüğü'ne bağlı olarak, il teşkilatı düzeyinde İstanbul Polis Müdürlüğü kurulmuştur. Ankara'daki teşkilat, Emniyet Genel Müdürlüğünün karşılığı olan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti olarak, İstanbul'daki teşkilat ise İstanbul Polis Müdürlüğü (İl Emniyet Müdürlüğü) olarak görevini sürdürmeye başlamıştır³⁹.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Türk Polis Teşkilatı'nın geliştirilmesi yönünde, yeni bir teşkilat yapısı ve yeni görev alanları belirlenmiş ve bu yönde çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar yapılmışsa da 1907 ve 1913 nizamnameleri uzun bir süre yürürlükte kalmıştır. 1924 yılında Emniyet-i Umumiye Müdürlüğünün merkez teşkilatı, Emniyet-i Umumiye Müdürü, Emniyet-i Umumiye Müdür Muavini, Birinci Şube Müdürü, İkinci Şube Müdürü, Üçüncü Şube Müdürü, Polis Mecmuası Müdürlüğü ve Evrak Memurluğundan oluşmuştur⁴⁰.

Türk Polis Teşkilatı'na 1927 yılında parmak izi, fotoğraf ve dosya memurları alınmıştır. 14 Mayıs 1930 tarihinde çıkarılan Dâhiliye Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri hakkındaki kanuna göre teşkilatın ismi Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. 30 Haziran 1932 tarihinde yayınlanan 2049 sayılı Polis Teşkilatı Kanunu ile polis, sivil ve üniformalı olarak ikiye ayrılmış ve ayrıca üniformalı polis de atlı ve piyade olarak ikiye ayrılmıştır⁴¹.

4 Temmuz 1934 tarihinde polisin görev ve yetkilerini düzenleyen 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu çıkarılmıştır. 1937 yılında yürürlüğe konulan 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunuyla da Türk Polis Teşkilatı'nın modern yapıya kavuşturulmasında önemli bir adım atılmıştır⁴². Bu kanunla Türk Polis Teşkilatı'nın merkez ve taşra teşkilatları, görevleri, yapıları, merkez ve mülki makamlarla olan ilişkileri, personelin giyimi ve özlük hakları yeniden düzenlenmiştir. 1950'li yıllara kadar Türk Polis Teşkilatı tüm illerde teşkilatlanmasını tamamlayarak ilçe teşkilatlarını

³⁹ Arslan, Düşmanın Şehirdeki Hedefi-Milli Mücadelede Polisler, 174.

⁴⁰ Çufalı, "Türk Polis Tarihi" Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis, 26.

⁴¹ İhsan Birinci (1974). Cumhuriyet Devrinde Türk Polisi, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 10, Cilt: 1, Sayı: 1, İstanbul s. 28.

⁴² Eyüp Şahin (2010). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Polis Teşkilatı'nda İlk Kadın Görevliler, EGM Yayınları, Ankara, s. 27-28.

oluşturmuştur⁴³.

1960 yılında 11.725 polisle hizmet eden Türk Polis Teşkilatı⁴⁴, 1970 sonrası siyasal kamplaşmaların neticesinde Pol-Der ve Pol-Bir adlarında derneklere ayrılmıştır. Türk Polis Teşkilatı, 1970'li yıllar itibariyle umumi ve içtimai nizamı temin eden idari polis, devletin umumi emniyetini ilgilendiren işlere bakan siyasi polis, adli görevleri yapan adli polis ve kara yolları üzerinde trafiğin tanzim ve murakabesini yapan trafik zabıtası olmak üzere dört kısımdan oluşmuştur⁴⁵.

1980 yılında teşkilat içinde disiplini daha etkin ve verimli hale getirmek için Emniyet Genel Müdürlüğünde Yüksek ve Merkez Disiplin Kurulu, illerde İl Polis Disiplin Kurulu, eğitim ve öğretim kurumlarında Eğitim ve Öğretim Kurumu Disiplin Kurulları oluşturulmuştur. Emniyet mensuplarının dernek kurması ve spor dernekleri dışında derneklere üye olması yasaklanmıştır⁴⁶.

Türk Polis Teşkilatı'nda 1980 sonrası planlı gelişme ve değişim dönemi olarak adlandırılacak bir dönem olmuştur. Bu dönemde çok farklı ihtiyaçlara cevap verecek daire başkanlıkları kurulmuştur. Merkez teşkilatına paralel olarak taşra teşkilatları da bu değişimden payını almış yeni standartlara kavuşturulmuştur. İl Emniyet Müdürlükleri ilin büyüklüğüne, asayiş durumuna, suç işleme oranına ve benzer kıstaslara göre yeniden yapılandırılmıştır⁴⁷.

6 Kasım 1937 tarihinde Ankara'da kurulan Polis Enstitüsü 1984 yılında Polis Akademisine dönüştürülmüştür. 2001 yılında Polis Üniversitesi olarak yapılandırılan Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Fakültesi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 20 Polis Meslek Yüksek Okulu ve Fakülte ve Yüksek Okullar bölümü ile üniversite statüsüne

⁴³ Fikret Toksöz (1984). Kolluk Kuvvetleri, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: VI, İstanbul, s. 1628.

⁴⁴ Ali Dikici (2009). Demokrat Parti Döneminde İç Güvenlik ve Türk Polis Teşkilatı, Akademik Bakış Dergisi, Cilt: III, Sayı: 5, s. 67.

⁴⁵ İçişleri Bakanlığı (1973). Cumhuriyetin 50. Yılında İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü Kuruluşu, Tarihi Gelişimi, Görev ve Yetkileri ile 1923–1973 Çalışmaları, Cilt: II, II. Kitap, Ankara, s. 46.

⁴⁶ Mustafa Çufalı (2007). Cumhuriyet Döneminde Emniyet Teşkilatı'nın Gelişimi, Çağın Polisi Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 72, s. 14-16.

⁴⁷ EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı (2011). EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı Uluslararası Eğitim Kataloğu, Ankara, s. 12.

kavuşturulmuştur⁴⁸.

1982 yılında il merkezlerinde emniyet müdürlüklerine, ilçelerde emniyet amirliklerine bağlı olarak emniyet teşkilatı bünyesinde, kadroları içinde özel timler de bulunan polis çevik kuvvet birimleri kurulmuştur. Ayrıca 1993 yılında Özel Harekât Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. 2005 yılında dört yıllık yükseköğretim mezunlarının polis olmalarını sağlamak amacıyla Polis Meslek Eğitim Merkezleri (POMEM) açılmıştır.

2010 yılında Emniyet Teşkilatı Kanunu'nda yapılan değişiklikle baş polis memuru ve kıdemli baş polis memuru adıyla iki yeni rütbe getirilmiştir. Böylelikle rütbeler polis memuru, baş polis memuru, kıdemli baş polis memuru, komiser yardımcısı, komiser, başkomiser, emniyet amiri, dördüncü sınıf emniyet müdürü, üçüncü sınıf emniyet müdürü, ikinci sınıf emniyet müdürü, birinci sınıf emniyet müdürü ve sınıf üstü emniyet müdürü şeklinde olmuştur⁴⁹.

1.2. Acaralılar ve Süleyman Sırrı Efendi

Karadeniz'in doğu kıyısında, Kafkas Dağları'nın güneyinde yer alan Gürcistan, kuzeyde Rusya, güneyde Türkiye ve Ermenistan, güneydoğuda Azerbaycan ile çevrilmiştir⁵⁰. Resmi dili Gürcüce, başkenti Tiflis olan Gürcistan, Güney Osetya, Abhazya ve Acara olmak üzere üç özerk bölgeden oluşmuştur⁵¹.

Bu bölgelerden biri olan Acara, Suram dağları ile Karadeniz arasındaki bölgenin adı olmuştur. Artvin ve Ardahan-Posof halkı buraya kısaca Acara/Ecere demişlerdir⁵². Bu bölgeye ismini veren Acaralıların bilinen ilk menşei, M.Ö. 7-3. yüzyıllarda Kafkasya'nın güney batısında yaşayan Kolhi halkı olduğu binmektedir. Daha sonraki asırlarda sırasıyla Pontus Çarlığı (M.Ö. 301-64. YY.), Lazistan Çarlığı (2. YY.) ve

⁴⁸ <http://www.pa.edu.tr/index.php?pid=67>, (14.05.2011).

⁴⁹ Emniyet Teşkilatı Kanunu, 1937, Md. 13.

⁵⁰ Temel Britannica Ansiklopedisi (1988). Cilt: 7, Ana Yayınları, İstanbul, s. 302.

⁵¹ Ali Sönmez (1996). Kafkasya ve Orta Asya Cumhuriyetleri Ülke Profilleri ve Türkiye ile Ekonomik İlişkileri, DPT Yayınları, Ankara, s. 15.

⁵² Yunus Zeyrek (2001). Acaristan ve Acarlar, Ankara, s. 72.

Bizans İmparatorluğu (4-6. YY.) hâkimiyeti altına girmişlerdir. M.S. 7-8. yy'larda Gürcülerin bir kolu olan Kartveller, Acaristan'ı işgal edip Acaralılara büyük etki yapmışlardır. Daha sonra, burası Araplar ve 10-11. yy'larda Türklerin hâkimiyet alanı içinde kalmıştır. 11. yy'ın sonlarında Acaristan Gürcistan'a ilhak edilerek 16. yy'a kadar bu devletin içinde yer almıştır. 1479-1514 yıllarında Osmanlılar, Acaristan topraklarını ve üzerinde bulunan Acara Gürcüleri'ni Gürcistan'dan ayırıp Osmanlı Devleti'ne ilhak etmişlerdir⁵³.

Tarihe 93 Harbi (1877-1878) olarak geçen Osmanlı-Rus savaşının sonunda 3 Mart 1878'de imzalanan Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması ile Rusya'ya savaş tazminatı olarak 1.410.000.000 ruble verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu tazminatın büyük kısmına karşılık, Rumeli'deki bazı yerler ile Kars, Ardahan, Batum (Acara bölgesi) ve Doğu Bayezid Rusya'ya bırakılmıştır. Kars, Ardahan ve Batum'un Rusya'ya bırakılması, 13 Temmuz 1878'de imzalanan Berlin Antlaşması ile tasdik edilmiştir⁵⁴.

Bu bölge daha sonra 1918 yılında Brest-Litovsk Antlaşması'yla Türkiye'ye geri verilmiştir. Nihayetinde 16 Mart 1921 tarihli Moskova Antlaşması'yla Acara topraklarının bir kısmı Gürcistan'a bağlı Acara Özerk Cumhuriyeti, diğer kısmı Türkiye'ye bağlı Artvin sınırları içerisinde kalmıştır⁵⁵.

Günümüzde Acara Özerk Cumhuriyeti sınırları içinde yer alan Acara bölgesi, Acaristkskali (Acarın Suyu Acara Çayı) vadisini içerisine almıştır. Bu vadi üç bölgeden oluşmuştur. Yukarı Acara'nın merkezi Hulo, Aşağı Acara'nın merkezi ise Keda olmuştur. Acaristkskali vadisinin orta kesimi ise Orta vadi anlamına gelen Şuahevi olarak adlandırılmıştır. Gürcistan'ın güneybatı kesiminde yer alan Acara Özerk Cumhuriyetinin yönetim merkezi Batum olup, Türkiye'nin hemen kuzeydoğusunda Artvin ve Ardahan illeri sınırında yer almıştır. Altı yönetim bölgesine ayrılan Acaristan, Batum, Keda, Kobuleti (Osmanlı dönemindeki ismi Çürüksu), Helvaçavuri, Şuahevi ve

⁵³ Fahrettin Murtazaoglu (2004). Acaralılarn Siyasi Özerklik Hakkının Süjesi Haline Gelmeleri ve Türkiye'nin Bu Sürece Etkisi, (BİLİG) Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 29, s. 51-52.

⁵⁴ Ali İhsan Gencer (1991). Ayastefanos Antlaşması, TDVİA, Cilt: IV, İstanbul, s. 225., Ali İhsan Gencer (1992). Berlin Antlaşması, TDVİA, Cilt: V, İstanbul, s. 516-517.

⁵⁵ Murtazaoglu, Acaralılarn Siyasi Özerklik Hakkının Süjesi Haline Gelmeleri ve Türkiye'nin Bu Sürece Etkisi, 52.

Hulo ilçelerinden oluşmuştur⁵⁶.

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren farklı devletlerin hâkimiyeti altına girmiş olan Acaristan, 400 yıla yakın bir süre Osmanlı Devleti egemenliğinde kalmış ve daha sonra 19. yy sonlarında Rusya'ya bağlı olan Gürcistan egemenliğine girmiş ve günümüze kadar bu devletin egemenliği altında varlığını devam ettirmiştir. Uzun yıllar Osmanlı ve Gürcü egemenliğinde kalmasından dolayı Acaralıların kökeni tartışma konusu olmuştur.

Acara'lı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Süleyman Sırrı Efendi, yapmış olduğu yazışmalarda vatan uğruna savaştığını belirtmiş ve vermiş olduğu mücadelelerin Türülük adına olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle Süleyman Sırrı Efendi'nin kimliği konusunun tespit edilmesi bakımından bu tartışma önem ihtiva etmiştir.

Yüksek oranda etnik çeşitlilik arz eden Gürcistan sınırları içerisinde Gürcüler ve bunlar arasında sayılan Kartveliler, İmeretler, Megreller, Pşavlar (Tuşiniler), Svanlar, ve Kevsurlar'ın⁵⁷ dışında Abhazlar, Ermeniler, Ruslar, Azeriler, Osetler, Yunanlılar, Ukraynalılar, Kürtler, Yahudiler, Beyaz Ruslar ve Asurilerin yanı sıra kökenleri itibari ile tartışma konusu olan Acaralılar yaşamaktadır⁵⁸.

Karadeniz'in doğu bitiminde, Güney Kafkasya'nın Türkiye'ye komşu kesiminde yaşayan küçük bir kavim olan Acaralıların⁵⁹ kökeni hakkında çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Gürcü kökenli oldukları, Eski Yunan uygarlığının etkisi altında kalarak dağlık bölgelerde yaşayan Gürcülerden farklı kültüre sahip olan bir halk oldukları, Türk asıllı Kuman- Kıpçak oldukları, yerli kavimlerle Yunan ve Roma karışmasından meydana gelen ve daha sonra Kartvel tesirine maruz kalan bir kavim oldukları ve Acara'ya gelip buraya Acari ismini verdikten sonra Acaralılar arasında eriyen Ağaçeri Türkleri olduklarını savunular olmuştur⁶⁰.

⁵⁶ TDVİA (1996). Cilt: 14, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 310.

⁵⁷ Alexandre Grigorianz (1999). Kafkasya Halkları Tarihi ve Etnografik Bir Sentez, Çeviren: Doğan Yurdakul, Sabah Yayınları, İstanbul, s. 14.

⁵⁸ Fahrettin Çiloğlu (1998). Rusya Federasyonu'nda ve Transkafkasya'da Etnik Çatışmalar, Sinatle Yayınları, İstanbul, s.176.

⁵⁹ Meydan Larousse Ansiklopedisi (1990). Cilt: 1, Meydan Yayınları, İstanbul, s. 50.

⁶⁰ Murtazaoglu, Acaralıların Siyasi Özerklik Hakkının Sijesi Haline Gelmeleri ve Türkiye'nin Bu Sürece Etkisi, 53.

Acaralıları Müslüman Gürcü olarak gören Fahrettin Çiloğlu bu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: *“Acaralılar Hıristiyanlığı terk etmiş ve Sünni Müslümanlığı benimsemişlerdir. Müslüman Gürcü olarak anılan Acaralılar etnik olarak Gürcü olduklarından, son Sovyet sayımı olan 1989 sayımında da ayrı tutulmamışlardır”*⁶¹.

Acaralılara Müslüman Gürcü denmesi konusunda Yunus Zeyrek ise şunları ifade etmiştir: *“Acara halkının Müslüman olmasını, Osmanlı asırlarına bağlayarak, onlara Müslüman Gürcü demek, doğru değildir. Asıl Gürcistan (Tiflis-Kartvel yurdu) da Osmanlı zamanını yaşadı. Hatta Acara’dan daha fazla olarak Müslüman Arap ve Safevî/Türk asırlarını yaşadı. Ama görülüyor ki Kartvel halkı Müslüman olmamıştır. Hâl böyleyken, Acara halkına Müslüman Gürcü demek; tarih kaynaklarından habersizlik anlamına gelir”*⁶².

Bugün adına Gürcistan denilen ülkede yaşayan halk, kendilerini Kartveli olarak tanımlamışlardır. Yani halk, Gürcü kelimesini kullanmamıştır. Resmi adı da Kartvel Yurdu anlamına gelen Sakartvelo olan ülkede Acarlar, yönetimi elinde bulunduran Gürcü/Kartvel unsuru tarafından yabancı kabul edilmişlerdir. Artvin ve Acara’da yaşayan halkın, gerçekte Gürcistan halkını teşkil eden Kartvel halkıyla komşu olarak yaşamaktan başka bir yakınlığı bulunmadığı anlaşılmıştır. Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisinde de Acar ve Gürcü nüfusları ayrı ayrı gösterilmiştir⁶³.

Gürcistan sınırları içerisinde bulunan Acara Özerk Cumhuriyeti’nde yaşayan Acaralıların Gürcü kültüründen fazlasıyla etkilenerek gürcüleşmesine rağmen, 93 Harbi ve sonrasında bu bölgeden Türkiye’ye göç eden Acaralıların ise Türk kültürünü kaybetmedikleri görülmüştür.

Acara bölgesinden Türkiye’ye göç eden bölge halkı, Osmanlı belgelerinde daha çok Batum muhacirleri olarak yazılmış, bazen de Acara, Hopa, Ardanuç gibi geldikleri yerler itibarıyla yazılmıştır. Günümüzde kendilerini Artvin göçmeni olarak ifade eden

⁶¹ Çiloğlu, Rusya Federasyonu’nda ve Transkafkasya’da Etnik Çatışmalar, 177.

⁶² Zeyrek, Acaristan ve Acarlar, 15.

⁶³ Zeyrek, Acaristan ve Acarlar, 14-115.

bu göçmenler köken itibarıyla Türk ve Gürcü olmakla beraber tamamı Müslüman olup bugün Türk kimliği ile anılmayı benimsemişlerdir⁶⁴.

Acar bir ailenin çocuğu olan Süleyman Sırrı Efendi Rumi takvime göre 1307 (1891-1892) yılında Acara'da doğmuştur. Doğum tarihi başka bir kayıttta Rumi 1304 olarak gösterilmiştir. 1304 tarihinin sadece bir yerde geçmesi sebebiyle doğum tarihi olarak 1307 tarihinin doğru olması kuvvetle muhtemel görünmektedir⁶⁵.

Süleyman Sırrı Efendi'nin babası Şakir Ağa-zâde Efendi olup Aşağı Acara yani Keda'da doğmuştur. Annesinin adı Sultan hanımdır. Babası Şakir Efendi rençberlik ile geçimini sağlamıştır⁶⁶. Süleyman Sırrı Efendi'nin eşi Asiye Hanım olup Rumi 1320 (1904-1905) yılında doğmuştur. Ancak başka bir belgede de doğum tarihi Rumi 1318 (1902-1903) olarak gösterilmiştir. Süleyman Sırrı Efendi'nin Asiye Hanım ile evliliğinden üç çocuğu olmuştur. 1926'da Nigar, 1933'de Melahat ve 1936'da Muammer adlı çocukları dünyaya gelmiştir⁶⁷.

Süleyman Sırrı Efendi'nin Tahsil derecesi Dârü'l-Hilâfe tâlî kısım-ı sâni'sidir⁶⁸. Talebelere Mahsus Hüviyet Varakasından anlaşıldığı üzere Batum Bahr-i Siyah (o dönemde Karadeniz yerine kullanılırdı) Başkurşunlu Medresesinde okumuştur⁶⁹.

⁶⁴ Muammer Demirel (2009). Artvin ve Batum Göçmenleri (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan Sonra), A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 40, s. 321-339.

⁶⁵ Süleyman Sırrı Efendi'ye ait Emniyet Genel Müdürlüğü Personel Dairesi Başkanlığında bulunan 31.03.1941 tarihli ve 12217 sayılı özlük dosyası.

⁶⁶ A.g.ö.d., (adı geçen özlük dosyası), 26.12.1926 tarihli Memurun Sicili başlıklı belge.

⁶⁷ A.g.ö.d., 13.7.1943 tarihli, Polis Memurlarına Mahsus Fiştir başlıklı belge.

⁶⁸ Dârü'l-Hilâfe Medresesi klasik medrese yapısından farklıdır. Mevcut diğer yeni tarz öğretim kurumları olan mektepler örnek alınarak çeşitli öğretim aşamalarına ayrılan bu medrese, tâlî kısım-ı evvel ve tâlî kısım-ı sâni (orta öğretim birinci ve ikinci basamaklar) ile alî (yüksek) olmak üzere üç kısma ayrılarak derecelendirilmiştir. Dârü'l-Hilâfe Medresesi, İslah-ı Medaris Nizamnamesi gereğince sonraki yıllarda örnek medrese tipi olarak Anadolu'nun çeşitli vilayetlerinde de açılmıştır. Zeki Salih Zengin (2002). Kurtuluş Savaşı Döneminde ve Cumhuriyet'in Başlarında Türkiye'de Medreseler ve Din Eğitimi, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: XLIII, Sayı: 2, s. 280.

⁶⁹ A.g.ö.d., 13.7.1943 tarihli, A.g.b. (adı geçen belge), Polis mesleği ile ilgili bir eğitime tabi tutulmadığı için okuduğu polis okulunun ismi, devresi ve tarihi söz konusu olmamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

SÜLEYMAN SIRRI EFENDİ’NİN KATILDIĞI SAVAŞLAR VE FAALİYETTE BULUNDUĞU CEMİYETLER

2.1. Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı’ndaki Rolü

Uzun yıllar Osmanlı egemenliğinde huzur ve sükûnet içinde yaşayan Balkanlar, Fransız İhtilali’nin getirdiği milliyetçilik düşüncesinin etkisi ve batılı devletlerin kendi çıkarlarına hizmet amacıyla buradaki halkları kışkırtması sonucu birer birer Osmanlı Devleti’ne başkaldırmışlardır. Zamanla Balkan coğrafyasında yaşayan Yunan, Sırp ve Bulgarlar isyan edip bağımsızlığını kazanarak Osmanlı Devleti egemenliğinden çıkmışlardır. Bağımsızlığını kazanan bu devletler, daha sonra kendi aralarında ittifak kurmuş ve Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu kötü durumdan yararlanarak toprak elde etme amacıyla Osmanlı Devletine savaş ilan etmişlerdir. Neticede 1912 – 1913 yılları arasında I.ve II. Balkan Savaşları meydana gelmiştir.

Balkan savaşları incelendiğinde savaşın temel sebeplerinin Avrupalı devletlerin özellikle Rusya ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu’nun çıkarları ve bağımsızlığını kazanan ve sürekli toprak kazanmak isteyen Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan’ın topraklarını genişletmek istemesi olmuştur. Ayrıca Osmanlı Devleti’nde, Meşrutiyetin ilanından sonraki safhada iç ve dış politikada yapılan hataların da savaşın çıkmasına sebep teşkil ettiği bir gerçektir⁷⁰. Zira 20. yy başlarında Osmanlı Devleti 31 Mart Vakası, Sultan Abdülhamit’in tahttan indirilmesi ve Trablusgarp Savaşı ve ordunun siyasete karışması gibi gelişmelerden dolayı siyasi bir buhran içine girmiştir. Bu siyasi kargaşadan yaralanmak isteyen Balkan devletleri başta Bulgaristan olmak üzere Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan aralarında ittifaklar kurarak hem Osmanlıların Balkanlardaki egemenliğine tamamen son vermek hem de kendi sınırlarını genişletmek amacıyla kendi aralarında anlaşmış ve Osmanlı Devleti’ne saldırmışlardır. Karadağ’ın 17 Ekim 1912 tarihinde Osmanlı Devleti’ne saldırması ile I. Balkan Savaşı başlamıştır⁷¹.

⁷⁰ Ahmet Halaçoğlu (2002). Balkan Savaşları (1912-1913), Türkler Ansiklopedisi, Cilt: XIII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 297.

⁷¹ Yusuf Hikmet Bayur (1999). Balkan Savaşları Birinci Balkan Savaşı II (1912), Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, s. 40-41.

I. Balkan Savaşı başlangıçta Doğu Cephesi ve Batı Cephesi olarak iki cephede gerçekleşmiştir. Bulgarlarla Doğu Ordusu Doğu cephesinde Sırp, Yunan ve Karadağlılara karşı, Batı bölgesinde ise Batı Ordusu diye tasnif edilecek güçlerle savaşılmıştır. Ancak savaşın başlangıcından kısa bir süre sonra Osmanlı'nın Doğu ve Batı Orduları dayanamayarak ağır mağlubiyetler almışlardır. Neticede birleşik Balkan Devletleri Çatalca önlerine kadar ilerleyerek bütün Rumeli'yi ele geçirmiştir. Düşman ancak Çatalca önlerinde durdurulabilmiştir. Osmanlı Devleti'nin ağır yenilgi aldığı I. Balkan Savaşı neticesinde 30 Mayıs 1913'de Londra Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile batı sınırı olarak Midye-Enez hattı kabul edilmiştir. Ege adalarının durumu ise Büyük Devletlere havale edilmiştir⁷².

Osmanlı Devleti'nin I. Balkan Savaşı'ndan sonra Balkanlardan çekilmesiyle burada siyasi bakımdan büyük bir boşluk meydana gelmiştir. Bulgaristan'ın daha fazla toprak almasını kabullenemeyen Yunanistan'ın, Sırbistan, Karadağ ve Romanya'yla birleşerek Bulgaristan'a karşı savaş açmasıyla II. Balkan savaşı başlamıştır. Bulgaristan'ın üst üste yenilmesinden faydalanan Osmanlı Devleti Midye-Enez hattını geçerek Edirne ve Kırklareli'ni geri almıştır.

II. Balkan Savaşı'ndan sonra 29 Eylül 1913 tarihinde imzalanan İstanbul Antlaşması ile Edirne, Kırklareli ve Dimetoka Osmanlı Devleti'ne verilmiştir. Batı Trakya ve Dedeağaç Bulgaristan'a kalmıştır⁷³.

Şubat 1914'de Büyük Devletler, Ege'de bulunan Bozcaada ve İmroz hariç Yunanistan'ın işgal ettiği adaları Yunanistan'a bırakmıştır⁷⁴.

Süleyman Sırrı Efendi, Rumi 1327 (1911-1912) yılında Batum Baş Şehbenderliğinin gizli yardımı ile Anadolu'ya gelmiştir⁷⁵. Süleyman Sırrı Efendi 1912-1913 yıllarında yapılan Balkan Savaşları'na gönüllü olarak katılmıştır. Süleyman Sırrı Efendi, I. Balkan Savaşı'nda tarihe Bolayır Muharebesi olarak geçen savaşta yer almıştır. Süleyman Sırrı Efendi, Bolayır'da 5. Fırka 3. Alay 2. Tabur içinde bu

⁷² Yusuf Hikmet Bayur (1951). Türk İnkılabı Tarihi, Cilt: 2, Kısım: 3, TTK Yayınları, Ankara, s. 245.

⁷³ Rıfat Uçarol (2000). Siyasi Tarih (1789-1999), Filiz Yayınları, İstanbul, s. 445.

⁷⁴ Bayur, Türk İnkılabı Tarihi, 249.

⁷⁵ A.g.ö.d., 02.04.1955 tarihli Emekli Sandığı Genel Direktörlüğü'ne başlıklı dilekçe.

muharebeye katılmıştır⁷⁶.

Balkan Savaşları'nda, Edirne savunmasında kullanılan tabyalardan düşmana karşı 160 günlük bir mücadele yapılmıştır. Tabyalar Edirne savunmasında önemli bir rol oynamıştır. Edirne savunması 30 adet tabyadan yapılmıştır. Bu tabyalardan biri olan 29. alayın görev yaptığı Yıldız Tabyası'nda çok yakın mesafede çatışmalar yaşanmıştır⁷⁷. Süleyman Sırrı Efendi, Edirne savunmasına katılarak Yıldız Tabyası'nda mücadele etmiştir⁷⁸. Balkan Savaşları'nda birçok cephede savaşan Süleyman Sırrı Efendi, Yıldız Tabyası'nda ağır şekilde yaralanmıştır. Çanakkale'de bulunan Hilal-i Ahmer Cemiyeti Çanakkale Hastanesinde tedavisi gerçekleştirilmiştir⁷⁹.

İsviçre Hükümetinin daveti üzerine on altı devletin katılımı ile 22 Ağustos 1864'te imzalanan Cenevre Sözleşmesi uyarınca teşekkül eden Salîb-i Ahmer (Kızılhaç) Teşkilatı'nın benzeri olarak⁸⁰ 14 Nisan 1877 tarihinde kurulan Hilal-i Ahmer yani Kızıl Ay Cemiyeti II. Abdülhamid Han'ın himayesine girmiştir. Hilal-i Ahmer Cemiyeti; Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarında önemli bir sosyal kuruluş olarak etkin bir şekilde faaliyette bulunmuştur. Cemiyetin kuruluş amacı ilk yıllarda savaş yaralılarına bakmak olmuştur. Bu cemiyet 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı başta olmak üzere kuruluşundan itibaren, Milli Mücadele'nin sonuna kadar hem savaş yaralılarına bakmış hem de doğal afetler, yangın kolera vb. gibi salgın hastalıklarla mücadelede büyük katkılar sağlamıştır⁸¹.

Yukarıda da bahsedildiği üzere savaş yıllarında büyük fedakârlıklar gösteren Hilal-i Ahmer Cemiyeti Balkan Savaşları'nda önemli hizmetlerde bulunmuştur. Savaş anında öncelikli olarak yaralı askerlerin bakımı hayati önem kazanmıştır. Bu nedenle savaş alanlarına yakın yerlerde sağlık merkezleriyle, gezici ve sabit hastaneler

⁷⁶ A.g.ö.d., 18.08.1938 tarihli Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü'ne başlıklı dilekçe.

⁷⁷ Ahmet Usal (2006). Edirne Tarihi ve Kültürü, Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı, Edirne, s.32.

⁷⁸ A.g.ö.d., 02.04.1955 tarihli, Emekli Sandığı Genel Direktörlüğü'ne başlıklı dilekçe.

⁷⁹ A.g.ö.d., 11.01.1968 tarihli, Başvekalet Yüksek Makamına başlıklı dilekçe.

⁸⁰ İsmail Hacifettahoğlu (2007). Milli Mücadelede Hilal-i Ahmer: TBMM'nin Teşkilinden Sakarya Zaferine Kadar İcraat Raporu, (23 Nisan 1920 - 23 Eylül 1921), Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, Ankara, s. 12.

⁸¹ Zuhâl Özyayın (2002). Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Çalışmaları, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: XIII, Ankara, s. 691-692.

kurulması kararlaştırılmıştır⁸². Bu karar neticesinde 1913 yıllarının ortalarında Bolayır taraflarında savaşın tekrar başlaması üzerine Hilal-i Ahmer Cemiyeti tedbir olarak Çanakkale’de İdadi Mektebi ile İttihat Terakki Kulübünde 230 yataklı hastanenin açılmasını sağlamıştır⁸³.

Kuruluş gayelerinin başında felakete uğrayan insanlara, özellikle hasta, yaralı ve esir askerlere yardımda bulunmak ilkesi yer alan Kızılay Cemiyeti, hasta ve yaralı naklinde de çalışmalarda bulunmuştur⁸⁴. Hilal-i Ahmer Cemiyeti tarafından Balkan Savaşları’nda yaralanan askerler Anadolu’ya getirilmiş ve burada farklı illerde kurulan hastanelerde tedavileri yapılmıştır. Zira Süleyman Sırrı Efendi’nin de Yıldız Tabyası’nda yaralandıktan sonra Çanakkale’de bulunan Hilal-i Ahmer Cemiyeti Çanakkale Hastanesine nakli bu cemiyet tarafından yapılmıştır.

Yarası ağır olan Süleyman Sırrı Efendi, bir süre daha hastanede kaldıktan sonra terhis edilmiştir. Süleyman Sırrı Efendi terhis olduktan sonra Acara’ya gelerek Batum’a yerleşmiştir⁸⁵. Ancak Süleyman Sırrı Efendi, burada uzun süre kalamamıştır. Zira Balkan Savaşları’nın yarattığı acılar daha son bulmadan I. Dünya Savaşı’nın ayak sesleri güçlü bir şekilde işitilmeye başlanmıştır.

Osmanlı Devleti’nin Trablusgarp ve I. Balkan Savaşları’yla toprak kaybetmesinden sonra Bab-ı Ali Baskını ile İttihat ve Terakki Cemiyeti 1913 yılında iktidara gelmiştir. Enver Paşa’nın etkili olduğu İttihat ve Terakki Cemiyeti 1918’e kadar yönetimde kalmış ve bu süreçte önemli kararlar almıştır⁸⁶.

19. yüzyılda sanayide yaşanan hızlı gelişmeyle birlikte ekonomik yayılma ve yeni sömürgeler elde etmek isteyen devletlerin çıkar çatışmalarının neden olduğu I. Dünya Savaşı öncesinde devletlerarası bloklaşma, Almanya, Avusturya/Macaristan İmparatorluğu ve İtalya’nın oluşturduğu Üçlü İttifak; Fransa, İngiltere ve Rusya’nın

⁸² Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin (2000). Hilal-i Ahmer’den Kızılay’a, Kızılay Yayınları, Ankara, s. 100.

⁸³ Özaydın, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti’nin Kuruluşu ve Çalışmaları, 691-692.

⁸⁴ Mesut Çapa (1990). Balkan Savaşı’nda Kızılay (Osmanlı Hilal-i Ahmer) Cemiyeti, A.Ü. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM), Sayı: 1, s. 97-105.

⁸⁵ A.g.ö.d., 11.01.1968 tarihli, Başvekalet Yüksek Makamına başlıklı dilekçe.

⁸⁶ Sina Akşin (1987). Jön Türkler ve İttihat ve Terakki, Remzi Yayınları, İstanbul, s. 251-261.

oluşturduğu Üçlü İtilaf şeklinde olmuştur. Ancak İtalya savaş başladıktan sonra saf değiştirmiş ve İtilaf bloğunda yer almıştır. Daha sonra bu bloğa Sırbistan, Belçika, Yunanistan, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Romanya katılmışlardır. İttifak bloğuna ise Osmanlı Devleti ve Bulgaristan dâhil olmuşlardır⁸⁷.

28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Veliahdının Saray Bosna'da bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi ile Avusturya 23 Temmuz'da çok ağır şartlarla dolu bir ultiatom gönderdiği Sırbistan'a Almanya'nın da onayı ile 28 Temmuz 1914'te savaş ilan edince dünya o döneme kadar görmediği büyüklükte bir savaş ile karşı karşıya kalmıştır⁸⁸.

Osmanlı ile Almanya arasında 2 Ağustos 1914'de gizli olmak kaydıyla bir İttifak Antlaşması imzalanmıştır. Goeben ve Breslau adlı iki Alman savaş gemisinin Osmanlı Devleti'ne sığınmasından sonra bu gemilerin adlarının Yavuz ve Midilli olarak değiştirilmesi ve bu gemilerden Rus limanlarının bombalanmasıyla, Osmanlı Devleti savaşa girmiştir⁸⁹.

I. Dünya Savaşı'nda, Kafkasya ve Galiçya cephelerinde Ruslarla savaşan Osmanlı Devleti, ayrıca Çanakkale, Sina ve Filistin, Hicaz-Yemen, Makedonya, İran ve Irak cephelerinde savaşmıştır.

I. Dünya Savaşı'nın önemli cephelerinden biri olan Kafkasya Cephesinde Rusların ilk taarruzu 1 Kasım 1914 yılında başlamış ve Sarıkamış Harekâtına kadar bu cephede önemli muharebeler meydana gelmiştir. Buna göre Kafkas Cephesi; Doğu Anadolu'nun işgalinden sonra bir kolun İskenderun üzerinden Akdeniz'e, diğer kolun Dicle-Fırat Havzası'ndan Basra Körfezi'ne inmenin ve son olarak da Trabzon'un işgaline bağlı olarak kıyı yoluyla İstanbul'a uzanmanın anahtarı durumunda olmuştur⁹⁰.

⁸⁷ Fahir Armaoğlu (1991). 20.yy Siyasi Tarihi, Cilt: 1, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, s. 25-36.

⁸⁸ Armaoğlu, a.g.e., 103.

⁸⁹ Cezmi Eraslan (2002). I. Dünya Savaşı ve Türkiye, Türkler Ansiklopedisi, Cilt: XIII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 342-344.

⁹⁰ Enver Ziya Karal (1996). Osmanlı Tarihi, Cilt: IX, Ankara, s. 415.

2.2. Teşkilât-ı Mahsusa İçindeki Faaliyetleri

2 Ağustos 1914 tarihinde Harbiye Nezaretince genel seferberlik ilan edilmiştir. Süleyman Sırrı Efendi, seferberlik ilanından sonra Temmuz ayında Harbiye Nezareti (Savunma Bakanlığı) emri altına girmiştir. Burada iki ay talim ve terbiye gördükten sonra Teşkilât-ı Mahsusa alayına katılmıştır⁹¹

Gönüllü olarak askere giden Süleyman Sırrı Efendi, Kafkas Cephesi'nde Teşkilât-ı Mahsusa Alayı'nın Birinci Tabur İkinci Bölük Birinci Manga Onbaşı olarak Mondros Ateşkes Antlaşması'na kadar görev yapmıştır⁹².

Kafkas Cephesi'nde TBMM'nin eski kâtibi umumisi (Genel Yazman) Veysel Bey ve Erzurumlu Mahmut Yetiş'le⁹³ birlikte savaşmışlardır. Süleyman Sırrı Efendi, bu dönemde Lazistan'da bulunan 8'inci Piyade Alayı 3'üncü Taburda düşmana karşı savaşmıştır. Bu alayla birlikte Sümle (Rize'nin fındıklı ilçesine bağlı Sümer) köyü ilerisinde Tahtabaşı olarak bilinen yerde bulunmuştur. Ayrıca Hopa'da da savaşmıştır⁹⁴. I. Dünya Savaşı'nda Karadeniz bölgesinde düşmana karşı önemli savunma hatları oluşturulmuştur. Trabzon'un Of ilçesinde bulunan Baltacı deresinde yapılan mücadele de bunlardan biridir. Süleyman Sırrı Efendi, burada yapılan çatışmalara katılmış ve bu çatışmada ağır şekilde yaralanmıştır⁹⁵.

Süleyman Sırrı Efendi, hem cephede savaşmış hem de komutanlar arasındaki irtibatın sağlanmasında Teşkilât-ı Mahsusa tarafından görevlendirilmiştir⁹⁶. Süleyman Sırrı Efendi'nin Teşkilât-ı Mahsusa'ya katılması yemin ile olmuş, Süleyman Sırrı Efendi; *“Moskoflar mağlup ve makhur ve Kafkasya'daki Rusya boyunduruğundan kurtulmasına tam bir vicdani kanaatimle ölünceye kadar çalışacağım ve bu uğurda hiçbir engele önem vermeyeceğim. İcap ettiği dakikada seve seve hayatımı feda edeceğim ve üstlendiğim hizmeti her türlü hizmete üstün tutarak dakikası dakikasına*

⁹¹ A.g.ö.d., 25.02.193 tarihli, Mudanya Kaymakamlık Yüksek Katına başlıklı dilekçe.

⁹² A.g.ö.d., 18.08.1938 tarihli Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü'ne başlıklı dilekçe. I. Dünya Savaşı sırasında Süleyman Sırrı Efendi, subay ve yedek subay olarak hizmet edemediğinden üzüntü duymasına rağmen bu vazifeleri gönüllü olarak yerine getirmenin kendisini son derece mutlu ettiğini yazışmalarında açık bir şekilde ifade etmiştir.

⁹³ I. Dünya Savaşı'nda birlikte savaştığı, 1307 Erzurum doğumlu, Bursa'nın Mudanya İlçesinde oturan cephe arkadaşı.

⁹⁴ A.g.ö.d., 18.08.1938 tarihli Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü'ne başlıklı dilekçe.

⁹⁵ A.g.ö.d., 23.09.1939 tarihli, Mudanya İlçesi İdare Heyeti Kalemî tarafından düzenlenen belge.

⁹⁶ A.g.ö.d., 06.02.1956 tarihli, Başvekil Adnan Menderese başlıklı mektup.

*icra ve infaz edeceğime dinim ve namusum üzerine yemin ederim. Şayet bunca namuskâr taahhütlerime rağmen hizmet edemeyecek olursam alçaklık edenleri her nerede olursa olsun cemiyet zabıtasının icra edeceği idam cezasına karşı şimdiden kanımı helal ederim. Vallah Billâh*⁹⁷ diyerek yemin etmiştir. Yemin sonrası Süleyman Sırrı Efendi, Teşkilât-ı Mahsusa alayına fiilen katılmıştır.

Süleyman Sırrı Efendi'nin Teşkilât-ı Mahsusa'ya katılması ve bu teşkilat tarafından görevlendirilmesi, ileride de değineceğimiz gibi meslek hayatında istihbari işlerde çalışmasında etkili olmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti bünyesinde kurulan bu gizli teşkilat; 1913-1918 yılları arasında Orta Doğu ve Balkanlarda, Arap Yarımadasında, Hindistan'da, Afrika'da ve Asya'da ve yurt içinde birçok faaliyette bulunmuştur.

XIX. yüzyıl sonlarında, Osmanlı Devleti'ne karşı ayrılıkçı hareketlerin yoğunluk kazanması ve isyanların genişlemesi, istihbarat ve espionaj çabalarını da artırmıştır⁹⁸. Seferberliğin ilan edildiği günün gecesi İttihat ve Terakki Cemiyeti Merkez-i Umumisi'nde önemli bir toplantı yapılmış ve bu toplantıda yakın bir gelecekte uygulanmak üzere gayet kapsamlı bir karar alınmıştır. Bu karar, *“ister umumi harbe katılalım, ister katılmayalım ordularımızın ileride düşman topraklarındaki hareketlerini kolaylaştırmak için bir Teşkilât-ı Mahsusa kurulması”* şeklinde olmuştur⁹⁹. Bu karar doğrultusunda Teşkilât-ı Mahsusa 17 Kasım 1913 tarihinde resmi olarak kurulmuştur¹⁰⁰. Teşkilât-ı Mahsusa'yı Birinci Dünya Savaşı öncesi, Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa kurmuştur¹⁰¹. Teşkilâtın ilk başkanı Süleyman Askerî Beydir. Daha sonra Ali Başhampa ve son olarak da Hüsametdin Ertürk, başkanlık görevinde bulunmuştur¹⁰².

Teşkilât-ı Mahsusa üç ana esas üzerine kurulmuştur. Bunlardan birincisi, I. Dünya Savaşı çıkar ise halifenin bütün dünya Müslümanlarının manevi lideri

⁹⁷ Arif Cemil (2006). Birinci Dünya Savaşı'nda Teşkilât-ı Mahsusa, Arma Yayınları, İstanbul, s. 29.

⁹⁸ Erdal İter (2002). Millî İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi, Millî Emniyet Hizmetleri Riyâseti (M.E.H./MAH), (1927/1965), MİT Basım Evi, Ankara, s. 8.

⁹⁹ Cemil, Birinci Dünya Savaşı'nda Teşkilât-ı Mahsusa, 9.

¹⁰⁰ İter, Millî İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi, 9.

¹⁰¹ Hüsametdin Ertürk (1964). İki Devrin Perde Arkası, Sebil Yayınları, İstanbul, s. 105.

¹⁰² Mustafa Balcioğlu (2001). Teşkilât-ı Mahsusa'dan Cumhuriyete, Nobel Yayınları, İstanbul, s. 4.

olmasından istifadeye çalışarak düşmanlara karşı cihat ilan etmek. İkincisi Türklerin anavatanı olan Orta Asya üzerinde Rus çarlığını zedeleyecek hareketlerde bulunmak. Üçüncüsü Osmanlı Devleti’ni teşkil eden gayri Türk ve gayri Müslim unsurları, iki ayrı grupta düşünmek, bunların ayrılıkçı hareketlerine mani olmak milli birlik ve özellikle savunma stratejisi namına tedbirler almak¹⁰³.

Osmanlı Devleti’nin siyasi birliğinin korunmasını sağlamak, ayrılıkçı hareketleri önlemek ve yabancı devletlerin Orta Doğu’daki istihbarat ve gerilla faaliyetlerine karşı koymak amacıyla kurulan İstihbarat Teşkilatı’na, “Teşkilât-ı Mahsusa” veya “Umûru Şarkiye Dairesi” adı verilmiştir¹⁰⁴.

Teşkilât-ı Mahsusa, Osmanlı Genelkurmayının istihbarat şubesinden ve Dâhiliye Nezareti’nin gizli polisinden ayrı, Enver Paşa’nın gizli istihbarat servisi olarak çalışmıştır¹⁰⁵. Enver Paşa’ya bağlı olarak faaliyet gösteren bu kuruluş ülke içerisinde gönüllülerden, asker kaçaklarından ve eşkıyalarından birlikler oluşturarak ülke savunmasına yardımcı olmuş ve Osmanlı Devleti’nin rakiplerinin askeri gücünü yıpratmak amacıyla casusluk, bombalama ve istihbarat faaliyetlerinde bulunmuştur¹⁰⁶.

Teşkilât-ı Mahsusa’nın bir idarî hiyerarşisi olmuştur. Teşkilat bir genel merkez, gizli bir bütçe, yöneticiler ve bölge sorumlularından oluşmuştur. Teşkilat içinde açık ve gizli bir idari aygıt, gizli hücreler ve bir yetiştirme, eğitime ve finansman sistemine yer verilmiştir. Birçok yönden, teşkilatın Osmanlı bürokrasisinin eski unsurlarına göre daha titiz biçimde örgütlenmesi sağlanmıştır. Teşkilât-ı Mahsusa bir yandan Enver Paşa’ya bağlı kişisel bir istihbarat sistemi, diğer yandan embriyon halinde Batı tarzı bir “force spéciale” gibi görünmesine rağmen, ne biri ne diğeri olamamıştır. Teşkilât-ı Mahsusa, Osmanlı devlet sistemini - kendi gördükleri haliyle - ayakta tutmaya içtenlikle çalışan yürekli vatanseverlerin genellikle koordinasyondan yoksun, gevşek bir konfederasyonu olmaktan öteye geçememiştir¹⁰⁷.

¹⁰³ Cemal Kutay (1962). Birinci Dünya Harbi’nde Teşkilât-ı Mahsusa ve Hayber’de Türk Cengi, İstanbul Tarih Yayınları, İstanbul, s. 57-59.

¹⁰⁴ İter, Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi, 15.

¹⁰⁵ Philip H. Stoddard (2003). Teşkilât-ı Mahsusa, (Çeviren: Tansel Demirel), Arma Yayınları, İstanbul, s.62.

¹⁰⁶ Sadık Sarısan (2002). Trabzon Mıntıkası Teşkilat-ı Mahsusa Heyet-i İdaresinin Faaliyetleri ve Gürcü Lejyonu, XIII. Türk Tarih Kongresi (Kongreye sunulan bildiriler), Ankara s. 496.

¹⁰⁷ Stoddard, Teşkilât-ı Mahsusa, s. 8.

Teşkilât-ı Mahsusa elemanlarının görevlendirilmeleri rasgele yapılmamıştır. Hem Osmanlı hem de yabancı uyruklu olanlardan görevlendirme yapılmıştır. Yabancı uyruklu olanlar genellikle gönderilen ülkenin halkından olmuştur. Bunlar öğrenci, tüccar vs. gibi herhangi bir sebeple Türkiye'ye gelmiş ve kendilerini Osmanlı Devleti'ne yürekten bağlamış kişilerden seçilmiştir. O bölgenin insanı değilse bile mutlaka bölgeyi tanıyan dilini, etnik ve sosyal özelliklerini çok iyi bilen kişiler olmuştur. Osmanlı vatandaşlarından görevlendirilenler ise herhangi bir sebeple veya resmi görev gereği söz konusu ülkede uzun müddet kalmış veya kalmakta olan, bölgeyi ve insanlarını tanıyan veya bu insanlar üzerinde etkili olabileceği düşünülen kişilerden seçilmiştir¹⁰⁸.

Birtakım gerçekçi ve belirli amaçlara sahip olan Teşkilât-ı Mahsusa'nın hedefleri arasında: İç güvenliği sağlamak, devletin varlığı için hayati önemli olduğu düşünülen Türkçe konuşan azınlığın süregelen hâkimiyetini korumak ve Osmanlı Devleti'nin daha fazla toprak kaybetmesini engellemek yer almıştır¹⁰⁹. Bu teşkilât sayesinde silahlanacak çetelerden harp çıkışında düşman topraklarına akınlar yaparak, düşman kuvvetlerini şaşırtmaları, onların hareketleri ve miktarları hakkında edindikleri bilgileri orduya ulaştırmaları beklenmiştir¹¹⁰. Bu sebeple Teşkilât-ı Mahsusa tarafından casusluk ve karşı casusluk için hücreler ve başka gizli gruplar kurulmuştur. Askeri ve paramiliter operasyonlar için düzensiz kuvvetleri silâhına almak, eğitmek ve idare etmek üzere çete savaşı uzmanı kadrolar oluşturulmuştur¹¹¹.

Osmanlı Devleti toprakları dışında faaliyet gösteren Teşkilât-ı Mahsusa elemanları, faaliyette buldukları ülkelerdeki düşman kuvvetleri hakkında istihbarat toplayarak düşmanın belgelere göre mevcutları, silah ve konuşları ile birliklerin hareketleri hakkında rapor vermek, o bölgedeki halkın rahatsızlıkları, sıkıntıları, ekonomik durumları hakkında raporlar hazırlamak, bölgede meydana gelen garat (yağma), sirkat (hırsızlık), isyan vs. olaylarını rapor etmek ve bu sıkıntıları kullanarak isyanlar meydana getirilmesini sağlamak, gidilen ülkede beyannameler dağıtmak ve

¹⁰⁸ Sadık Sarısaman (1996). Birinci Dünya Savaşı Sırasında İran Elçiliğimiz İle İrtibatlı Bazı Teşkilât-ı Mahsusa Faaliyetleri, A.Ü. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM), Sayı: 7, s. 214.

¹⁰⁹ Stoddard, Teşkilât-ı Mahsusa, 9.

¹¹⁰ Cemil, Birinci Dünya Savaşı'nda Teşkilât-ı Mahsusa, 9.

¹¹¹ Stoddard, Teşkilât-ı Mahsusa, 148.

cihat propagandası yapmak suretiyle halkı düşmanlarımız aleyhine yönlendirmek, faaliyet bölgelerindeki eşraf ve ulemeden ileri gelen kişilerle irtibata geçerek onları elde etmeye çalışmak, çeteler teşkil ederek düşmanın ekonomik ve askeri gücünü zayıflatmaya çalışmak, bu maksatla bilhassa stratejik önemi bulunan köprü, petrol kuyuları gibi düşmanı zora sokacak ve büyük ses getirecek yerleri hedef almak gibi görevleri yerine getirmeye çalışmışlardır¹¹².

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na girince Teşkilât-ı Mahsusa'nın niteliğinde bir kısım değişiklikler olmuştur. Enver Paşa'ya kişisel olarak bağlı, küçük, gizli bir grup olmaktan çıkıp yeniden örgütlendirilen teşkilat Harbiye Nezareti içinde yarı-açık resmi bir statü kazanmıştır¹¹³. Ancak Teşkilat, yine Enver Paşa'nın şahsına bağlı olarak çalışmıştır¹¹⁴.

Bu yeni statüyle birlikte, personeli genişletilmiş ve operasyonlarının büyüyen kapsamı için bütçeden daha çok pay almaya başlamıştır. Teşkilât-ı Mahsusa'nın Harbiye Nezareti'nin gizli bütçesinden verilen ödenekler ve Almanya'dan yapılan altın aktarımı olmak üzere iki mali kaynağı olmuştur. Alman altınları, Alman Askeri Misyonu tarafından düzenli olarak İstanbul'a getirilmiştir. Kaynakların tümünden teşkilatın eline geçen toplam miktar 4.000.000 altın lira civarında olup (1918 fiyatlarıyla yaklaşık 18.000.000 dolar), bu miktarın içinde askeri ve propagandatif amaçlara ayrılan paralar da yer almıştır¹¹⁵.

Teşkilât-ı Mahsusa, ülke içinde ve ülke dışında birçok faaliyette bulunmuştur. Özellikle I. Dünya Savaşı yıllarında vermiş olduğu mücadele önemlidir. Teşkilât-ı Mahsusa I. Dünya Savaşı'nın kazanılması için gizli ve açık olmak üzere büyük bir mücadeleye girmiştir¹¹⁶.

Teşkilât-ı Mahsusa, Osmanlı Devleti resmen savaşa girdikten sonra silah gereksinimi, sınırlara ve sınır ötesine sevkiyat, müfrezelerin donanımı, personel işleri

¹¹² Sarısamam, Birinci Dünya Savaşı Sırasında İran Elçiliğimiz İle İrtibatlı Bazı Teşkilât-ı Mahsusa Faaliyetleri, 215.

¹¹³ Stoddard, Teşkilât-ı Mahsusa, 60.

¹¹⁴ Kutay, Birinci Dünya Harbi'nde Teşkilât-ı Mahsusa ve Hayber'de Türk Cengi, 104.

¹¹⁵ Stoddard, Teşkilât-ı Mahsusa, 59.

¹¹⁶ Kutay, Birinci Dünya Harbi'nde Teşkilât-ı Mahsusa ve Hayber'de Türk Cengi, 104.

(maaş, iaşe giyecek vesaire) gibi konularda hummalı bir etkinlik başlatmıştır¹¹⁷.

I. Dünya Savaşı sırasında teşkilâtın, düşmana karşı askeri ve paramiliter harekâtlar gerçekleştirmesi, imparatorlukta asayişin korunması, kalabalık Müslüman nüfus bulunan İtilaf Devletleri sömürgelerinde, ayrılık tohumları ekmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Osmanlı Devleti'ni savunmak için Teşkilat; Müslüman dayanışmasını güçlendirmek için İslam birliği propagandası, Osmanlı sistemini hangi grupların ve ideolojilerinin tehdit ettiğini açığa çıkarmak için casusluk, düzenli ordu birliklerine yardımcı olmak veya onların yerini almak için çete savaşı usullerini kullanmıştır¹¹⁸.

Bu süreçte Teşkilât-ı Mahsusa'ya ait kollar muhtelif cephelerde yer almıştır. Her bir kol başka maksatlar altında çalışmak üzere meydana getirilmiştir. Kafkas cephesinde Dr. Bahaettin Şakir ve Rıza Bey'ler çalışırken, Makedonya ve Trakya cephelerinde teşkil edilen çeteler de Bulgar komitecileriyle birlikte çalışarak bir taraftan Sırbistan ve diğer taraftan Yunanistan'a karşı hareket etmeleri sağlanmıştır¹¹⁹.

Teşkilât-ı Mahsusa Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde kalan, fakat merkeze bağlılık ve sadakatleri daima şüphe uyandırmış bulunan ve Türklerden gayri ırk ve milletlerin ekseriyeti teşkil ettikleri yerlerde aldığı tedbirlerle, hükümetin görünürdeki kuvvetlerinin başaramayacağı hizmetleri yerine getirmiştir¹²⁰.

Teşkilât-ı Mahsusa, Enver Paşa'nın Osmanlı Devleti'nin güvenliğine yönelik tehditler saydığı hareketlerle mücadelede etmiştir. Kimi bölgelerde, örneğin Güney Irak'ta ve Kuzey Afrika'daki Osmanlı vilayetlerinde, Teşkilât-ı Mahsusa, Osmanlı topraklarından yeni bir kayıp verilmemesi için işgalciler karşısında direnen tek ittihatçı örgüt olmuştur¹²¹.

¹¹⁷ Vahdet Keleşyılmaz (2000). Kafkas Harekâtının Perde Arkası, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (A.A.M.D.), Cilt: 16, Sayı: 47, s. 288.

¹¹⁸ Stoddard, Teşkilât-ı Mahsusa, 9.

¹¹⁹ Cemil, Birinci Dünya Savaşı'nda Teşkilât-ı Mahsusa, 269.

¹²⁰ Kutay, Birinci Dünya Harbi'nde Teşkilât-ı Mahsusa ve Hayber'de Türk Cengi, 18.

¹²¹ Stoddard, Teşkilât-ı Mahsusa, 149.

Teşkilât-ı Mahsusa'nın ele aldığı önemli konulardan biri de Arap sorunu olmuştur. Teşkilât-ı Mahsusa Arap bağımsızlığını körükleyen hareketleri sıkı bir gözetim altına almak istemiştir. Bu kapsamda Osmanlı topraklarında bulunan yabancı konsolosluklar, dostluk kuruluşları, edebi ve kültürel cemiyetler, yabancı hastaneler, yardım ocakları ve öğrenim kurulları devamlı olarak izlenmiştir¹²².

Diğer bir taraftan, Teşkilât-ı Mahsusa Türk dünyasındaki faaliyetlerine devam etmiştir. Ancak Teşkilât-ı Mahsusa'nın faaliyetlerinin yoğunlaştığı ve Türk Ordusu'nun Bakü'ye ulaştığı 1918 yılı sonbaharına gelindiğinde Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918'de imzaladığı Mondros Mütarekesiyle savaştan çekilince Teşkilât-ı Mahsusa'nın Türk dünyasındaki faaliyetleri de sona ermiştir¹²³.

Kafkasya bölgesi, Orta Asya seferlerinin atlama tahtası olarak Teşkilât-ı Mahsusa'yı fazlasıyla ilgilendirmiştir. Kafkasya ile ilgili çalışmaların bir merkez-i umumiye bağlanılması düşünülmüş; bu amaçla Kafkas İhtilal Cemiyeti kurulmuştur. Böylece Erzurum Van ve Trabzon bölgelerindeki Teşkilât-ı Mahsusa faaliyetleri arasındaki koordinasyon eksikliği giderilmiştir¹²⁴.

Rusya'da yaşanan gelişmeleri yakından takip etmek isteyen Teşkilât-ı Mahsusa, I. Dünya Savaşı başlamadan önce istihbarat ve bölgedeki muhtelif unsurlarla işbirliğine yönelik birtakım faaliyetlerde bulunmuştur. Bu faaliyetler özellikle Kars, Ardahan ve Batum'da yaşayan Türk ve Müslüman halklarıyla birlikte gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyetlerin amacı Kafkasya'da yaşayan çeşitli unsurları Rusya'ya karşı harekete geçirmek olmuştur¹²⁵.

Trabzon, Hopa ve Artvin kıyılarından Kafkasya içlerine denizden ajanlar sokularak, Rusların askeri durumu öğrenildiği gibi, böylece Osmanlı ordusu oraya girdiği zaman yardımcı olacak geniş bir teşkilât da oluşturmuştur¹²⁶. Bu bölgede üç

¹²² Ergun Hiçyılmaz (1979). Belgelerle Teşkilât-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri, Ünsal Yayınları, İstanbul, s. 48-63.

¹²³ İsrail Kurtcepe (1993). Teşkilat-ı Mahsusa Belgelerine Göre 1917 Rus İhtilali Sırasında Türkistan, A.Ü. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi Atatürk Yolu, Yıl: 3, Sayı: 12, Ankara, s. 409.

¹²⁴ Sarısaman, Trabzon Mıntıkası Teşkilat-ı Mahsusa Heyet-i İdaresinin Faaliyetleri ve Gürcü Lejyonu, 500.

¹²⁵ Keleşyılmaz, Kafkas Harekâtının Perde Arkası, 278-302.

¹²⁶ İter, Millî İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi, 16.

Subay ve üç bin gönüllüden oluşan bir Teşkilât-ı Mahsusa kuvveti bulunmuştur. Ayrıca Teşkilât-ı Mahsusa tarafından teşkilat yapmak amacıyla Acara taraflarına gönderilen Yüzbaşı Kamil Bey, hem düşmanla çarpışmış hem de 1.000 kişilik bir milis kuvveti oluşturmayı başarmıştır. Teşkilat Kamil Bey'i Çürüksu'ya göndermiş ve Batum-Kutays hattını kesmekle görevlendirmiştir¹²⁷. Süleyman Sırrı Efendi, bir süre bu milis kuvvetle birlikte hareket etmiştir¹²⁸.

Teşkilât-ı Mahsusa'nın Osmanlı İmparatorluğunun son sekiz yılı üzerindeki faaliyeti, sadece haber almak, karşı casus teşkilatı kurmak, milis müfrezeleri ve milli kuvvetler teşkilini, gerillayı harp sanatı haline getirerek, daha sonra Anadolu'nun devletsiz ve hükümet olarak sadece Türk milletinin hürriyet ve istiklal, haysiyet ve onur şuuruyla açtığı Milli Mücadele'nin sistem ve metotlarını öğretmek ve tatbik etmekle kalmamış; bunları gerektiğinde tekrar başvurulacak bir düzen haline koymuştur¹²⁹.

Nihayet, 1914 yılında başlayan I. Dünya Savaşı'nın sonlarına gelinmiştir. Mart 1917'de Rusya'da devrim başlayınca, ordu için artık savaş bitmiştir. Kafkas Cephesi'nde Rus ordusu çözülmeye başlamış ve 18 Aralık 1917'de taraflar arasında Erzincan Mütarekesi imzalanmıştır. Osmanlı Hükümeti Rus işgalden kurtarılan yerlerde idari teşkilatı yeniden kurmak için harekete geçmiştir. Konu ile ilgili olarak III. Ordu Kumandanı Vehip Paşa'nın görüşleri alınmış, Hükümet bölgede öncelikle sıkıyönetimin ilanı, adliye teşkilatının kurulması, polis ve jandarma teşkilatının yeniden yapılandırılması, memur kadrosunun oluşturulması ve büyük bir sorun olan mültecilerin memleketlerine dönmesi konularında önlemler almak için çalışmalar başlatmıştır¹³⁰.

Bu arada, Osmanlı Devleti'nin Brest-Litovsk antlaşması öncesinde yapılan görüşmelerde, Rus tarafına sunmuş olduğu şartlardan birinde, 1877-1878 yıllarında Osmanlı Devleti'nce harp tazminatı karşılığı olarak Rusya'ya bırakılan yerlerin; yani Kars, Ardahan ve Batum sancaklarının Rus ordusu ve Kızıl Kıtalar tarafından tahliyesi ve buralarda asayiş ve düzenin kurulmasına kadar Türk polisi ve jandarması tarafından

¹²⁷ Sarısamam, Trabzon Mıntıkası Teşkilat-ı Mahsusa Heyet-i İdaresinin Faaliyetleri ve Gürcü Lejyonu, 512.

¹²⁸ 18.08.1938 tarihli Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü'ne başlıklı dilekçe.

¹²⁹ Kutay, Birinci Dünya Harbi'nde Teşkilât-ı Mahsusa ve Hayber'de Türk Cengi, 58.

¹³⁰ İsmail Eyyüpoğlu (2007). Bitlis Vilayetinde İdari Teşkilatın Kurulması İçin Yapılan Hazırlıklar (1918), Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü Atatürk Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 3, s. 110.

işgalini şart koşması, Türk Polis Teşkilatının bölgedeki etkinliğini artırmıştır¹³¹.

Osmanlı Devleti'nin en son toprak kazandığı Brest-Litovsk Barış Antlaşması; 3 Mart 1918 tarihinde Rusya ile Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasında imzalanmıştır. Bu antlaşma neticesinde Türkiye 1878'de kaybettiği topraklarını yeniden kazanmıştır¹³². Bu antlaşmayla Osmanlı Devleti, Doğu Anadolu'da Rus işgali altındaki bölgeyi yeniden egemenlik sahasına katmıştır¹³³. Bu antlaşmaya göre Rusya'nın Doğu Anadolu'da işgal ettiği yerler ile Ardahan, Kars ve Batum'dan hemen çekilmesi sağlanmıştır. 1878 sınırlarının alınması ile Batum tekrar Türk toprağı olmuş böylece Türkiye, Kafkasya'da önemli bir stratejik avantaj yakalamıştır¹³⁴.

Brest-Litovsk Barış Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Başkomutan Vekili Enver Paşa, 4 Nisan 1918'de, 3.Ordu Komutanı Vehip Paşa'ya şu emri vermiştir: “*Üç senedir döktüğü kanların ve uğradığı zorlukların ve felâketlerin mükâfatı olarak, Osmanlı Hükümeti'nin eskiden kaybettiği ve Brest-Litovsk Muahedesi ile istikbalini sağladığı Batum, Kars ve Ardahan'ı fiilen işgal etmek hükümetin vazifesidir*”¹³⁵. Bu dönemde, Elviye-i Selâse sınırları içinde olan Batum Gürcülerin, Kars ve Ardahan Ermenilerin elindedir. Trabzon Konferansı'nın dağıldığı ve heyetin Tiflis'e hareket ettiği 14 Nisan'da Türk Kuvvetleri saat 16.00 civarında Batum'a girmişlerdir. Böylece 40 yıllık bir ayrılıktan sonra burası da yeniden Osmanlı Devleti sınırları içine dâhil edilmiştir¹³⁶.

Batum'un yeniden Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yer alması, yöre halkı tarafından sevinçle karşılanmıştır. Bu sevinci paylaşılanlardan biri de Süleyman Sırrı Efendi olmuştur. Süleyman Sırrı Efendi Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'nda asker olarak vermiş olduğu mücadelelerden sonra çok sevdiği polislik mesleğine adım atmıştır.

¹³¹ Akdes Nimet Kurat (1990). Türkiye ve Rusya, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 381-382.

¹³² Yusuf Hikmet Bayur (1995). Türkiye Devletinin Dış Siyaseti, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 13.

¹³³ Kurat, Türkiye ve Rusya, 383.

¹³⁴ Çağatay Benhür (2009). Türk Birliklerinin Azerbaycan'ı Terk Etmesi (1918), Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 21, s. 25.

¹³⁵ Genelkurmay Başkanlığı (1993). Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, Kafkas Cephesi, 3. Ordu Harekâtı, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Cilt: II, Ankara, s. 479.

¹³⁶ Selma Yel (2008). Mondros Mütarekesi ve Elviye-i Selâse nin Tahliye Edilmesi, Turkish Studies Dergisi, Sayı: 10, s. 926.

2.3. Batum Polis Memurluğu ve Cemiyet-i İslamiye İçindeki Faaliyetleri

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önderlerinden olan Cemal Paşa ve 3. Ordu Komutanı Vehip Paşa, Süleyman Sırrı Efendi'nin polis olmasını uygun görmüşler ve bunu Süleyman Sırrı Efendi'ye bildirmişlerdir. Süleyman Sırrı Efendi bu isteği "emir telakki ettiğini" belirterek kabul etmiştir. 27 Nisan 1918'de Batum'da polis memurluğuna atanan Süleyman Sırrı Efendi, 47 Yaka numarası 13530 sicil numarası ile görevine başlamıştır¹³⁷.

Batum'da polis olarak göreve başlayan Süleyman Sırrı Efendi'nin kendisine ait bir evinin olmaması görevini yerine getirmede kendisine zaman zaman zorluklar çıkarmıştır. Bu nedenle kendisine 21 Ağustos 1918'de komisyon kararıyla Tifliske Caddesi'nde bulunan 60 numaralı ev tahsis edilmiştir¹³⁸.

Süleyman Sırrı Efendi'nin Batum'da hayatına polis olarak devam etmesi fazla uzun sürmemiştir. Zira bölgede yaşanan gelişmeler Süleyman Sırrı Efendi ve dolayısıyla da Batum halkı için zor günlerin habercisi niteliğinde olmuştur. İngiltere, Gürcistan ve Ermenistan'dan gelecek olası bir saldırıda Batum'un Osmanlı Devleti'nin sınırları dışında kalması Batum halkını endişelendirmiştir.

Bahsedilen dönemde meydana gelen önemli bir gelişme, 11 Mayıs ile 4 Haziran 1918 tarihleri arasında gerçekleştirilen Batum Konferansı olmuştur. Konferansta Türk tezinin temelini, daha önce ilan ettiği barış şartları ve kurulması muhtemel Ermenistan ve Gürcistan'ın olabildiğince küçük ve Türkiye'ye zarar vermeyecek şekilde düzenlenmesini sağlamak oluşturmuştur¹³⁹.

Osmanlı Devleti, 1918 yılı sonlarına yaklaşılırken savaşın yükünü, Orduların cephelerdeki durumlarının sürekli bir çekilmeyi mecburi kılması nedeniyle büyük ölçüde hissetmeye başlamıştır. Neticede, 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'ni imzalayan Osmanlı Devleti ateşkes ilan etmiştir. Mütareke'nin 15. Maddesinde yer alan

¹³⁷ A.g.ö.d., 11.01.1968 tarihli, Başvekalet Yüksek Makamına başlıklı dilekçe.

¹³⁸ A.g.ö.d., 21.08.1918 tarihli, Reis Hüsnü imzalı vesika.

¹³⁹ Benhür, Türk Birliklerinin Azerbaycan'ı Terk Etmesi, 25.

Kafkasya demiryollarından Türk denetimi altında bulunan bölümleri de dâhil olmak üzere, tüm demiryollarında İtilâf Devletleri'nin görevlileri bulunması hükmü ile Batum İtilâf kuvvetlerinin işgaline açık hale getirilmiştir¹⁴⁰. Mütareke yürürlüğe girdiği andan itibaren, İtilaf Devletleri Türk Milletinin istiklalini elinden almak fırsatını ele geçirdiklerini zannederek, Türk topraklarını işgale başlamışlardır¹⁴¹.

Bu işgallere karşı bölge halkı yaşadıkları yerlerin müdafaası için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. 29 Ekim 1918'de Ahıska Hükümet-i Muvakkatası, 3 Kasım'da Aras Türk Hükümeti kurulmuştur. Temeli 1917 yılında Kars'ta kurulan İslam Komitesi ile atılmış olan milli teşkilatın kurulması için adım atılmış, IX. Ordu Komutanı Yakup Şevki Pasa ile Kars Mutasarrıfı Hilmi Bey ve Piroğlu Fahrettin Bey 5 Kasım 1918'de Kars ve çevresinde Kars İslam Şurası adında milli bir hükümet kurmuşlardır. Kars İslam Şurası ilk toplantısını 14 Kasım 1918'de yapmış ve bu kongrede, Fahrettin Bey geçici heyet ile Kepenkçi Emin Ağa başkanlığında Milli İslam Şurası Merkez-i Umumisi adında yeni bir hükümet kurulmuştur. Kars sancağı ve kazaları ile Ahıska, Artvin, Batum sancak ve kazalarında merkezi Kars olmak üzere Milli İslam Şurasının şubeleri açılmıştır. 30 Kasım 1918 tarihinde Kars'ta toplanan kongrede bu üç hükümet, Kars Millî İslâm Şûrası Merkez-i Umumisi adı altında birleşmiştir¹⁴². 17-18 Ocak 1919 tarihli Kongre ile Batum'dan Nahcivan'a kadar uzanan yerlerdeki Müslüman halk, topraklarını Gürcülere ve Ermenilere karşı koruyan Şura'nın adını Cenûb-ı Garbî Kafkas Hükümeti şeklinde değiştirmişlerdir¹⁴³. Bu girişimlerden bir tanesi de Batum'da gerçekleşmiştir. Batum 5 Kasım 1918'de Kars'ta kurulan Millî İslâm Şûrası'na katılmıştır¹⁴⁴.

İtilaf Devletleri bölgede yaşanan bu gelişmelere sessiz kalmamışlardır. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra aradan çok geçmeden İngilizler 27 Kasım 1918

¹⁴⁰ İsmail Soysal (1989). Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920-1945), Cilt: I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 13.

¹⁴¹ Selahattin Tansel (1977). Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, Cilt: I, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 32.

¹⁴² Mustafa Bakan (2008). Milli Mücadele Yıllarında Elviye-i Selâse ve Batum, Turkish Studies Dergisi, Sayı: 13, s. 738.

¹⁴³ Mahir Aydın (1995). Elviye-i Selâse, TDVİA, Cilt: XI, İstanbul, s. 68.

¹⁴⁴ Zeyrek, Acaristan ve Acarlar, 33.

tarihinde Batum'a asker çıkarmışlardır. 17 Aralık 1918 tarihinde de Batum'u resmen işgal eden¹⁴⁵ İngilizler bu işgallerini 1920 yılının Temmuz ayı sonlarına kadar iki yıldan fazla sürdürmüşlerdir. İngilizlerin Batum'u işgali ile Türk Ordusu 1914 sınırları gerisine çekilmiştir¹⁴⁶.

Batum'un işgali üzerine Süleyman Sırrı Efendi 29 Aralık 1918'de çok sevdiği polislik mesleğinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Ancak Batum'dan ayrılamamıştır. Batum Misak-ı Millî sınırları içinde bulunduğu için Batum'da kalan Süleyman Sırrı Efendi, mücadelesini Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin ruhuna aykırı olmayan bizatihi destekleyen Batum'da kurulmuş olan Cemiyet-i İslamiye adlı teşkilat içerisinde sürdürmüştür¹⁴⁷.

İngiltere tarafından Batum'un işgal edilmesi ve burada bulunan hükümetin de tahliyesi üzerine, halk bu durumu kabullenmemiş ve yeni bir yapılanmaya gitmiştir. Mutasarrıf Cemil Bilsen, Polis Müdürü Demir Ali, Asaf Beşler, Cemal ve Vehip Paşalarında buldukları gizli bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda bulunanların yanında bir de halkın güvenini kazanmış kişiler de hazır bulunmuşlardır. Bu toplantıda Cemiyet-i İslamiye'nin kurulmasına karar verilmiştir. Kurulmasının ardından hızlı bir şekilde çalışmalara başlanmıştır. Bu çalışmaların içinde bulunan Süleyman Sırrı Efendi, Şark Cephesi komutanlığının da bilgisi dâhilinde vatan topraklarının kurtuluşunu hedefleyen ve milli mücadeleye uygun bir siyaset anlayışı ile çalışan bu cemiyet içinde görevine devam etmiştir¹⁴⁸.

İşgal karşısında sessiz kalmamayı tercih eden halkın durumunu Tansel şu şekilde değerlendirmiştir: *“Bu sık sık değişen ortam, Acaristan'da başlıca iki siyasi akım yaratmıştır. Halkın çoğunluğunu oluşturan ve “Türkifiller” (Türlere sempati gösterenler) adını taşıyan birinci akımın taraftarlarına göre, Acaristan Türkiye'ye verilmeliydi. Bu görüşü gerçekleştirmek için “Cemiyet-i İslamiye” adı ile bir kuruluş*

¹⁴⁵ M. Adil Özder (1971). Artvin ve Çevresi (1828–1921) Savaşları, Ankara, s. 186.

¹⁴⁶ Bakan, Milli Mücadele Yıllarında Elviye-i Selâse ve Batum, s. 738.

¹⁴⁷ A.g.ö.d. 06.02.1956 tarihli, Başvekil Adnan Menderese başlıklı mektup. Bu bölgeden Osmanlı Hükümeti tahliye edilirken birçok memur İstanbul Hükümetinin çağrısı üzerine İstanbul'a gelerek memurluklarına devam etmişlerdir. Süleyman Sırrı Efendi ise İstanbul Hükümetinin çağrısına uymamış, vatan topraklarını terk etmeyerek mücadelesini sürdürmeyi tercih etmiştir.

¹⁴⁸ A.g.ö.d., 23.09.1939 tarihli, Mudanya İlçesi İdare Heyeti Kalemi tarafından düzenlenen belge.

meydana getirmişlerdir. “Gürcüfiller” (Gürcülere sempati gösterenler) adını taşıyan ikinci akımın temsilcileri ise, Türkleri bir düşman olarak değerlendirmişler ve Acaristan’ın Türkiye’ye verilmesine karşı çıkmışlardır. Bunlara göre, Acaristan Türkiye’den kurtarılıp Gürcistan himayesinde geniş bir özecliğe sahip olmalıdır. Bu fikri hayata geçirmek üzere, 1918’de Tiflis’te Müslüman Gürcistan’ı Kurtarma Komitesi’ni kurmuşlardır”¹⁴⁹.

Diğer bir görüşe göre ise o günlerde Batum’da üç türlü düşünce dolaşıyordu: Bunlardan birincisi, Batum’un Türkiye’ye verilmesi idi. Bu düşünceyi taşıyanlar tarafından kurulan İslam Cemiyeti’nin milis teşkilatı da vardı. Halkın çoğu bu cemiyete ve fikirlerine itibar etmişti. İkinci düşünce; Batum’un, Gürcistan egemenliği altında muhtar bir yönetime sahip olması idi. Bu düşünceye sahip olanlar ise Tahlis Cemiyetini kurmuşlardı. Bu cemiyetin başında Sancakbeyzâde Mehmet Bey vardı. Üçüncü düşünceyi taşıyan ve Hamşizâde Cemal Paşanın başında bulunduğu grup ise Batum’un doğrudan doğruya Gürcistan’a katılmasını istemiştir¹⁵⁰.

Batum’un merkezinde meydana getirilen Cemiyet-i İslamiye’nin amacı, Ermeni ve Gürcülere karşı Kars Ardahan ve Batum’u savunmak, bu kuvvetlere karşı savaşmak olmuştur. Halk da bu mücadeleye katılmıştır. Yerli halkın gayret ve fedakârlıklarıyla varlığını sürdüren bu cemiyet, daha sonra Doğu Cephesi Komutanlığı’na bağlanmıştır. Süleyman Sırrı Efendi, Misak-ı Millî sınırları içerisinde bulunan Batum’da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’ne eşdeğer olan Cemiyet-i İslamiye’de vatan hizmetine devam ederken Cemiyet-i İslamiye’nin fiili azası seçilmiştir. Bu dönemde hem Cemiyet-i İslamiye hem de İkinci Fırka ve İkinci Alay ile ilişkisini sürdürmüştür. Cemiyet-i İslamiye’ye aza seçilmesiyle yapmış olduğu hizmetler ve çalışmalarından dolayı Cemiyet-i İslamiye’den 30 lira maaş almıştır¹⁵¹.

Süleyman Sırrı Efendi Cemiyet-i İslamiye’de etkin bir rol almış ve bu cemiyet tarafından önemli yerlerde görevlendirilmiştir.

¹⁴⁹ Tansel, Mondros’tan Mudanya’ya Kadar, s. 52.

¹⁵⁰ Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Mart 1963, Sayı: 43, s. 48.

¹⁵¹ A.g.ö.d., 23.09.1939 tarihli, Mudanya İlçesi İdare Heyeti Kalemi tarafından düzenlenen belge.

Acaristan Meclisi Umumi Reis Vekili ve Baş Müftü Osman Nuri Efendi, 24 Eylül 1921’de Kazım Karabekir Paşa’ya bir itimatname yollamıştır. “Şark Orduları Komutanı Kazım Karabekir Paşa Hazretlerinin Huzuru Şahanelerine” başlıklı itimatnamede şu ifadeler yer almıştır: “*Acaristan Muhtariyeti hakkında Ankara’dan gelen mebusların fikirlerini tenvir ve lüzum görüldüğü takdirde Gürcistan ve Acaristan Cumhuriyetlerle beynlerinde (aralarında) münazaalı (tartışmalı) olan meseleleri, hükümeti muhtereme tarafından muvafakat edildiği takdirde konferansa istima (dinleme) edilmek üzere Keda kazası ahali vekillerinden Torunî-zâde Süleyman Sırrı Efendi salahiyeti tamme ile izam kılındığını mübeyyin itimatnamedir*”¹⁵². Bu itimatname ile Süleyman Sırrı Efendi, Kars Antlaşması öncesinde yapılan konferansa katılmak üzere görevlendirilmiştir.

Batum livası Cemiyet-i İslamiye Reisi Ali Haydar Caferize Bey 17 Şubat 1920’de üç kişiyi Hüseyin Ağa Bakûrize, Ali Ağa Paşa-zâde ve Süleyman Sırrı Efendi Torunî-zâde’yi halkın teşkilatlanması için görevlendirmiştir. “Acara Ahali-i Muhteremesine” başlıklı belgede, Hüseyin Ağa Bakûrize, Ali Ağa Paşa-zâde ve Süleyman Sırrı Efendi Torunî-zâde’nin isimleri yazıldıktan sonra şu bilgilere yer verilmiştir: “*Yukarıda ismi yazılı olan efendilerin Cemiyet-i İslamiye tarafından ahali-i muhteremeye memleketin son aldığı vaziyet ve gerek buralardaki teşkilat ve milletin son aldığı vaziyet ve halet-i ruhiyesi hakkında tafsilat(açıklama) vermek üzere i’zâm edildiler. Binaenaleyh bu zevatın şifahi verecekleri talimat ve tafsilat dairesinde, dini ve halifesini seven Müslüman kardeşlerimizi silah başına davet ederek teşkilatın bir an evvel ve süratı mümkün ile ikmaline himmet buyrulması mütemennadır, kardeşlerimiz*”¹⁵³.

Batum Livası Cemiyet-i İslamiye Reisi Bekir Abuselize Efendi Batum Livası Cemiyet-i İslamiye ahali vekillerinden Torunî-zâde Süleyman Sırrı Efendi’yi, önemli bir bilgiyi 11. Alay Komutanı Şükrü Bey’e ulaştırması için görevlendirmiştir. Torunî-zâde Süleyman Sırrı Efendi, Cemiyet-i İslamiye’nin Keda kazasına ait talimatı

¹⁵² A.g.ö.d., 24.09.1921 tarihli, Acaristan Meclisi Umumi Reisi Vekili ve Baş Müftü Osman Nuri imzalı itimatname.

¹⁵³ A.g.ö.d., 17.02.1920 tarihli, Batum Cemiyet-i İslamiye Reisi Ali Haydar Caferize imzalı belge.

bildirmek üzere yola çıkmıştır. Süleyman Sırrı Efendi'ye bu özel ulaklık görevinde yolda herhangi bir sorunla karşılaşması halinde kullanmak üzere kendisi adına düzenlenmiş bir belge verilmiştir. Belgede zorlukla karşılaşması durumunda “*Her hususta gerekli yardımın ve kolaylığın gösterilmesi için memuren i'zam kılındığı*” belirtilmiştir. 12 Mart 1921'de yola çıkan Süleyman Sırrı Efendi bir gün sonra bu notu sorunsuz bir şekilde 11. Alay Komutanı Şükrü Bey'e ulaştırmıştır¹⁵⁴.

12 Nisan 1921'de Batum Livası Cemiyet-i İslamiye ahali vekillerinden Torunî-zâde Süleyman Sırrı Efendi, Cemiyet-i İslamiye Çürüksu kazasına ait talimatı şubeye bildirmek üzere Batum Cemiyet-i İslamiye Reisi Bibinoğlu Hüseyin Bağatır tarafından görevlendirilmiştir¹⁵⁵. Süleyman Sırrı Efendi bu görevi de başarıyla yerine getirmiştir.

Yine aynı dönemde, Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir Paşa ve 9. Fırka Komutanı Halit Paşa ve Hopa Hudut Tabur Komutanı Binbaşı Kâzım Beylerin birbirleri arasında yapılan yazışmaların sağlam ve güvenilir bir kişi tarafından yapılması gerekli olmuştur. Bu yüzden Cemiyet-i İslamiye, irtibatı temin etmek üzere Süleyman Sırrı Efendi'yi polis ve güvenilir bir kişi olması sebebiyle bu göreve getirmesi ve Süleyman Sırrı Efendi'nin göreve başlamasıyla, bu kişiler arasındaki iletişimin sağlıklı ve güvenli bir şekilde gerçekleşmesi¹⁵⁶ Süleyman Sırrı Efendi'nin Cemiyet-i İslamiye'deki etkinliğini göstermiştir.

Ancak burada şunu belirtmek yerinde olacaktır. İleride de değinileceği gibi Süleyman Sırrı Efendi, yapmış olduğu hizmetlerin emekliliğine saydırılması ile ilgili açmış olduğu bir davada, bu yıllarda vermiş olduğu mücadelenin ve Cemiyet-i İslamiye'deki faaliyetlerinin meşru olmaması gibi bir durumla karşılaşmıştır. Cemiyet-i İslamiye'nin meşru olduğu ve bu cemiyetin faaliyette bulunduğu yıllarda Gürcü ve Ermenilere karşı savaştığı yapılan incelemeler sonucunda anlaşılmıştır.

¹⁵⁴ A.g.ö.d., 12.03.1921 tarihli, Batum Livası Cemiyet-i İslamiye ahali vekillerinden Torunî-zâde Süleyman Sırrı Efendi başlıklı vesika.

¹⁵⁵ A.g.ö.d., 12.04.1921 tarihli, Cemiyet-i İslamiye Reisi Bibinoğlu Hüseyin Bağatır imzalı vesika.

¹⁵⁶ A.g.ö.d., 18.08.1938 tarihli Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü'ne başlıklı dilekçe.

Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir Paşa, Batum Acara Cemiyet-i İslamiye Reisi Müftüzade Abdullah Aşkın Efendiye, 25 Mayıs 1920 tarihli bir telgraf yollamıştır. Bu telgrafta *“Türklük gayesi yolundaki Batum’da İslam Cemiyetinin teşekkülü çok yerindedir. Memnuniyeti mucip mektuplarınız peyderpey alınmaktadır. Ermeni ve Gürcülerin hareketine karşı Milli Teşkilatın icrası ile muvaffakiyetli savaşınız sol cephe harekâtımızı takviye edecek vaziyettedir. Sahi gayretiniz şayan-ı teşekkür ve tebrike ve takdire layıktır. Sıhhatinizle muvaffakiyetinizi temenni ve samimi selamlarımı takdim etmekle gözlerinizden öperim”*¹⁵⁷ denilmiştir.

Kâzım Karabekir Paşa’nın gönderdiği mektup gibi 9. Fırka Kumandanı Halit Bey de 10 Eylül 1920’de Batum Acara Cemiyet-i İslamiye Reisi Müftüzade Abdullah Aşkın Efendi’ye aynen şu şekilde bir telgraf yollamıştır: *“Candan bağlılığınızı müşir mektuplarınız alınmaktadır. Ermeni ve Gürcülere yapılan harekâtınız Doğu Cephesi Komutanlığını son derece memnun etmiştir. Cansiperane düşmanlara karşı yapılan milli ve vatani savaşınız takdir, şayanı tebrik ve teşekkürdür. Yüksek muvaffakiyetinizi temenni eder ve arzı hürmetle gözlerinizden öperim”*¹⁵⁸.

Görüldüğü gibi Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir Paşa ve 9. Fırka Kumandanı Halit Bey ile Cemiyet-i İslamiye arasında yapılan yazışmalar Cemiyet-i İslamiye’nin meşruluğu göstermiştir. Ayrıca Cemiyet-i İslamiye içinde faaliyette bulunanların Milli Mücadele çerçevesinde hareket ettikleri anlaşılmıştır.

Teşkilât-ı Mahsusa’ya bağlı Artvin Türk milislerinin öncülerinden olan Batum mebusu Edip Bey’in o günlerde Cemiyet-i İslamiye hakkında Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde çıkan yazısında: Edip Bey, Kars merkez olmak üzere bu cemiyetin Batum, Ardahan ve Ahıska’da tâli birer merkezleri olduğunu, 1919 Mayısında İngilizlerin de etkisiyle Ermenilerin İslam Cemiyeti Merkezini dağıttığı ve daha sonra cemiyetin merkez vazifesine Batum’da devam ettiğini, mitingler düzenleyerek Ermeni

¹⁵⁷ A.g.ö.d., 25.05.1920 tarihli, Batum Acara Cemiyet-i İslamiye Reisi Müftüzade Abdullah Aşkın Efendi başlıklı, Şarkcephesi Kumandanı Kazım Karabekir imzalı mektup.

¹⁵⁸ A.g.ö.d., 10.09.1920 tarihli Batum Acara Cemiyet-i İslamiye Reisi Müftüzade Abdullah Aşkın Efendi başlıklı, 9. Fırka Kumandanı Halit imzalı mektup.

tecavüzlerinin protesto edildiğini yazmıştır¹⁵⁹. Görüldüğü gibi Cemiyet-i İslamiye'nin faaliyetleri dönemin mebusu tarafından da dile getirilmesi Cemiyetin o süreçte aktif bir görev üstlendiğini göstermiştir.

Başka bir belgede ise bölge halkının Türkiye'ye duyulan yakınlığı şu şekilde ifade edilmiştir: “*Batum Livası Çürüksu Umum Ahalisi Namuna*” eşraftan 23 kişinin imzasını taşıyan ve Hopa İslam Cemiyeti aracılığı ile Türkiye'den yardım isteyen; 14 Aralık 1921 tarihli bu beynamede Gürcü zulmünden bahisle: “*Biz, muhtariyet filan istemeyiz. Bunlar aldatmacadır, bize kurulmuş tuzaktır. Biz, Müslüman Türkiye'den başka kimseyi istemiyoruz vesselam*” denilmiştir¹⁶⁰.

Misak-ı Millî'nin kabul edildiği 28 Ocak 1920'de mecliste bulunan mebuslardan beş tanesi de Batum-Acara mebusu olmuştur. Hicabizade Ahmed Akif (Suner) Bey, Ahmed Fevzi (Erdem) Efendi, Hahotzade Ahmed Nureddin Efendi ve Mehmed Edîb (Dinç) Bey 5 Haziran 1920'de, Ali Rıza (Acar) Bey ise 6 Eylül 1920'de Batum mebusu olarak TBMM'ye katılmışlardır¹⁶¹. O yıllarda Kars, Ardahan, Artvin ve Batum'un anavatana katılması için yerel halk özverili bir şekilde mücadele etmiştir. Batum'u müdafaa ve muhafaza etmek amacıyla kurulan Cemiyet-i İslamiye'nin Batum'un anavatana katılması için Batum'dan beş mebusu Ankara'ya göndermesi ve bunun Ankara hükümeti tarafından kabul edilmesi, Cemiyet-i İslamiye'nin tanındığını ve meşruluğunu göstermiştir.

Süleyman Sırrı Efendi, bu dönemde hem Cemiyet-i İslamiye'nin fiili azası olarak çalışmış hem de haber götürdüğü cephelerde yapılan savaşlara katılmıştır.

Bu arada, İngilizler 1 Temmuz 1920 tarihinde Batum'u Gürcü işgaline bırakmışlardır. Batum'u Gürcülere teslim eden İngilizler, 17 Temmuz 1920'de çekilmişlerdir¹⁶². 16 Şubat 1921'de Sovyetlerin Demokratik Gürcistan Cumhuriyeti'ne

---

¹⁵⁹ Zeyrek, Acaristan ve Acarlar, 39-41.

¹⁶⁰ Zeyrek, Acaristan ve Acarlar, 53.

¹⁶¹ Zeyrek, Acaristan ve Acarlar, 36.

¹⁶² Zeyrek, Acaristan ve Acarlar, 42.

saldırmasıyla Türkiye ile Gürcistan arasında müzakere başlamıştır. 23 Şubat'ta Sovyetler Gürcistan'a savaş ilan edince Gürcistan hükümeti Ardahan ve Artvin sancaklarının Türkiye'ye bırakıldığını bildirmiştir. 24 Şubat'ta Tiflis Kızıl Ordu tarafından işgal edilmiştir¹⁶³. 25 Şubat 1921 tarihinde Tiflis, Bolşeviklerin eline geçmiş, Gürcü Hükümeti Tiflis'i terk ederek Batum'a çekilmiştir¹⁶⁴. 11 Mart 1921'de Çoruh müfrezemiz, alkışlar arasında Batum'a girmiştir. Gerekli emniyet tedbirleri alınmış, Kutayıs'ın da Bolşeviklerin eline geçmesi üzerine, oradan ayrılan Menşevik Gürcü Hükümet üyeleriyle Batum'a gelen Albay Kâzım (Dirik), Batum Polis Müdürlüğü ve Postanesine Türk bayrağı çektirmiştir¹⁶⁵.

Buradaki yapılanmada önemli rol oynayan Kâzım Dirik TBMM hükümetinin Gürcistan'daki temsilcisi olmuştur. Türk ordusu Batum'a girerken Kâzım Dirik bu kuvvetlerin başında bulunmuştur¹⁶⁶. Kâzım Dirik Brest-Litovsk Antlaşmasına göre Türkiye'ye ait olan Batum'da valilik görevini yerine getirmiştir¹⁶⁷. Politikacı, asker ve aynı zamanda iyi bir idareci olan Kâzım Dirik'in buradaki çalışmaları TBMM'nin bölgedeki etkinliğini arttırmıştır¹⁶⁸.

Bir yandan bu gelişmeler olurken bir yandan da bu coğrafyayı yakından ilgilendiren Moskova antlaşması, 16 Mart 1921'de imzalanmıştır. Moskova anlaşmasınının 2. maddesi ile Ardahan ve Kars sancakları Türkiye'ye bırakılmıştır. Batum sancağına ait olan arazi ile Batum liman ve şehri Gürcistan'a verilmiştir. Moskova Antlaşması 13 Ekim 1921 tarihinde TBMM hükümeti ile Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Sosyalist Şuralar Hükümetleri arasında Rusya Sosyalist Federatif Şuralar Hükümetinin katılmasıyla Kars'ta imza edilen anlaşma ile ve 2 Ocak 1922 tarihli Türkiye-Ukrayna antlaşması ile tamamlanmış ve ikmal edilmiştir¹⁶⁹.

¹⁶³ Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (1965). Türk İstiklal Harbi Doğu Cephesi (1919-1921), Cilt: III, Ankara, s. 230.

¹⁶⁴ Zeyrek, Acaristan ve Acarlar, 45.

¹⁶⁵ ATESE, Doğu Cephesi, 240.

¹⁶⁶ İsmail Gün (1971). Kâzım Dirik, İstikbal Yayınları, İzmir, s. 36.

¹⁶⁷ Kazım Doğan Dirik (2008). Atatürk'ün İzinde Vali Paşa Kazım Dirik, Bandırma Vapuru'ndan Halkın Kalbine, Gürer Yayınları, İstanbul, s. 210.

¹⁶⁸ Reşit Soyer (1946). General Kâzım Dirik, Yeni Yol Yayınları, İzmir, s. 142.

¹⁶⁹ Ali Türkgeldi (1948). Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi, Ankara, s. 135.

Gürcü Hükümeti, Batum'u Türklere terk etmektense Batum'un Bolşeviklerde kalmasının daha iyi olacağını öngörmüştür. Bolşeviklerin saldırılarına dayanamayan Gürcü Hükümeti Moskova antlaşmasından bir gün sonra 17 Mart 1921 gecesi Batum'dan ayrılmıştır. Bunun üzerine TBMM hükümetinin Gürcistan mümessili olan Albay Mehmet Kâzım Bey (Dirik) tarafından Batum'da mutasarrıflık kurulmuştur¹⁷⁰.

Batum'da Türk idaresinin kurulmasına karşılık, 18 Mart'ta Bolşeviklik ilan eden Batum'daki Gürcü Alay Komutanı Giorgi Mazniaşvili Refkom idaresini kurmuş ve Batum'un Gürcülere bırakılmasını istemiştir. Kazım Bey reddedince kendisinin kaldığı vilayet konağına saldırmış ve iki kuvvet arasında çatışma yaşanmıştır. Zor durumda kalan Türk birlikleri, Çoruh nehrinin gerisine çekilmiştir. 19 Mart'ta Moskova Antlaşması cephe birliklerine ulaştığı halde, 20 Mart'ta Gürcüler, Samaya ve Barshane tabya ve kışalarına saldırmıştır. Çarpışma alanına gelen Kızıl Ordu süvari alayı Türk birliklerinin bütün eşyalarını yağma ettikten sonra birliklerini esir almıştır. Türk askerleri 22 Mart'ta kadar tutuklu kalmışlar, 28 Mart'ta 11. Alay Borçka'ya çekilebilmiştir. Aynı gün Albay Kâzım Bey Batum'u bırakarak Trabzon'a gitmiş ve 7. Alay Batum'dan (Çoruh sol kıyısı) Hopa'ya çekilmiştir. Ahıska'daki 15. Süvari Alayı Zaruşat'a, 8. Alay Çıldır ve Çaksuyu'ya, Ahılkelek'teki 29. Alay ve 9. Tümen Süvari Bölüğü Gümrü yakınlarına çekilmiştir¹⁷¹.

Süleyman Sırrı Efendi, Alay komutanı Şükrü Bey'in emirleriyle Borçka Hudut Bölük komutanı Arif Beyle birlikte Barshane, Ürek, Pameba ve Caveba tabyalarında Gürcülere karşı savaşmıştır¹⁷².

16 Temmuz 1921'de imzalanan Kars Antlaşması'nın 6. Maddesi gereği, Sovyetler Birliği bölgede Müslüman halk için Acara Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Böylece Batum, 16 Temmuz 1921'de kurulan Acara Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin yönetim merkezi olmuştur. Torunî-zâde Süleyman Sırrı Efendi Keda kazası ahalisi tarafından Ağustos 1921'de Acaristan Meclisi

¹⁷⁰ ATESE, Doğu Cephesi, 241.

¹⁷¹ ATESE, Doğu Cephesi, 242-244.

¹⁷² A.g.ö.d., 11.01.1968 tarihli, Başvekalet Yüksek Makamına başlıklı dilekçe.

Umumisine aza olarak seçilmiştir. O sıra Acaristan Meclisi Umumi Reisi Hasan ve Kâtip Hamdi Beyzade Behçet tarafından imzalanan belgenin Rusça ve Gürcüce olarak da düzenlenmiş olması ayrıca dikkat çekmiştir¹⁷³.

Süleyman Sırrı Efendi, Acara Muhtar İslam Cemiyetinin kuruluşunda meclis azası olduğu için Acaristan Hükümeti'nden 150 ruble olmak üzere bütün meclis azaları ile birlikte maaş almıştır¹⁷⁴.

Süleyman Sırrı Efendi, Acaristan Hükümet Meclisi azası olarak görevine devam ederken Bolşevikler Batum'u işgal etmiştir. Bolşevikler Türkiye'nin menfaatine hizmet eden Hükümet Meclisine ani olarak bir baskın yapmışlar ve yakaladıkları bazı azaları vakit kaybetmeden oracıkta kurşuna dizmişler, bazılarını ise Sibirya'ya sürgüne göndermişlerdir. Bazı meclis azaları ise tesadüf eseri kaçmayı başarmışlardır. Süleyman Sırrı Efendi şans eseri son anda ölümden kurtularak kaçmayı başarmıştır. Bolşevikler yakalanıp öldürülmeleri için geri kalan azaların peşlerine düşmüşlerdir¹⁷⁵.

Bolşevikler, Süleyman Sırrı Efendi'nin Türkiye adına çalışan bir memur olmasından dolayı onun da peşine düşmüşlerdir. Süleyman Sırrı Efendi Türkiye'den almış olduğu talimat üzerine Ekim 1921'de anavatanın bir parçası olan Artvin'e ilticaya muvaffak olmuştur¹⁷⁶. Doğduğu topraklardan ayrı düşmenin üzüntüsünü ve TBMM Hükümetinin denetiminde olan vatan topraklarına ulaşmanın sevincini bir arada yaşamıştır. Süleyman Sırrı Efendi'nin hayatının en önemli olayı başka bir ifadeyle; o sıralar Gürcistan Tiflis Mümessili ve Batum Başkonsolosu Miralay Kazım Dirik ve Fahrettin Beyin yardımıyla temin ettiği askeri elbiseyi giyerek düşman elinden hayatını kurtararak Artvin'e ulaşması olmuştur¹⁷⁷.

Bu yaşadıkları belki de hayatının en zor anları olmuştur. Zira annesini babasını ve neyi var neyi yoksa hepsini arkada bırakarak Batum'dan firar ederek Artvin'e gelen

¹⁷³ A.g.ö.d., 08.1921 tarihli, Acaristan Meclisi Umumi Reisi Lordkibanize Hasan imzalı vesika.

¹⁷⁴ A.g.ö.d., 23.09.1939 tarihli, Mudanya İlçesi İdare Heyeti tarafından düzenlenen noter onaylı mazbata.

¹⁷⁵ A.g.ö.d., 06.02.1956 tarihli, Başvekil Adnan Menderese başlıklı mektup.

¹⁷⁶ A.g.ö.d., 06.02.1956 tarihli, Başvekil Adnan Menderese başlıklı mektup.

¹⁷⁷ A.g.ö.d., 11.01.1968 tarihli, Başvekalet Yüksek Makamına başlıklı dilekçe.

Süleyman Sırrı Efendi, kendi hayatının kurtulmasına dahi sevinememiştir; çünkü anne ve babası rahmetli olmuş, abisi ve abisinin ailesi ise Sibiryaya sürgüne gönderilmiştir¹⁷⁸.

Süleyman Sırrı Efendi Artvin'e geldiğinde kendisine ait bir gayrimenkul veya bir serveti olmadığı gibi kalacak bir evi bulunmadığı için kendisine Vekâleti Celilenin emriyle Artvin'in Borçka kazasına bağlı Hartuvis karyesinde bir ev ve bir bahçe verilmiştir. Süleyman Sırrı Efendi burada bir süre vilayet tahsisatından da maaş almıştır¹⁷⁹.

Süleyman Sırrı Efendi Borçka'ya yerleştikten sonra, Doğu Cephesi Komutanlığının emri altına girmiş ve Artvin'e gönderilerek hudut bölük komutanlığında göreve başlamıştır. Burada istihbarat iletişimini sağlamak için birine ihtiyaç duyulması ve Süleyman Sırrı Efendi'nin de bu işleri iyi bilmesinden dolayı Doğu Cephesi Komutanlığına bağlı muhabere üzerine Artvin hudut alayının Maçahel, Maradit, Şavşat ve Borçka mıntıklarında istihbarat görevlisi olarak çalışmıştır. Hudut alayının P şubesinde istihbarat kısmında Yüzbaşı Şevket Bey'in emri altında dört ay kadar istihdam edilen Süleyman Sırrı Efendi, Alay Komutanı olan Ömer Lütfi Bey'den, bizatihi P şubesi istihbarat işlerinde çalışmasından ayda 20 lira almıştır; fakat P şubesinin lağvı üzerine Süleyman Sırrı Efendi bu görevi bırakmak zorunda kalmıştır¹⁸⁰.

Barış zamanında iç güvenliğini sağladığı vatanına yönelik, bir dış tehlike oluştuğunda hiçbir şey düşünmeden ve herhangi bir beklentiye kapılmadan hizmete koşan Süleyman Sırrı Efendi¹⁸¹, o dönemde mutasarrıf vekili ve hudut alay komutanı Hilmi Bey'in talimatıyla Batum'daki polis kaydını buldurmuş ve hiç vakit kaybetmeden Artvin polis kadrosunda vazifesine başlamıştır¹⁸².

¹⁷⁸ A.g.ö.d., 06.02.1956 tarihli, Başvekil Adnan Menderese başlıklı mektup.

¹⁷⁹ A.g.ö.d., 18.08.1938 tarihli Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü'ne başlıklı dilekçe.

¹⁸⁰ A.g.ö.d., 18.07.1956 tarihli, Devlet şurası Reisliğine başlıklı dava dilekçesi.

¹⁸¹ Eyüp Şahin (1998). Cumhuriyete Hayat Veren İstiklal Madalyalı Polisler-Torunizade Süleyman Sırrı Efendi, EGM Polis Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 14, EGM Yayınları, Ankara, s. 166.

¹⁸² A.g.ö.d., Bursa Polis Müdürlüğü, Polis memuru Süleyman Sırrı Torunoğlu'na ait 12.11.1943 tarihli sicil kaydı.

29 Ekim 1922¹⁸³ tarihinde yeniden polis memurluğu görevine başlayan Süleyman Sırrı Efendi, güvenli bir şekilde hayatına devam edememiştir. Çünkü Süleyman Sırrı Efendi Artvin'e geldikten sonra Ruslar peşini bırakmamış; birçok azanın hal ve hareketleri izlendiği gibi Süleyman Sırrı Efendi'nin de hal ve hareketleri izlenmiştir. Azaların takibi ve öldürülmeleri için her türlü yol Ruslar tarafından denenmiştir. Süleyman Sırrı Efendi'nin bir yazısında Rusların bu işler için çok para harcadıklarını ve bu azaların ölmesini kesinlikle istediklerini açıkça belirtmesi, Rusların bu suikastlara ne kadar önem verdiğini göstermiştir. Azalardan biri Artvin'in merkez ilçesine bağlı Kuvarshan (Bakırköy) köyünde öğretmenlik yaparken vurulmuştur. Süleyman Sırrı Efendi'nin de yakın arkadaşı olan Abdullah Aşki Müftüoğlu ise Ruslar tarafından vurulduktan sonra tedavi altına alınarak ölümden kurtarılmıştır¹⁸⁴.

Süleyman Sırrı Efendi, Artvin Sancağı Numune Mektebinde bir ay kadar devam eden tatbikata katılmıştır. Buradaki eğitimini başarı bir şekilde tamamladıktan sonra 1 Ağustos 1922'de bu mektepten ayrılmıştır¹⁸⁵.

Süleyman Sırrı Efendi, 23 Ağustos 1923'de polis memurluğunu bırakmak zorunda kalmıştır. Artvin'e gelişinden bu tarihe kadar dokuz ay yirmi beş gün polislik yapmıştır¹⁸⁶.

Süleyman Sırrı Efendi, her türlü zahmete göğüs gererek vatanı için savaşmış ve İstiklal madalyası ile onurlandırılmıştır. Acara-yı Süfla Keda'dan Şakir Ağa-zâde Süleyman Sırrı Efendi'ye 13 Nisan 1925 tarihli Gazi Mustafa Kemal imzalı yazı ile İstiklal madalyası verilmiştir. İstiklal madalyasının verilmiş nedeni şu şekilde belirtilmiştir: “*Bilfiil kıta başında âsarı hamaset ve fedakârı gösterdiğinden Türkiye Büyük Millet Meclisinin 5 Nisan 1341 tarihinde vuku bulan 2. İçtima Senesi 54. İçtimainın Birinci celsesinde hüviyet-i muharrer Süleyman Efendi'ye bir adet kırmızı şeritli İstiklal madalyası verilmiştir*”¹⁸⁷.

¹⁸³ Değişik yerlerde 27 Ekim olarak belirtilmiştir. Ancak bu tarihin hata sonucu yazıldığı yapılan incelemeler neticesinde anlaşılmıştır.

¹⁸⁴ A.g.ö.d., Emniyet Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 27.09.1938 tarihli cevabi yazı.

¹⁸⁵ A.g.ö.d., 01.08.1922 tarihli, Artvin Sancağı Numune Mektebi Müdürü Ali Rıza İmzalı belge.

¹⁸⁶ A.g.ö.d., 22.09.1928 tarihli, Memurun Bursa Polis Müdüriyeti Sicil Kalemine Mahsus Künye Pusulası.

¹⁸⁷ A.g.ö.d., 13.04.1925 tarihli, İstiklal Madalyası vesikası.

Bu arada Süleyman Sırrı Efendi, görülen lüzum üzerine Borçka kazasının Mehafil/Mücahit nahiyesi hudut karakolunda çalışması uygun görülmüştür. 26 Mayıs 1925’de burada Polis Memuru olarak göreve başlamıştır. Süleyman Sırrı Efendi Rusların takip etmesinden dolayı devamlı olarak yer değiştirmiştir¹⁸⁸.

Artvin Polis Müdürlüğü’nün isteği üzerine Artvin Nüfus Müdürlüğünden 5 Eylül 1925’de hüviyet cüzdanı alarak bunu idareye vermiştir. Artvin Nüfus Müdüriyeti tarafından düzenlenen kimlik kâğıdında kendisine ait; *“Torunî-zâde Süleyman Sırrı Efendi 1,73 boyunda, sarı saçlı, burun ve ağzı muntazam, ela gözlü, kaş ve bıyığı sarı, suratı ve çenesi yuvarlak. Buğday tenli biridir”*¹⁸⁹ bilgileri de yer almıştır.

Süleyman Sırrı Efendi, bir kez daha 1925 sonlarına doğru çok sevdiği polislik mesleğinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Süleyman Sırrı Efendi kısa bir süre geçtikten sonra 29 Şubat 1926’da polisliğe yeniden dönmek için başvurmuştur. Artvin Polis Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığına Süleyman Sırrı Efendi’nin memurluğunun tescil edilmesi için 14 Mart 1926’da bir yazı göndermiştir. Yazının cevabı gelene kadar Borçka’nın Maçahel nahiyesinde 16 numaralı polis memuru olarak çalışmaya başlamıştır¹⁹⁰.

Ruslar, Süleyman Sırrı Efendi’nin peşini yine bırakmamıştır. Zaten Artvin merkeze dönmek istemesinin sebebi de bu olmuştur. Maçahel nahiyesinde sekiz ay kadar çalıştıktan sonra 1 Ekim 1926’da memurluğunun onayı hakkında karar çıkmıştır. Artvin merkezde polis memurluğuna başlamış ise de Artvin’e nakli sırasında ölüm tehlikesi geçirmiştir. Süleyman Sırrı Efendi bu olayı şu şekilde anlatmıştır: *“Bendeniz Maçahel de hudut kapı polisi iken Artvin’e nakl-i memuriyetim esnasında yanımda muhafızlarım bulunduğu halde Küçük Yayla denilen nam mevkiinden geçerken daha evvelce kurulan pusuya düşürüldüm. Rus eşkıyaları tarafından maaile (ev halkıyla birlikte) yakalandım. Benim de ellerimi bağladılar. Diri olarak Ruslara teslim etmek üzere tam götürcekleri esnada bir tesadüf eseri olarak merkezden hududa gelmekte*

¹⁸⁸ A.g.ö.d., 14.12.1931 tarihli, Emniyet Umum Müdürlüğü Sicil Kalemine Mahsus Künye Kayıt Pusulası.

¹⁸⁹ A.g.ö.d., 05.09.1925 tarihli, Artvin Nüfus Müdüriyetinden verilen hüviyet cüzdanı.

¹⁹⁰ A.g.ö.d., 14.12.1931 tarihli, Emniyet Umum Müdürlüğü Sicil Kalemine Mahsus Künye Kayıt Pusulası.

olan bir bölük hudut askerlerimizin ani olarak üzerimize doğru gelmeleri bu eşkıyaları birdenbire fena halde şaşırttı. Beni bağlı olarak bırakıp kaçmaları ile ancak kendi hayatlarını kurtarmaya muvaffak olmuşlardı. Bu hal de beni muhakkak olarak ikinci bir ölümden kurtarmıştır”¹⁹¹.

Süleyman Sırrı Efendi, Artvin merkeze geldikten sonra da ölüm tehlikesini hissetmeye devam etmiştir. Yaşanan olaydan dolayı bir süre tedirginliğini üzerinden atamamıştır. Bu olaydan dolayı tedirgin olmuştur. Zira yukarıda anlatılan olay uzun bir süre iki hükümet arasında yazışmalara da neden olmuştur¹⁹².

---

¹⁹¹ A.g.ö.d., 06.02.1956 tarihli, Başvekil Adnan Menderese başlıklı mektup.

¹⁹² A.g.ö.d., 11.01.1968 tarihli, Başvekalet Yüksek Makamına başlıklı dilekçe.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARTVİN POLİS KADROSUNDAN BURSA POLİS KADROSUNA

3.1. Bursa'ya Tayini

Süleyman Sırrı Efendi, Rusların peşinde olmasından dolayı artık Artvin'de kalamayacağına ve buradan ayrılması gerektiğine karar vermiştir. Bu karar doğrultusunda Bursa'ya gitmek istemiştir. Süleyman Sırrı Efendi'nin Bursa'ya gitmek istemesinde, Batum'dan buraya yapılan göçler de etkili olmuştur.

1877–1878 Osmanlı–Rus Savaşı'nda Rus saldırılarına karşı vatanlarını sonuna kadar savunarak işgali kahramanca durduran Artvin ve Batum halkı, savaşın sonunda hak etmedikleri bir sonuca katlanmak zorunda kalmışlardır. Doğuda Kars, Ardahan ve Batum sancaklarının, savaş tazminatı olarak Rusya'ya verilmesi ile Artvin ve Batum şehir ve köyleri işgale uğramıştır. Artvin ve Batum'un Rusya'ya verilmesi ile çokluk çocuk yediden yetmişe on binlerce halk, anavatan saydıkları Osmanlı topraklarına doğru göçe başlamışlardır. Osmanlı Devleti, Türk Müslüman halkın anavatana göçünü teşvik etmiş, göçmenlere göç sırasında nakil, iaşe ve barınma yardımları yapmıştır. Göçmenlerin iskânı devlet meselesi olarak ele alınmış Hazine-i Hassaya ait araziler göçmelerin iskân edilmesi için tahsis edilmiştir¹⁹³.

Bu göçlerin sonucunda 1878-1908 yılları arasında Kırım ve Kafkasya'dan 500.000'e yakın insan göç etmiştir. Osmanlı Devleti tarafından göçmenlerin iskân edilecekleri yerler kararlaştırılmış ve bu doğrultuda göçmenler Anadolu'ya sevk edilmişlerdir. Bu göçler Bursa, Ankara, Sivas, Konya, İstanbul, Adana, Çanakkale, Erzurum ve Aydın gibi illere yapılmıştır. Acara, Süfla, Mahçil, Livane, Gönnye, Çürüksu ve Batum'dan binlerce kişi buralara iskân edilmiştir. Bu illerden biri olan Bursa, Kafkas göçmenlerinin iskân edildiği illerin başında gelmiştir¹⁹⁴. Ayrıca Bursa vilayeti, Artvin ve Batum göçmelerinin en çok yerleştirildiği bölge olmuştur. Bursa'da şehir merkezinde, merkez kaza, İnegöl, Gemlik, Pazar köy, Orhaneli (Atranos), Mustafa

¹⁹³ Demirel, Artvin ve Batum Göçmenleri (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan Sonra), 339.

¹⁹⁴ Süleyman Erkan (1996). Kırım ve Kafkasya Göçleri (1878-1908), KTÜ Kafkasya ve Orta Asya Ülkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, s. 47-136.

Kemal Paşa (Kismasti) ve sair kaza merkezleri ve köylerinde Artvin ve Batum göçmeni iskân edilmiştir¹⁹⁵. Bursa ilinde 1878-1908 döneminde iskân edilen Kırım ve Kafkas göçmenlerinin sayısı 50 ila 60 bin arasında olmuştur¹⁹⁶.

Hem akraba ve komşularının hem de asker arkadaşlarının bulunduğu Bursa'ya gitmek isteyen Süleyman Sırrı Efendi Bursa'da kalıp kalamayacağına dair görüşmeler yapmıştır. En sonunda Rusların sıkıştırılmalarından ve ailesine de zarar gelebileceğini düşünmesinden dolayı Bursa'ya gitmeye karar vermiştir. Hükümetin de onay vermesiyle Bursa'ya gitmiştir¹⁹⁷.

Süleyman Sırrı Efendi Bursa'ya gider gitmez hiç beklemediği bir durumla karşılaşmıştır. Resmi kayıtlara göre buraya gidiş ve gelişlerinin idari kayıtlarda farklı olması gibi bir durum ile karşı karşıya kalmıştır. Gidiş ve dönüş süresi hariç olmak üzere 25 Haziran 1928 tarihinde yedi günlüğüne Bursa'ya giden Süleyman Sırrı Efendi yedi günlük iznin sonunda on beş gün de rapor almıştır. Ancak on beş günlük rapor süresinin de bitmiş olmasına rağmen göreve başlamadığından 29 Temmuz 1928 tarihinde müstafi sayılmıştır. 31 Temmuz 1928'de müstafi olduğunu öğrenen Süleyman Sırrı Efendi 1928 Eylül ayının başlarında Bursa Polis Müdürlüğü'ne polis vazifesine tekrar dönmek için başvurmuştur. Bursa Polis Müdürlüğü Artvin Başkomiserliği'nden Süleyman Sırrı Efendi'nin oradaki çalışmaları hakkında bilgi almış ve yapılan görüşmelerin sonucunda memurluğunun tekrar verilmesine karar verilmiştir. 17 Eylül 1928'de Bursa vilayetindeki görevine başlamıştır¹⁹⁸.

Süleyman Sırrı Efendi, göreve başlamış ise de memurluğunun onaylanmasına gerek duyulmuştur. 22 Eylül 1928 tarihinde Bursa Polis Müdürlüğünde görevli olan Polis Müdürü Ramiz Bey'in imzasıyla Emniyet Genel Müdürlüğü Personel Daire Başkanlığına Süleyman Sırrı Efendi'nin memurluğunun onaylanması için bir yazı gönderilmiştir: Bu yazıda "*Artvin vilayeti polis memurluğunda müstafi olup bugün hala Bursa'nın Hacı Seyfettin Mahallesi'nde oturan Süleyman Sırrı Efendi'nin tekrar mesleğe kayd ve kabulüne dair vermiş olduğu dilekçe üzerine yapılan araştırmalarda*

¹⁹⁵ Demirel, Artvin ve Batum Göçmenleri (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan Sonra), 332.

¹⁹⁶ Erkan, Kırım ve Kafkasya Göçleri (1878-1908), 142.

¹⁹⁷ A.g.ö.d., 06.02.1956 tarihli, Başvekil Adnan Menderese başlıklı mektup.

¹⁹⁸ A.g.ö.d., Bursa Polis Müdürlüğü, Polis memuru Süleyman Sırrı Torunoğlu'na ait 12.11.1943 tarihli sicil kaydı.

mesleğe girmesinde herhangi bir mani durumun olmadığı anlaşılma ile münhal (boş olan kadro) olan 37 numaralı polis memurluğuna kayd ve kabulüne dair Heyeti İntihabiyece verilen karar neticesinde 17 Eylül 1928 tarihinden itibaren vazifeye başlattırılmış olduğundan tescil-i memuriyetine müsaade buyrulmak üzere evrak-ı kabuliyesi ve künye pusulası ilişitirilmiş olarak arz ve takdim olunur efendim” denilmiştir. Bir süre sonra Emniyet Genel Müdürlüğü cevap yazısında Süleyman Sırrı Efendi'nin memurluğunun onaylandığını belirtmiştir¹⁹⁹.

Bursa'da polis memurluğu görevine devam eden Süleyman Sırrı Efendi, 10 Mayıs 1929'da beş günlük izne ayrılmış. 18 Haziran 1929'da hırsız yakalamaktan takdirname almış. Yine 28 Ağustos 1929'da üç günlük izne ayrılmıştır²⁰⁰.

Süleyman Sırrı Efendi, Bursa'da çalışmaya devam ederken Mudanya'ya gitmek zorunda kalmıştır. 1930 Ekim ayında 32 yaka numaralı polis memuru Hamdi Bey ile becayiş yaparak Mudanya'da görevine başlamıştır. 6 Temmuz 1933'de görülen lüzum üzerine vilayet merkezine alınmış ve vilayet merkezinde kısa bir süre çalıştıktan sonra tekrar Mudanya'ya gönderilmiştir. Nezle iltihabından hastalandığı için 6 Eylül 1933'de beş gün rapor almış ve hastalığı iyileşmeyince 12 Eylül 1933'de bir hafta daha rapor almıştır. Görevi layıkıyla yapmaya çalışan Süleyman Sırrı Efendi 6 Aralık 1934'de hırsız yakalamaktan yine takdirname almıştır²⁰¹.

Mudanya'da görevli 37 numaralı polis memuru Süleyman Sırrı Efendi, çok sevdiği ailesine gereken değeri vermeye çalışmıştır. Kendisinin ölümünden sonra onların nasıl yaşayacağını düşündüğü için Bursa Polis Müdürlüğüne 4 Ağustos 1936 tarihinde: *“Ben öldükten sonra geriye kalacak aile fertlerime tahsis edilecek eytam(yetim) maaşı veya verilecek ikramiyeye valideme veya aileme veya çocuklarıma dâhil edilmesine razı olduğumu imza ederim”*²⁰² şeklinde bir dilekçe vermiştir.

İstirahat ve tebdil-i hava alanlara mahsus vukuat pusulasından anlaşıldığı üzere

¹⁹⁹ A.g.ö.d., 22.09.1928 tarihli, Emniyet-i Umûmiye Müdüriyet-i Umûmiyesi Cânib-i Âlisine başlıklı belge.

²⁰⁰ A.g.ö.d., 14.12.1931 tarihli, Emniyet Umum Müdürlüğü Sicil Kalemine Mahsus Künye Kayıt Pusulası.

²⁰¹ A.g.ö.d., Bursa Polis Müdürlüğü, Polis memuru Süleyman Sırrı Torunoğlu'na ait 12.11.1943 tarihli sicil kaydı.

²⁰² A.g.ö.d., 04.08.1936 tarihli, Bursa Polis Müdürlüğü'ne başlıklı dilekçe.

Süleyman Sırrı Efendi, nezle olmasından dolayı 6 Eylül 1938’de altı gün istirahat almıştır. Ancak hastalığının geçmemesi üzerine 12 Eylül 1938’de sekiz gün daha istirahat almıştır. Toplamda on dört gün dinlendikten sonra vazifesine 20 Eylül’de başlamıştır²⁰³.

Süleyman Sırrı Efendi, 27 Ocak 1939’da hırsız yakalamaktan üçüncü kez takdirname almıştır²⁰⁴.

3.2. Emeklilik Sorunu

Süleyman Sırrı Efendi, Mudanya’da çalışırken uzun bir süre devam edecek olan haklı bir davaya adım atmıştır. Süleyman Sırrı Efendi için bu dava hayatının anlamının resmiyette tanınması olmuştur.

Süleyman Sırrı Efendi, 18 Ağustos 1938’de Bursa Emniyet Müdürlüğü vasıtası ile Emniyet Genel Müdürlüğüne bir dilekçe yollamıştır. Bu dilekçenin giriş bölümünde I. Dünya Savaşı sırasında ve Batum’da yapmış olduğu görevleri anlatarak: *“Tekaiüt kanununun 23. maddesinin taalluk ettiği 788 numaralı kanunun zeyli maddesi son fıkrasına göre Umumi Harpte gönüllü asker olduktan memuriyete geçmiş olduğum süreye kadar askerlik hizmetimin iki kat olarak tekaütlüğüme hesap edilmesini dilerim”* demiştir.

Süleyman Sırrı Efendi dilekçesinde; Batum’da polis memuru olduğu dönemde, İstanbul Hükümeti’nin görevli memurları geri çağırmasına rağmen, kendisinin Batum’un Misak-ı Millî sınırları içerisinde olmasından dolayı burayı terk etmediğini, burada oluşturulan ve Milli Mücadele ile birlikte hareket eden teşkilatlarda hizmet ettiğini belirttikten sonra yapmış olduğu bu vazifelerin milli hükümete bilfiil hizmet addedilmesi gerektiğini belirtmiştir. İstanbul Hükümeti’nin kaydını terkin (silme) ettiğini ancak Milli Hükümetin hizmetinde bulunmasından dolayı İstanbul Hükümeti’nin vermiş olduğu terkin kararının gayri muteber olduğunu belirtmiştir.

Bir yandan Milli Mücadele sürerken bir yandan da vatan mücadelesinde

²⁰³ A.g.ö.d., Bursa Polis Müdürlüğü İstirahat ve tebdil-i hava alanlara mahsus vukuat pusulası.

²⁰⁴ A.g.ö.d., Bursa Polis Müdürlüğü Mükafat Alanlara Mahsus Vukuat Pusulası.

bulunulmasından dolayı o dönemde maaş alamamıştır. Bu yüzden Süleyman Sırrı Efendi İngiliz, Gürcü ve Bolşevik istilası altındaki vatan topraklarında maaş alma olanağının bulunmadığını dile getirmiştir. Süleyman Sırrı Efendi, Milli Mücadele sırasında sırf maaş için vazife yapmanın vatan vazifesi şiarlarına uygun olamayacağını belirtilmiştir. Süleyman Sırrı Efendi dilekçesinde: *“Bu zaman zarfındaki hizmetimin bilfiil ve maaşlı hizmet addedilmesi ve binaenaleyh burada mütareke tarihinden Artvin’e kaçtığım tarihe kadar olan müddetin de iki kat olarak hesap edilmesi iktiza eder. Aldığım İstiklal Madalyası bunu teyit eder. Artvin’e geldiğimde hudut alayı tarafından bana verilen vazifenin de polis vazifesi olduğuna göre mücadele sırasında Batum ve havalisindeki hizmetimin polis memuriyetimin devamı olduğuna delildir”* demiştir.

Süleyman Sırrı Efendi dilekçesini: *“Bunca yıl sırf bu vatanın istihlası ve istiklali uğurunda kendi varlığımın şümülüne göre hizmetlerde çekinmemiş ve hiçbir menfaat beklememiş olan bir meslektaşınızın ahir ömründe ve çocuklarının olsun geçinebilecek bir vaziyette bulundurulmaları tarafınızca da ihmal edilmeyeceğine kani olarak; gönüllü asker olduğum müddetle Batum’daki mücadele müddetlerimin ikişer kat olarak tekaütlüğümde hesap edilmesini ve ol veçhile sicilime şerh verilmesini dilerim. Mudanya polis memurlarından Süleyman Torunoğlu”²⁰⁵* şeklinde son vermiştir.

Bahse konu olan kanun incelendiğinde Süleyman Sırrı Efendi’nin dayanak gösterdiği maddenin 788 sayılı Memurin kanununun müzeyyel maddesinde geçen şu ifadeler olduğu görülmüştür: *“23 Nisan 1336 (1920) tarihi ile 23 Ağustos 1339 (1923) tarihleri arasında Milli Hükümet emrinde bilfiil vazife ifa eden memurinin hizmette buldukları müddet tekaüt ve mazuliyetlerinde (azledilme hâli) iki kat hesap edilir. Mesleği memuriyet olup ta müstafi veya mazul olduğu halde bu müddet zarfında Büyük Millet Meclisinde aza olanlar dahi ayni surette istifade ederler. Evvelce memur olduğu veyahut olmadığı halde milli orduya dâhil olup ta ihtiyat zabıtlığı edenlerle neferlikte hizmet edip bilâhare memuriyette avdet edenler ve memur veya mazul olsun olmasın gönüllü olarak milli orduya dâhil olup ta bilâhare memur olanlar dahi bu madde hükmünden istifade ederler”²⁰⁶.*

²⁰⁵ 18.08.1938 tarihli Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü’ne başlıklı dilekçe.

²⁰⁶ Memurin Kanunu, Kanun No: 788, Kabul Tarihi: 18.03.1926. (1936). Edirne İl Basımevi, s.51.

Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından 20 Eylül 1938'de Süleyman Sırrı Efendi'nin dilekçesine: *“Büyük harpte ve milli mücadelede geçen askerlik müddetinin polislik hizmetine katılmasını isteyen kadromuz 37/13530 yaka ve sicil sayılı polis memuru Süleyman Torunoğlu'nun dilekçesi ve sicil dosyası tetkike alındı. Bu memurun 29 Aralık 1918 tarihinde Batum'un polis memurluğundan ayrıldıktan sonra tekrar polisliğe giren 29 Ekim 1922 tarihine kadar askerde geçen hizmetlerine ait dosyasında bulunan belgeler ile hizmetlerinin tesciline kâfi görülememiş olmakla beraber, bu vazifelerden maaş alıp almadığı da anlaşılammıştır. Esasen Milli Mücadelede polis memuru olarak geçen hizmetleri 2 kat hesap edilecektir. Yalnız Batum polis memurluğundan ayrıldıktan sonra tekrar polisliğe dahil olan 29 Ekim 1922 tarihine kadar 4 seneye yakın açığı vardır. Açıkta kaldığı bu müddetin kapatılabilmesi için bu arada maaşlı olarak memurluğunda veyahut muvazzaf subaylıkta vazife etmiş olması lazımdır. 1683 sayılı kanununun 2. maddesini tadil eden (değiştiren) 3066 sayılı kanunda ise milli savaşta hizmet edenlerden ancak muvazzaf ve yedek subaylıkta çalışanların hizmetlerinin sayılacağı tasdik edilmektedir. Dilek sahibinin dilekçesinde belirttiği üzere Batum Cemiyet-i İslamiye azalığında hizmet ettiği sırada hangi tarihten hangi tarihe kadar ve kaç kuruş üzerinden asli maaş aldığına dair resmi belge ibraz etmesi gereklidir”²⁰⁷* şeklinde cevap verilmiştir.

Yani Süleyman Sırrı Efendi'nin askerlik yaptığına dair belirgin veya kesin bir şekilde resmi bir belgenin bulunmamasından dolayı I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele döneminde yapmış olduğu görevlerin emekliliğine saydırılmayacağına, yalnız Batum'da yapmış olduğu polislik hizmetinin sayılabileceği, ancak bunun da sadece firar edene kadar olan sürenin sayılacağı şeklinde cevap verilmiştir. 29 Aralık 1918'den 29 Ekim 1922'ye kadar yaklaşık dört yıl olan sürede yapmış olduğu mücadelenin resmiyette bulunmamasından dolayı cevap olumsuz gelmiştir.

Süleyman Sırrı Efendi, dilekçesine gelen olumsuz cevap ile Emniyet Genel Müdürlüğünün resmi kayıtlarında kendisinin memur sınıfına geçirilmediğini öğrenmiştir. Bunu öğrendikten sonra Bursa Polis Müdürlüğüne giderek bu durumu sormuştur. Burada yapılan araştırmalar sonucunda *“her nasılsa”* Süleyman Sırrı

²⁰⁷ A.g.ö.d., 20.09.1938 tarihli, Emniyet Genel Müdürlüğü 18.08.1938 günü ve 7137-3901 sayılı yazı karşılığı.

Efendi'nin memur sınıfına geçirilmediği anlaşılmıştır. Daha sonra Heyet-i İntihabiyece (Seçim Kurulu) bir toplantı yapılmış ve 28 Kasım 1938'de karar "*Kadromuzda çalışmakta bulunan 37/13530 sayılı Polis Süleyman Torunoğlu'nun 27 Nisan 1918 tarihinde mesleğe girdiği yapılan incelemeden anlaşılmış ve engel bulunmamasından ötürü 22 Kasım 1938 tarihinde memur sınıfına katılmasına bilece(birlikte) söz kesilmiştir*"²⁰⁸ şeklinde olmuştur.

Bu arada şunu belirtmek yerinde olmuştur. Memurin Kanunu'nun müzeyyel maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkında TBMM'nin 28 Şubat 1929 tarih ve 477 numaralı şöyle bir kararı vardır: "*Memurin Kanununun 70. Maddesinde; hakk-ı tekaüdün bilfiil yirmi beş sene hizmet ile iktisap edileceğinin tespitini müteakip (esaret ve kanun ile muayyen muntika ve ordudaki hizmetten dolayı seferberlik zamlarının yirmi beş seneye dâhil olmayıp ancak tekaüt maaşlarının hesabında müddeti hizmete zam) olunacağı tasrih (belirtmek) edildikten sonra müzeyyel maddeye 23 Nisan 1336 tarihi ile 23 Ağustos 1339 tarihleri arasında milli hükümet emrinde bilfiil vazife ifa eden memurinin hizmette buldukları müddet tekaüt ve mazuliyetlerinde (açıkta kalma durumu) iki kat hesap edilir fıkrasının derci burada mevzu bahis hizmet müddetinin 25 seneye dahil olarak hesap edilmesi maksadını istihdaf eylediğini müeyyid olmakla beraber milli mücadele zamanında vatanın her noktası seferberlik zammını müstelzim dariül hareket olmasına nazaran milli hükümet emrindeki hizmet müddetinin iki kat hesap edilmesi bilfiil 25 sene hizmetten sonrası için olmak lazım geldiği takdirde maruz fıkranın manasız bir haşiv olması lazım geleceği gibi 6 ay ve daha fazla olan sene küsuratının vahide iblağı ile 25 seneye dahil olması ve bilmukabele 6 aydan (aşağı) olan müddetin tayıyilmesi (kaldırmak) icap edeceği memurin kanununun 74. maddesinin itlakından müsteban olmakta bulunmuş ve her iki müddetin bu manaları vuzuh ile ifade etmekte olmasına mebni tefsire lüzum görülmemiş olduğuna Heyeti Umumiye'nin 28 Ocak 1929 tarihli 30. inikadının birinci celsesinde karar verilmiştir*"²⁰⁹.

²⁰⁸ A.g.ö.d., 28.11.1938 tarihli, Bursa Polis Müdürlüğü Heyet-i İntihabiye kararı.

²⁰⁹ A.g.k. (adi geçen kanun), s.52.

Görüldüğü gibi bu kararda geçen Milli Mücadele Döneminde vatanın her noktasında yapılan mücadelenin seferberlik zammını gerektirmesi yirmi beş yıl şartına bağlanmıştır. Süleyman Sırrı Efendi'nin 1918'den 1922'ye kadar olan dört yıllık mücadelesinin emekliliğine eklenmesi böylece hem yirmi beş yıl üzerinden emekli olması hem de dört yıla yakın bu süre iki kat hesap edilerek emekliliğine saydırılması mümkün olabileceği için ısrarlı olduğu anlaşılmıştır.

Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunu incelediğimizde emeklilikle ilgili madde 5; *“Polis mesleğinde (Polis memurundan merkez memurlara kadar merkez memurları da dâhil olmak üzere) 22 sene hizmet ifa edenler tekaütlerini isteyebilirler. Bu takdirde 25 sene hizmet etmiş gibi tekaüt maaşı alırlar”*. Madde 23 de ise *“Bilfiil 25 sene hizmet eden mülki memurlar tekaüt hakkına malik olur. Mesleği memuriyet olup mebusluğa intihap edilenlerin mebusluk müddeti fiili hizmet addolunur. Harp mevkiinde vazife ifa eyleyen, düşmana esir düşen ve ihtiyat zabiti olarak seferberliğe iştirak eden memurların harp, esaret ve seferberliğe iştirak müddetleri iki kat sayılarak bir katı fiili hizmete ve diğeri tekaüt maaşlarının hesabında hizmet müddetine zammolunur. 788 numaralı memurin kanununun müzeyyel maddesi ile kabul edilen müddetler de yukarıdaki fıkra hükmüne tabidir. Memurin Kanunu ve diğerk kanunlarla muayyen muntika zamları 25 seneye dâhil olmayıp ancak tekaüt maaşlarının hesabında hizmet müddetine ilave edilir. Mazuliyet ve ya açık maaşı olmak sureti ile geçirilen müddetin nısfı (yarım) yalnız tekaüt maaşının hesabında itibara alınıp diğerk nısfı hesaba alınmaz”*²¹⁰ şeklinde düzenlenmiştir.

27 Ocak 1939'da hırsız yakalamaktan bir kez daha takdirname²¹¹ alan Süleyman Sırrı Efendi; haklı olarak başlamış olduğu hakkını arama davasında, en çok önüne sürülen şey, yapmış olduğu vazifelerin kanıtlanamaması olmuştur. Aslında bunların hepsinin belgesi olduğu halde belgelerin bir kısmının firar ederken zayı olmaları bu sıkıntıların yaşanmasının temel nedeni olmuştur.

²¹⁰ Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunu, Kanun No:1683, Kabul Tarihi:03.06.1930, s.17.

²¹¹ A.g.ö.d., Bursa Polis Müdürlüğü, Polis memuru Süleyman Sırrı Torunoğlu'na ait 12.11.1943 tarihli sicil kaydı.

Süleyman Sırrı Efendi, I. Dünya Savaşı'nda ve Batum'da yapmış olduğu milli vazifeleri kanıtlamak ve bunu o dönemden şahitler göstererek belgelemek istediği için 23 Eylül 1939'da Mudanya İlçesi İdare Heyetine başvurmuştur. Süleyman Sırrı Efendi'nin başvurusu nedeniyle hakkında bir mazbata hazırlanmıştır. Bu mazbatada *“Umumi Harpte ve İstiklal Harbi'nde gönüllü olarak askere gidip bilfiil hizmet ettiğine dair vesaikin Ahval-i Harbiye(Harp Hali) dolayısı ile ziya uğrattığından ve bu hususta kuyudatında Rusların işgali dolayısı ile mevcut bulunmadığından eşhas ile teşvik ettirilmiş ise de bu evraka müsteniden mazbata verilmesi dileğinde bulunan kazamız polis memurlarından 37 yaka sahibi Süleyman Torunoğlu; Büyük Harpte Teşkilât-ı Mahsusa alayında vazife yaptığını Mudanya'nın Hayri İpar Mahallesi'nde oturan Erzurumlu Hüseyin oğlu 1307 doğumlu Mahmut Yetiş'den öğreniyoruz. Mahmut Yetiş beyanında: Trabzon'un Of ilçesinde Baltacı Deresinde yaralandığı zaman Süleyman Sırrı Efendi'yi vazifesinde bıraktığını söylemiş ve olayı anlattığı belgeyi imzalı olarak Süleyman Sırrı Efendi'ye teslim etmiştir. Süleyman Sırrı Efendi'nin Kaza Emniyet Komiserliğinin tasdikini havi (içine alan) 5.8.1939 günlü ilmühaberden Lazistan'da görev yaptığını Mudanya'nın Halit Paşa mahallesinde Fevzipaşa caddesinde 303 doğumlu Binbaşı mütekaidi (emekli) Vasvi Başaran imzalı Belediyece musaddak ilmühaberden öğreniyoruz. Cemiyet-i İslamiye'nin kuruluşuna amil olduğu Türkiye'de gerek ordu ve gerekse cemiyetin Hopa'daki harici şubesi ile irtibat ve teması temin eylediğini yazışmalardan öğreniyoruz. Cemiyet-i İslamiye'den mahiye 30 TL, Muhtar Acara hükümetinden dört ay mahiye 40 TL, Artvin hudut alayının (P) şubesinde dört ay istihbarat işlerinde yaptığı hizmetten dolayı da 20 TL maaş aldığını ise Kars mebusu Ömer Kamil Küntayın imzasını taşıyan Kaza Emniyet Komiserliğince musaddak bulunan ekli 12 Şubat 1939 günlü ilmühaber; Batum Livası Cemiyet-i İslamiye Reisi Bibinoğlu Hüseyin Bahadır, Batum Livası Keda şubesi Heyeti İdare Reisi Ali oğlu Abdullah ile idare azasından Şakir oğlu Mehmet Remzi'nin imzasını taşıyan ilmühaber ve Mudanya Jandarma Komutanlığınca musaddak (doğruluğu tasdik edilmiş) 3 kıt'a ilmühaberden anlaşılakta olup iş bu mazbata dileği üzerine kendisine verildi”* denilmiştir. Şahitler gösterilerek hazırlanan bu mazbata Mudanya İdare Heyeti Reisi Kaymakam Vekili Neşet Dikmen, Aza Mal Müdürü Ali Güneyli, Aza Tahrirat Kâtibi Celal Erdem, Aza Hükümet Tabibi Hüsnü Aydınel ve Aza Ziraat Muallimi Vehib

²¹² A.g.ö.d., 23.09.1939 tarihli, Mudanya İlçesi İdare Heyeti tarafından düzenlenen noter onaylı mazbata.

Başkurt tarafından imzalanmıştır. Bu mazbata Süleyman Sırrı Efendi'ye 23 Eylül 1939'da verilmiştir²¹².

Süleyman Sırrı Efendi, I. Dünya Savaşı'nda ve Milli Mücadele döneminde yerine getirmiş olduğu görevleri ispatlayan Mudanya İdare Heyetinden aldığı resmi belgeyi 11 Kasım 1939'da Emniyet Genel Müdürlüğüne göndermiştir. Süleyman Sırrı Efendi'nin göndermiş olduğu yazının cevabı beklediği gibi gelmemiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü 19 Kasım 1939 tarihli cevap yazısında Süleyman Sırrı Efendi'nin hizmet ettiği yerler sıralandıktan sonra sonuç bölümünde: *“Verilen bilgiler resmi kayıtlarda olmayıp yalnız şahitlerin ifadelerine münhasır kaldığı ve aynı zamanda her vazifede işe başlayış ve ayrılış tarihleri bilinmemekle beraber aldığı aylığın maaş veya ücret olup olmadığı da anlaşılamamıştır. Binaenaleyh bu belgede dilek sahibinin belirttiği hizmetler için sunmuş olduğu bilgiler tescile kâfi görülemeyerek kendisine verilmek üzere ilişik olarak iade edilmiştir”*²¹³ denilmiştir.

Süleyman Sırrı Efendi, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarında yapmış olduğu hizmetlerin polis mesleğinin içerisinde sayılmasını sağlamak için TBMM Dilekçe Komisyonu Başkanlığına 26 Mart 1941'de bir dilekçe vermiştir. Dilekçe incelendikten sonra Komisyon Başkanı, İçişleri Bakanlığı'na bu konunun araştırılmasını ve sonucunun bildirilmesini ve Danıştay'da veya Sayıştay'da konuya ilişkin bir karar olup olmadığının da bildirilmesini istemiştir. İçişleri Bakanlığı konuyu Emniyet Genel Müdürlüğüne sormuştur²¹⁴.

Emniyet Genel Müdürlüğü, cevap yazısında öncelikle dilekçe sahibinin çalıştığı yerleri özetledikten sonra Danıştay'da ve Sayıştay'da Süleyman Sırrı Efendi'ye ait bir kararın bulunmadığını da belirtmiştir. Ayrıca, Süleyman Sırrı Efendi'nin vermiş olduğu bilgilerin resmi kayıtlarda olmadığını, bu bilgilerin sadece şahitlerin ifadelerine dayandığını bu yüzden de mevcut belgelerle Süleyman Sırrı Efendi'nin yapmış olduğu hizmetlerin memuriyetinden sayılamayacağına dair görüş belirtmiştir²¹⁵.

²¹³ A.g.ö.d., 29.11.1939 tarihli, Emniyet Genel Müdürlüğü 11.11.1939 gün ve 921 sayılı yazı karşılığı.

²¹⁴ A.g.ö.d., 26.03.1941 tarihli, Büyük Millet Meclisi Arzuhal Encümeni Reisliğine başlıklı dilekçe.

²¹⁵ A.g.ö.d., 04.04.1941 tarihli, Emniyet Genel Müdürlüğü 26.03.1941 gün ve 2783-2923 sayıları karşılığı.

Bakanlar Kurulu, Süleyman Sırrı Efendi'nin yaş haddinden emekli olması gerekirken 23 Haziran 1941'de polis memurluğuna bir sene daha devam ettirilmesine karar vermiştir. Daha sonra yine Bakanlar Kurulu kararı ile 1 Ağustos 1942 tarihinde hizmet süresi bir yıl daha uzatılmıştır. 12 Kasım 1943'de aldığı maaş 2000 kuruş olan Süleyman Sırrı Efendi, Bursa Polis Müdürlüğü'nün 37 yaka no ve 13530 sicil sayılı polisi iken 14 Temmuz 1943 tarihinde 2388 sayılı kanun gereğince, 52 yaşında emekliye ayrılmıştır²¹⁶.

Mudanya'da çalışmakta iken emekli olan Süleyman Sırrı Efendi, emekli olduktan sonra Bursa merkeze geri dönmüştür; ancak burada belli bir müddet kaldıktan sonra tekrar Mudanya'ya dönmüş ve burada hayatına devam etmiştir.

Demokrat Parti'nin 1950 seçimlerini kazanmasından sonra TBMM tarafından 22 Mayıs 1950'de Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Süleyman Sırrı Efendi'nin eşi Asiye Torunoğlu 25 Aralık 1950 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a bizzat mektup yollamıştır.

Türklük aşkına Milli Mücadele ve amal-i milliye yolunda varını yoğunu feda eden ve İstiklal Savaşı'na bilfiil iştirak ettiği için kırmızı şeritli bir kıta İstiklal Madalyasıyla onurlandırılan bir askerin eşi sıfatıyla Asiye Hanım şu satırları kaleme almıştır: *“İki ay mukaddem şahsınıza ait göndermiş olduğum mektubuma, cevap olarak elinize geçmediğini ve müracaatın tekrar olarak yapılmasını bildirdiğinizden cesaret alarak dileğimi arz ediyorum. Ben Batum mültecilerindenim. Eşim Süleyman Torunoğlu kendisi polis olup Mudanya'da emekli olmuştur. Bursa Emniyet kadrosununun 37 numarasında kayıtlıdır. 1943 yılında emekli olmuştur. 30 lira ile 5 nüfus beslemektedir. Yalnız 40 lira ile sadece bir kuru ekmeğe yiyebiliriz. Kendisinin sicili temizdir ve çalışkan bir kimsedir. Şimdi Bursa'dayız kendim halen 4 nüfusum. Almakta olduğumuz emeklilik maaşının arttırılması hususunda delaletlerinizi diler ve ellerinizden öperim”*²¹⁷.

²¹⁶ A.g.ö.d., Bursa Polis Müdürlüğü, Polis memuru Süleyman Sırrı Torunoğlu'na ait 12.11.1943 tarihli sicil kaydı.

²¹⁷ A.g.ö.d., 25.12.1950 tarihli, T.C. Cumhurbaşkanı başlıklı Asiye Torunoğlu'nun mektubu.

Bu konuda cevabi yazı İçişleri Bakanlığında; *“Süleyman Torunoğlu eşi Asiye Torunoğlu, kocanıza ait ekmeli maaşının çoğaltılması yolunda Sayın Cumhurbaşkanı adına gönderilip taalluku hasebi ile bakanlığımıza havale buyrulan 25.12.1950 günlü yazınız üzerine dosyanız incelenmiş ve eşiniz Süleyman Torunoğlu'nun gerek hizmet hesabında ve gerekse tahsis edilen emekli maaşı miktarında bir noksanlık bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu itibarla isteğinizin kabulüne imkân olmadığını bildiririm”*²¹⁸ şeklinde gelmiştir.

Davasının arkasında duran Süleyman Sırrı Efendi, 2 Nisan 1955’de Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Genel Müdürlüğüne Milli Mücadele döneminde yapmış olduğu hizmetlerin emekliliğine sayılması ve bu hizmetlerin Milli Mücadelede Döneminde geçmesinden dolayı da iki kat sayılması yönünde bir dilekçe daha vermiştir. Çalıştığı yerler ve yıllar hakkında bilgi verdikten sonra bu kez dilekçesinde Danıştay’ın kararını dayanak göstermiştir.

Süleyman Sırrı Efendi dilekçesine; *“Resmi gazetenin 28.1.1955 gün ve 8916 sayılı nüshasının birinci sayfasında 1877 sayılı Şurayı Devlet (Danıştay) kararı tefsirinde 336 (1920) senesi ile 339 (1923) senesi arasında bilfiil Milli Mücadeleye iştirak eden kimselerin emekli muamelesinin yapılmasında Milli Mücadelede geçen senelerin mükâfat olarak iki kat sayılmasına amir bulunduğu bendeniz de Batum’daki polislikten Artvin’deki tekrar polisliğe geçtiğim sene arasındaki müddetimin yukarıdaki takdim etmiş olduğum vesikamın nazarı itibara alınarak memuriyet müddetime ilavesine ve bunun kanun gereğince de İstiklal Harbine iştirakimde emekliliğime iki kat olarak ilavesini arz ederim”*²¹⁹ şeklinde son vermiştir.

Süleyman Sırrı Efendi, 28 Ocak 1955’de Danıştay Dairesinin 1920 yılı ile 1923 yılı arasında Milli Mücadele’ye katılan kimselerin emeklilik işlemleri yapılırken Milli Mücadele’de geçen yılların iki kat sayılması yönünde kararı dayanak göstermiştir. Ancak buradan da bir sonuç alamamıştır. 7 Haziran 1955’de verilen cevapta; çete halinde çalışan ve gizli bir şekilde faaliyet gösterenlerin çalışmalarının kanun kapsamına giremeyeceği belirtilmiştir²²⁰.

²¹⁸ A.g.ö.d., 11.01.1951 tarihli, İçişleri Bakanlığı’ndan gelen cevabi yazı.

²¹⁹ A.g.ö.d., 02.04.1955 tarihli Emekli Sandığı Genel Direktörlüğü’ne başlıklı dilekçe.

²²⁰ A.g.ö.d., 07.06.1955 tarihli Emniyet Genel Müdürlüğü’nden gelen cevabi yazı.

Adnan Menderes önderliğindeki 4. Hükümet 9 Aralık 1955’de yeniden iktidara gelmiştir. Süleyman Sırrı Efendi, I. Dünya Savaşı’nda yedek subay eğitimi gören ve kendisi gibi Milli Mücadele’ye katılan ve İstiklal Madalyası alan dönemin Başbakanı Adnan Menderese bir mektup yollamıştır. Bu sefer daha tertipli daha düzenli bir şekilde ve tek tek tüm sorulara cevap vererek kaleme almıştır.

Süleyman Sırrı Efendi 6 Şubat 1956’da “*Sayın Başvekil Adnan Menderes*” başlıklı bir yazı yazarak Başbakana göndermiştir. Süleyman Sırrı Efendi Danıştay’ın 18 Ocak 1955 sayılı kararındaki Milli Mücadeleye bizzat iştirak edenlerin emekli olmaları halinde emeklilik işlemleri yapılırken bu dönemdeki hizmetlerin iki kat olarak emekliye yansıtılacağını söyleyen kanun maddesini belirttikten sonra kendi durumunun da bu kanun maddesi kapsamında değerlendirilmesi için, Emniyet Genel Müdürlüğüne dilekçe ile başvurmasına rağmen; milli ordularımız haricinde çete halinde gizli bir şekilde faaliyet gösterenlerin hizmet süreleri emekliliklerine dâhil edilmez diyerek Emniyet Genel Müdürlüğü’nün menfi bir cevap verdiğini yazmıştır. Süleyman Sırrı Efendi, Emniyet Genel Müdürlüğü’nün vermiş olduğu cevaba karşılık aynen şunları belirtmiştir:

“Hâlbuki bendeniz milli ordu ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin emirleri dışında ve hiçbir suretle çete şeklinde çalışmadığım gibi Batum’un işgalinde 11. Alay ile birlikte Barshane tabyasında Gürcülerle yapılan muharebede mezkûr alay ile birlikte idim ki bütün bu hareketlerim Cemiyet-i İslamiye’yi resmen temsil ediyordu”

Süleyman Sırrı Efendi, yapmış olduğu mücadelelerde yaşadığı tehlikelerden bahsettikten sonra Emniyet Genel Müdürlüğü’nden aldığı cevaba itirazının gerekçelerini mektubunda 5 ana maddede Başbakan Adnan Menderese açıklamıştır: *“İlk olarak Batum ve havalisinin Misak-ı Millî dâhilinde olduğu Misak-ı Millî beyannamesi ile bellidir Batum’un vaziyeti Trabzon, Ankara ve Erzurum’dan farklı değildir. Binaenaleyh işgal hususiyeti dolayısıyla orada fevkalade zaman ve mekân içinde vatan hizmeti için Müdafaa-i Hukuk’un içinde mündemiç bulunuyordum. Anadolu’nun emirlerine uyararak ve İstanbul Hükümetinin emrine itaat etmeyerek mücadele ettim. 5 Nisan 1925 tarihinde aldığım İstiklal Madalyası ve 23 Eylül 1939 da Mudanya Kazası Heyeti İdaresinden aldığım mazbata bizatihi Misak-ı Millî hududu dâhilinde Milli Mücadelesi’ne iştirak ettiğimin kanıtıdır.*

İkinci olarak Batum’da Büyük Millet Meclisi Hükümeti zaruri ve ızdırari (şiddetli sıkıntı) olarak bilfiil teşekkül edemediği için maaş alamadım. Teşekkül etse idi hem polislikte resmen kalacak ve hem de maaş alacaktım. Maaş alamamaklığım İtilaf

Devletlerinin işgal ve hükümetin kurulamamış olması ve ondan sonra da uhden bu yerlerin Gürcistan'a terkedilmiş olmasıdır.

Üçüncü olarak Cemiyet-i İslamiye'yi Büyük Millet Meclisi Hükümeti resmen tanımış ve kendilerine nakden yardım etmiştir. Bende oradan maaş aldım. Cemiyet-i İslamiye'nin tanınmış olduğu Meclis Zabıtları ile sabittir. Resmi bordro ile maaş almak imkânı yoktu. Aynı zamanda Cemiyet-i İslamiye tarafından gönderilen mebuslar hükümet tarafından resmen kabul edilmiştir ve halende maaş almaktadırlar.

Dördüncü olarak Tekaüt Kanunu fevkalade zamanların sonrasında neşredilmiştir. Şu halde zaruretlerin fiili hizmete mani olması benim hakkımın ziyasını icap ettiremez. Son olarak ahvali fevkalade (olağanüstü durum) vazifelerime başlayıp infikak (ayrılma) tarihlerini zabta müsait değildi. Zaruri olarak bu muameleler de yapılamamıştır. Binaenaleyh buna delil olamaz”

Sonuç olarak Süleyman Sırrı Efendi, Milli Mücadelede geçen hizmetinin emekliliğine iki kat sayılmasını ve 29 Aralık 1918 tarihinde Batum'daki açığa alınışından 29 Ekim 1922'de Artvin'de tekrar memuriyete başladığı tarihe kadar geçen sürede yapmış olduğu hizmetlerin de emekliliğine ilave edilmesini dönemin başbakanı Adnan Menderes'den istemiş ve konuya ilişkin yardımcı olmasını dilemiştir²²¹.

Daha sonra dilekçesi İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne havale edilmiş ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nden 17 Şubat 1956'da bu dilekçeye cevap “*Milli Mücadele senelerinden önce ve o tarihte teşekkül eden bazı teşkilattan tahsisat almak sureti ile geçmiş hizmetlerinizin fiili hizmetlerinize ilavesi yolunda müracaatınız 788 sayılı memurin kanununun müzeyyel maddesi ahkâmına göre Milli Mücadeleden dolayı zam verilmesi için 23 Nisan 1920 den 23 Ağustos 1923 tarihleri arasında milli orduda asker olarak vazife görmeniz iktiza (gerek) etmektedir. Bu sebeple durumunuz mezkûr kanun şümulüne (kapsamına) girmediği tekrar yapılan incelemeden anlaşıldığından bu yolda yapılacak bir işlem yoktur”²²² şeklinde gelmiştir.*

Burada şunu belirtmek gerekir olmuştur: 788 sayılı Memurin Kanunu'nun müzeyyel maddesinin tefsir yolu ile teşmiline imkân olmadığı hakkında TBMM'nin 23 Aralık 1935 tarihli ve 841 numaralı şöyle bir kararı vardır: “788 Numaralı Memurin

²²¹ A.g.ö.d., 06.02.1956 tarihli, Başvekil Adnan Menderes başlıklı mektup.

²²² A.g.ö.d., 17.02.1956 tarihli, Emniyet Genel Müdürlüğü'nden gelen cevabi yazı.

Kanunu'nun Müzeyyel maddesinde (Milli Hükümet emrinde bilfiil vazife eden memurinin hizmette buldukları müddet tekaüt ve mazuliyetlerinde iki kat olarak hesap edilir) denilmesine ve bu kanundan sonra çıkmış olan 946 numaralı kanunun birinci maddesinde de (herhangi bir mahalde usulen tazvif edilmiş) olanların bu haktan istifade edebilecekleri gösterilmiş bulunmasına rağmen Milli Hükümet emrinde bilfiil vazife ifa etmek lüzumu usulen tazvif edilmek şartına bağlı bulunduğu pek açık olduğundan Milli Hükümet kadroları dışında çalışanlara madde hükmünün tefsir yolu ile teşmiline (kapsamına almak) imkân görülmediği anlaşılmıştır”²²³.

Görüldüğü gibi Emniyet Genel Müdürlüğü Süleyman Sırrı Efendi'nin yapmış olduğu mücadeleleri Milli Hükümet kadroları dışında değerlendirilmiştir; çünkü milli hükümet emrinde görev yapmak, herhangi bir yerde usulen vazifelendirme şartına bağlanmıştır.

Süleyman Sırrı Efendi'nin milli hükümet kadroları içinde çalıştığını gösteren resmi belgelerin olmamasının sebebini daha öncede belirttiğimiz gibi o dönemin şartlarında oluşan karışıklık ve zorunlu göç oluşturmuştur. Ancak, Emniyet Genel Müdürlüğünün iddia olarak gördüğü bu görevleri alay ve tabur defterlerinden tespit yolunda askeri memurlarla yazışma yapmaması dikkat çekmiştir.

Süleyman Sırrı Efendi, Emniyet Genel Müdürlüğünün 7 Haziran 1955 ve 17 Şubat 1956 tarihli kararlarının iptali için Danıştay'a 18 Temmuz 1956 tarihinde dava açmıştır. Yine hizmet ettiği yıllar ve görevler hakkında bilgi verdikten sonra dava dilekçesine: *“Emekli muamelem yapılırken Batum'daki memuriyetimden infikakımla tekrar Artvin'deki memuriyete tayinim arasında geçen sürenin hesaba katılmadığı ve vaki müracaatlarıma da menfi cevaplar verildiğinden bu hal mağduriyetime mucip olmuştur. Hâlbuki Anadolu'daki Milli Mücadele başlangıcında Elviye-i Selâse'nin Misak-ı Millî hududu dâhilinde sayılması Batum'dan gönderilen 5 mebus dahi kabul edilerek halen de maaş almaktadırlar. Şu halde benimde hidemat-ı vataniye ve milliye uğrundaki mesaim takdir edilerek ve taltif olduğuma göre emekli muamelem de ona göre yapılması icap ederken maalesef yapılmamıştır. Binaenaleyh gayeyi vatan*

---

²²³ A.g.k., s. 53.

kurtuluşu addederek hizmetin şekil ve mahiyetine ve maaşlı ve ya ücretli olmasına bakmayarak devletin hayat ve memati mevzu bahis olurken her ferde düşen fevkalade ve fevkel kanun vazifeleri ifaya mecbur olmuş normal zamandaki haklarımın sebeplerine ve cereyanına mani olmaması lazımdır. Kanun memuriyet ve memleket vazifesi ifa etmek olmasına göre tarihin fevkalade kaydettiği zamanlarda uhdeme düşen vatani ve milli vazife ihmali de emretmemesi lazım gelir. Şarkta milli kuvvetlerinde memleket ve istiklal müdafaası dururken bende onu terkle Ankarara'ya gidip memuriyetimi alabilirdim. Fakat milli varlığımın bende yaratmış olduğu milli vicdanımın sedası orada vazife görmemi emretti ve yaptım” şeklinde devam etmiştir.

Süleyman Sırrı Efendi dilekçesinde haklarının TBMM'nin himayesi altında olduğunu belirtmiş ve daha sonra dilekçesine: *Pek bir mahrumiyet ve felaketlere ve yakın ölüm ihtimallerine rağmen bir mecburiyetle ve bilfiil kıta başında çalıştığımın milli mücadelede geçen hizmetim ve hakikati halime ve vaziyetime tercüman olacak ve yedimde (elimde) bulunan mazbata ve 3 adet vesaikim asilleriyle istila vesikamın musaddak bir sureti ilişik olarak sunulmuştur. Bunlar tasdik edildikte bilfiil İstiklal Savaşı'na iştirak ve fedakârlığın meydana çıkacağından geriye kalan efradı aileme bir geçinme yardımı suretinde tecelli etmek üzere 1918 tarih ile 1922 tarihleri arasında geçen 4 sene 26 günümün emeklilik müddetime ilavesine ve Milli Mücadele'deki hizmetim noksan hesap edildiğinden 7 Haziran 1955 gün ve 44598 sayılı tebligatın da iptaliyle; 2 sene 65 gününde 19.1.1955 gün ve 1877 sayılı Danıştay kararı gereğince iki kat olarak işlem yapılarak emsalim misilli faydalanmam hususunda delalet ve saadet buyrulmasını ve milli vatana olan hizmetlerimin aydınlığa çıkarılmasını yüksek hamiyet ve adaletinizden diler ve yalvarırım”²²⁴ şeklinde son vermiştir.*

Danıştay konuyu İçişleri Bakanlığına, İçişleri Bakanlığı da Emniyet Genel Müdürlüğüne sormuştur. Konu Emniyet Genel Müdürlüğü Hukuk Müşavirliği²²⁵ tarafından değerlendirilmiştir. Hukuk İşleri Müdürlüğü konuyu inceleyerek ilgili birim

²²⁴ A.g.ö.d., 18.07.1956 tarihli, Devlet şurası Reisliğine başlıklı dava dilekçesi.

²²⁵ Hukuk İşleri Şube Müdürlüğü Emniyet Genel Müdürlüğü'nün görev alanına giren konularda; Bakanlık aleyhine açılan idari davalara ilişkin savunmaları yapmak, duruşmalara katılmak, kanun yollarına başvurmak ve adli mahkemelere intikal eden davaları ve sonuçlarını takip etmek, mevzuat inceleme işlemlerine ve disiplin kurullarına ilişkin hizmetleri yürütmek amacıyla kurulmuştur. Hukuk Müşavirliği, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun 16. maddesine göre; makama doğrudan bağlı Hukuk İşleri Şube Müdürlüğü olarak faaliyet göstermekte iken, Temmuz 1972 tarihinde Hukuk İşleri Daire Başkanlığı'na, 18 Temmuz 1984 tarih ve 84/8360 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile de Emniyet Genel Müdürlüğü Hukuk Müşavirliği'ne dönüştürülmüştür. Emniyet Genel Müdürlüğü Hukuk Müşavirliği <http://www.egm.gov.tr/daire.hukuk.asp>, (17.02.2010).

ve şubelerden gerekli bilgileri almıştır. Danıştay Dairesi nezdinde yapılacak müdafaya esas teşkil edecek savunma yazısını İçişleri Bakanlığı'na yollamıştır. Daha sonra İçişleri Bakanlığı bu yazıdaki içeriğin hemen hemen aynısı başka bir yazıyı 29 Eylül 1956'da Danıştay Başkanlığına göndermiştir. Bakanlık Danıştay Daire Başkanlığından davanın reddini talep etmiştir.

İçişleri Bakanlığı, durumu “*Emekli polis memurlarından olup milli mücadele seneleri zarfında çete teşkilatında geçen hizmetlerinin fiili hizmetlerine ilavesi için dava açan Süleyman Torunoğlunun dosyası incelendi. Adı geçen Polis Memuru işgal üzerine 3 Ekim 1918 tarihinde açığa çıkarılmış ve 29 Ekim 1922 tarihinde Batum kadrosunda vazifeye başlamıştır. Mezkûr tarihler arasında çete teşkilatında geçen hizmetlerinin fiili hizmetine ilavesini istemiş ise de Milli Mücadele zammı 788 sayılı Memurin Kanununun müzeyyel maddesi gereğince 23 Nisan 1920 ile 23 Ağustos 1923 tarihleri arasında milli orduda vazife alanlara verilmekte olup çete teşkilatında çalışanlarında bu zamandan istifadelerine dair mevzuatta bir kayda tesadüf edilmediğinden dileği yerine getirilmemiştir. Sadece 29 Ekim 1922 den 23 Ağustos 1923 tarihleri arasında geçen memuriyeti için 9 ay 25 gün milli mücadele zammına müstahak olduğundan emekliliğine esas olan hizmet hesabında bu zam nazarı itibare alınmak sureti ile emekli maaşı tahsis edilmiştir. Yapılan muamelede herhangi bir kanunsuzluk görülmediğinde davasının reddi lazım geldiğini arz ederim*”²²⁶ şeklinde özetleyerek görüş belirtmiştir.

Danıştay'ın kararı iki yıl aşkın bir süre sonra çıkmıştır. Danıştay ise “*Milli Mücadele sırasında ve Batum civarında Milli Mücadele uğrunda savaştığı halde bu hizmetlerin memurin kanununun müzeyyel maddesi gereğince dikkate alınmamış olduğundan bu muamelenin iptali talebinden ibarettir*” şeklinde değerlendirmiştir.

Kanun sözcüsünün davaya ilişkin görüşü ise; “*Davacı hakkında tatbik olunan muamelede mevzuat hükümlerine aykırılık bulunmamasından dolayı kanuni mesnetten mahrum olan davanın reddinin gerekliliğini*” düşündüğünü belirtmiştir.

²²⁶ A.g.ö.d., 29.09.1956 tarihli, Devlet Şurası Reisliğine, İçişleri Bakanlığı, dava özeti.

Danıştay Beşinci Dairesi'nin kararı ise *“Hüküm veren Danıştay Beşinci Dairesince işin gereği düşünüldü. Memurun kanununa müzeyyel maddesinin son fırcasında milli orduya dâhil olarak 23 Nisan 1920 ile 23 Ağustos 1923 tarihleri arasında hizmet edenlerin bu müddetlerinin iki misline tekaütlük hizmetinden sayılacağı açıklanmış bulunmaktadır. Şu hükme göre bu maddede tanınmış haktan istifade edilebilmesi için milli orduya dâhil olarak bir hizmet ifa edilmesinin şart olduğu zahirdir. Davacının ibraz ettiği vesikalarda yazılı hizmetlerin kanunun kast ve tasrih (belirtmek) ettiği manada milli orduya dâhil hizmetlerden bulunmadığı anlaşılmasına ve Artvin hudut alayı P şubesinde geçtiğini iddia ettiği 4 aylık hizmetinin mahiyeti anlaşılmadığı gibi bu hizmetleri usulü tevsik edilmemiş olmasına binaen mesnedi olmayan davanın reddine ve 800 kuruş ilam harcından geri kalan 550 kuruşun da davacıdan alınmasına 11 Aralık 1958 tarihinde karar verildi”*²²⁷ şeklinde olmuştur.

10 Ekim 1965'te yapılan genel seçimlerde Adalet Partisi iktidara geldikten sonra Süleyman Sırrı Efendi daha önce Adnan Menderes'e yollamış olduğu gibi bu sefer de 27 Ekim 1965 tarihinde göreve gelen Başbakan Süleyman Demirel'e 11 Ocak 1968'de bir mektup yollayarak bir kez daha sorununa çözüm bulunmasını istemiştir. Yalnız bu mektup diğerlerinden farklı olmuştur. Zira Süleyman Sırrı Efendi bu mektubu biraz sitemkâr ve biraz da yorgun kaleme almıştır. Bu mektup Danıştay'ın vermiş olduğu karara da biraz cevap niteliği taşımıştır.

Hizmet yılları hakkında bilgi verdikten sonra; *“Emekli muamelem yapılırken dosyamda mevcut bulunan ve saikim (sebep) nazari itibara alınmayarak hakkımdaki muamelem noksan yapılmış olduğundan vaki(geçmiş) müracaatlarıma cevaben Batum'daki memuriyetimle Artvin'deki memuriyet arasında geçen hizmetlerimin bir çete şeklinde olarak çalıştığım telakki edilerek mevzuata uymadığımdan bahisle menfi cevap verilmiştir.*

Süleyman Sırrı Efendi çete olarak çalışmadığını, çete olarak çalışsa dahi bunun düşmana karşı olduğunu ve vermiş olduğu mücadelenin kanun kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirttiikten sonra dilekçesine *“Bu çalışmalarına karşı her ne kadar elimde askeri bir vesaikim yoksa da bilfil kıta başında asarı hamaset ve*

²²⁷ A.g.ö.d., T.C. Devlet Şurası Beşinci Daire, 56-3377 esas ve 58-3126 nolu karar.

fedakari gösterdiğimden dolayı da rahmetli büyük önder Atatürk'ün bizzat imzaladığı ve kırmızı şeritli bir kıta İstiklal madalyası hamiliyim. Acaba bunu bana niçin vermişlerdir ve sebebi nedir hangi mevzuata uymaktadır ve bundan daha büyük bir vesaik olabilir mi” şeklinde devam etmiştir.

Süleyman Sırrı Efendi dilekçesine “28 Ocak 1955 gün ve 8916 sayılı resmi gazete ile neşredilen 19 Ocak 1955 gün ve 5434 sayılı emekli sandığı kanununun 135. maddesi 4. fırcasındaki Milli Mücadele yıllarında milli hükümet emrinde ve orduda hizmet eden memur olsun veyahut olmasın veyahut sonradan memur olsun emekli muamelelerinde bil cemile atıfet(koruma esirgeme) ve mükâfat olarak 2 kat sayılması hakkındaki bu kanundan benim de istifade etmem icap etmekte olup elde mevcut ve ilişik olarak takdim edilen on bir adet vesaik ve karar suretlerinin tetkikinde yukarıda arz ettiğim şekilde çalıştığım tahakkuk edeceğinden her iki polisliğim arasındaki geçen 4 sene 26 gün hizmetim emekliliğime 2 kat olarak sayılmasına karar verilmesini yüksek hamiyet ve vicdanınızdan dilerim”²²⁸ şeklinde son vermiştir.

Başbakanlık, Mudanya'dan Süleyman Torunoğlu imzasıyla alınan dilekçeyi inceleyerek sonucunun dilekçe sahibine ve Başbakanlığa bildirilmesini istemiştir. Bakanlık konuyu inceledikten sonra biri Başbakanlığa biri de Süleyman Sırrı Efendi'ye olmak üzere iki cevap yazısı yollamış ise de yazılar ile sonuç değişmemiştir.

Bu dilekçeler ve yazışmaların sonunda; Milli Mücadele yıllarından önce ve o dönemde geçen hizmetlerinin; 17 Aralık 1918'de Batum'un işgalinden Süleyman Sırrı Efendi'nin 29 Ekim 1922'de polis olmasına kadar geçen sürede yapmış olduğu hizmetlerin polislikte geçen 21 sene 2 günlük hizmetine eklenmesine kanuni imkân bulunmadığı anlaşılmıştır. Ancak 23 Nisan 1920 ile 23 Ağustos 1923 tarihleri arasında Milli Mücadele'de geçen hizmetlere zam verilmesiyle ilgili kanun kapsamında, Süleyman Sırrı Efendi'nin 29 Ekim 1922'den 23 Ağustos 1923'e kadar polislikte geçen 9 ay 25 günlük hizmetinin emekliliğine sayılmasına karar verilmiştir.

²²⁸ A.g.ö.d., 11.01.1968 tarihli, Başvekalet Yüksek Makamına başlıklı dilekçe.

Süleyman Sırrı Efendi'nin amirleri memuriyet hayatı ile ilgili olarak kişiliği hakkında şu tespitlerde bulunmuşlardır. Ani karar verir, tereddüt etmez kararlarında isabet eder. Cesur ve azimli biridir. İşlerini yapmada sağlık ve sıhhati yerindedir. Zekâ derecesi ve kavrayış kabiliyeti iyi derecededir. Polis okulu görmemiş olmasına rağmen görevi süresince ilgili kanunları öğrenmiş ve uygulamada başarı göstermiştir. Meslek hayatında ciddiyeti ve ketumluğu ile tanınmıştır. Bu yüzden de istihbarat birimlerinde çalışmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Çok çalışkan ve vazifesinin ehli biridir. Amirlerine karşı saygılıdır. Verilen emir doğrultusunda hareket etmiştir. Vazifesine karşı çok düşkün biridir. Vazifesi uğrunda çalışmanın kutsallığına inanmıştır. Yalan söylemeyen ve kin gütmeyen bir karaktere sahiptir. Mahallesinde herkes tarafından sevilen ağır başlı bir insandır. Giyimine dikkat eden, terbiyeli ve nazik bir kişiliğe sahiptir. Çevresine karşı sabırlı ve fedakâr bir şekilde davranmıştır. Ailesini çok sevmekte ve her daim onların rahatını düşünmektedir²²⁹.

Süleyman Sırrı Efendi'nin Süleyman Demirel'e yolladığı mektubun cevabı 27 Eylül'de gelmiştir. Bu cevaptan yaklaşık bir ay sonra 29 Ekim 1968'de Süleyman Sırrı Efendi Bursa'da vefat etmiştir.

---

²²⁹ A.g.ö.d., Bursa Polis Müdürlüğü, Polis memuru Süleyman Sırrı Torunoğlu'na ait 12.11.1943 tarihli sicil kaydı.

SONUÇ

Türk Devletleri'nde emniyet ve asayiş, İslamiyet öncesi Tarhan, Tigin, Yargan ve Subaşılar; İslamiyet sonrası ise Subaşılar, Asesbaşılar, İhtisap Nezareti ve Sipahiler yerine getirmiştir. 1845'e gelindiğinde 10 Nisan'da bir nizamname yayınlanarak Polis adı kullanılarak bir teşkilat kurulmuş ve daha sonra Zaptiye Nezareti uygulamasına geçilmiştir. Daha ziyade bölgesel düzeyde etkili olan bu gelişmelerden sonra en nihayetinde ulusal düzeyde emniyet ve asayişten sorumlu olarak yapılandırılan Emniyet Umum Müdürlüğü günümüze kadar gelmiştir.

Süleyman Sırrı Efendi bu teşkilatın içerisinde önemli hizmetler vermiştir. 47 yaka ve 13530 sicil numarası ile Türk Polis Teşkilatı'nın İstiklal Madalyalı Polisi olan Süleyman Sırrı Efendi yirmili yaşlarda Balkan Savaşları'na gönüllü olarak katılmıştır. I. Dünya Savaşı öncesi seferberliğin ilan edilmesiyle Savunma Bakanlığı'nın emri altına girmiş, Teşkilât-ı Mahsusa'da görev almış ve Kafkasya Cephesi'nde savaşmıştır.

Süleyman Sırrı Efendi 27 Nisan 1918'de Polis memuru olmuştur. Görevini Batum'un İngilizler tarafından işgal edilmesine kadar sürdürmüştür. İşgalden sonra buradan ayrılmayarak Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni destekleyen ve Batum'un Türkiye'ye verilmesini savunan Cemiyet-i İslamiye ile birlikte hareket etmiştir. Acara Muhtar İslam Cemiyeti'nin kuruluşunda meclis azası olarak bulunmuştur. Hükümet Meclisi'nin Ruslar tarafından dağıtılmasıyla Artvin'e gelmek zorunda kalmıştır. Kısa bir süre sonra Artvin Polis Müdürlüğünde görevlendirilmiştir. Ancak Rusların peşine düşmesinden dolayı Bursa'ya gitmek zorunda kalmıştır. Süleyman Sırrı Efendi, bir süre Bursa merkezde çalıştıktan sonra Mudanya ilçesinde görevlendirilmiştir.

Süleyman Sırrı Efendi, milli mücadele'de yapmış olduğu hizmetlerin emekliliğinden sayılması için ilgili yerlere dilekçeler ve mektuplar göndermiş, Danıştay'a dava açmıştır. Bütün bu çabaları ise sonuçsuz kalmıştır. 29 Ekim 1968'de Bursa'da vefat etmiştir.

Sonuç olarak; Süleyman Sırrı Efendi, kendi döneminde yaşayan birçok insan gibi yaşanan savaşların her türlü sıkıntısını yaşamış, Cumhuriyet döneminde polis teşkilatında görev yapmıştır. Ancak emeklilik sonrası geçim sıkıntısı içerisinde yıllar yaşamıştır.

KAYNAKLAR

- Akgün, Seçil Karal., Uluğtekin, Murat (2000). Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a, Kızılay Yayınları, Ankara.
- Akşin, Sina (1987). Jön Türkler ve İttihat ve Terakki, Remzi Yayınları, İstanbul.
- Alyot, Halim (1947). Türkiye'de Zabıta (Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum), Kanaat Yayınları, Ankara.
- Armaoğlu, Fahir (1991). 20.yy Siyasi Tarihi, Cilt: 1, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Arslan, Ali., Bozkurt, Abdurrahman., Güllü, Ramazan Erhan (2011). Düşmanın Şehirdeki Hedefi-Milli Mücadelede Polisler, Paraf Yayınları, İstanbul.
- Aydın, Mahir (1995). "Elviye-i Selâse", TDVİA, Cilt: XI, İstanbul.
- Aydın, Mahir (1994). "Doksanüç Harbi", TDVİA, Cilt:IX, İstanbul.
- Balcıoğlu, Mustafa (2001). Teşkilât-ı Mahsusa'dan Cumhuriyete, Nobel Yayınları, İstanbul.
- Bakan, Mustafa (2008). Milli Mücadele Yıllarında Elviye-i Selâse ve Batum, Turkish Studies Dergisi, Sayı: 13.
- Bayur, Yusuf Hikmet (1995). Türkiye Devletinin Dış Siyaseti, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bayur, Yusuf Hikmet (1951). Türk İnkılâbı Tarihi, Cilt: 2, Kısım: 3, TTK Yayınları, Ankara.

- Bayur, Yusuf Hikmet (1999). Balkan Savaşları Birinci Balkan Savaşı II (1912), Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul.
- Benhür, Çağatay (2009). Türk Birliklerinin Azerbaycan'ı Terk Etmesi (1918), Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 21.
- Birinci, Ali (1999). Türk Emniyet Teşkilatında İlkler, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 3, Ankara.
- Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, Kafkas Cephesi, 3. Ordu Harekâtı (1993). Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Cilt: II, Ankara.
- Birinci, İhsan (1971). Milli Mücadele'nin Kahraman Polisleri, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 7, Cilt: 1, Sayı: 2. İstanbul.
- Birinci, İhsan (1974). Cumhuriyet Devrinde Türk Polisi, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 10, Cilt: 1, Sayı: 1. İstanbul.
- Cemil, Arif (2006). Birinci Dünya Savaşı'nda Teşkilât-ı Mahsusa, Arma Yayınları, İstanbul.
- Cumhuriyetin 50. Yılında İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü Kuruluşu, Tarihi Gelişimi, Görev ve Yetkileri ile 1923–1973 Çalışmaları (1973). Cilt: II, II. Kitap, Ankara.
- Çapa, Mesut (1990). Balkan Savaşı'nda Kızılay (Osmanlı Hilal-i Ahmer) Cemiyeti, A.Ü. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM), Sayı: 1.
- Çiloğlu, Fahrettin (1998). Rusya Federasyonu'nda ve Transkafkasya'da Etnik Çatışmalar, Sinatle Yayınları, İstanbul.
- Çufalı, Mustafa (2002). Türk Polis Tarihi, Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis, Editörler: Hasan Hüseyin Çevik, Turgut Göksu, Seçkin Yayınları, Ankara.

Çufalı, Mustafa (2007). Cumhuriyet Döneminde Emniyet Teşkilatının Gelişimi, Çağın Polisi Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 72, Ankara.

Demirbaş, Cevdet (2005). Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Polis Teşkilatı, EGM Polis Dergisi, Sayı: 43, Ankara.

Demirel, Muammer (2009). Artvin ve Batum Göçmenleri (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan Sonra). A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 40.

Dikici, Ali (2007). Milli Mücadele Döneminde İç Güvenlik ve Türk Polisi, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: XXIII, Mart-Temmuz-Kasım, Sayı 67-68-69.

Dikici, Ali (2009). Demokrat Parti Döneminde İç Güvenlik ve Türk Polis Teşkilatı, Akademik Bakış Dergisi, Cilt: III, Sayı: 5.

Dirik, Kazım Doğan (2008). Atatürk'ün İzinde Vali Paşa Kazım Dirik, Bandırma Vapuru'ndan Halkın Kalbine, Gürer Yayınları, İstanbul.

EGM Araştırma Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı (A.P.K.) (2002). Osmanlı'dan Günümüze Polisin Özlük Dosyaları, EGM Basımevi, Ankara.

EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı (2011). EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı Uluslar arası Eğitim Kataloğu, Ankara.

EGM Polis Akademisi İnternet Sitesi:

<http://www.pa.edu.tr/index.php?pid=67>, (Erişim: 14.05.2011).

Emniyet Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi:

<http://www.egm.gov.tr/daire.hukuk.asp>, (Erişim: 17.02.2010).

Emniyet Teşkilatı Kanunu, 1937, Md. 13.

- Eraslan, Cezmi (2002). I. Dünya Savaşı ve Türkiye, Türkler Ansiklopedisi, Cilt: XIII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Eraslan, Fethullah., Metin, İsmail (1984). Türk Polis Tarihi, Cilt: I, Aslımlar Basımevi, Ankara.
- Ergut, Ferdan (2004). Modern Devlet ve Polis, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetim Diyalektiği, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Erkan, Süleyman (1996). Kırım ve Kafkasya Göçleri (1878-1908), KTÜ Kafkasya ve Orta Asya Ülkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- Ertürk, Hüsamettin (1964). İki Devrin Perde Arkası, Sebil Yayınları, İstanbul.
- Eyyüpoğlu, İsmail (2007). Bitlis Vilayetinde İdari Teşkilatın Kurulması için yapılan hazırlıklar (1918), Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü Atatürk Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 3.
- Gencer, Ali İhsan (1991). "Ayastefanos Antlaşması", TDVİA, Cilt: IV, İstanbul.
- Gencer, Ali İhsan (1992). "Berlin Antlaşması", TDVİA, Cilt: V, İstanbul.
- Genel Kurmay ATESE Başkanlığı (1965). Türk İstiklal Harbi Doğu Cephesi (1919-921), Cilt: III, Ankara.
- Gök, Nurşen (2008). Artvin Livası'nın Anavatan'a Katılışı Sırasındaki Durumuna İlişkin Belgeler, A.Ü. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 41.
- Gökdemir, Ahmet Ender (1989). Cenûb-i Garbî Kafkas Hükümeti, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Gül, Mustafa (1999). Elviye-i Selâse'nin Osmanlı Devleti'ne İadesi ve Bazı Uygulamalar, Sayı: 15.

Gültekin, Ömer Faruk (2005). Tarihi Perspektiften Türk Emniyet Teşkilatı'nın Dönüşüm Süreci, EGM Polis Dergisi, Sayı: 43, Ankara.

Gün, İsmail (1971). Kâzım Dirik, İstikbal Yayınları, İzmir.

Grigorianz, Alexandre (1999). Kafkasya Halkları Tarihi ve Etnografik Bir Sentez, Çeviren Doğan Yurdakul, Sabah Yayınları, İstanbul.

Halaçoğlu, Ahmet (2002). Balkan Savaşları (1912-1913), Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: XIII, Ankara.

Hacıfettahoğlu, İsmail (2007). Milli Mücadelede Hilal-i Ahmer: TBMM'nin Teşkilinden Sakarya Zaferine Kadar İcraat Raporu, (23 Nisan 1920 - 23 Eylül 1921), Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, Ankara.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Mart 1963, Sayı:43.

Hiçyılmaz, Ergun (1979). Belgelerle Teşkilât-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri, Ünsal Yayınları, İstanbul.

İlter, Erdal (2002). Millî İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi, Millî Emniyet Hizmetleri Riyâseti (M.E.H./MAH) MİT Basım Evi, Ankara.

Karabekir, Kâzım (1988). İstiklâl Harbimiz, Merk Yayınları, İstanbul.

Karayaka, Ali (2005). Mütareke ve Milli Mücadelenin İlk Yıllarında (1919-1920) Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'ne (Türk Polis Teşkilatına) Bir Bakış IV, EGM Polis Dergisi, Sayı: 43, Ankara.

Karal, Enver Ziya (1996). Osmanlı Tarihi, Cilt: IX, Ankara.

Keleşyılmaz, Vahdet (2000). Kafkas Harekâtının Perde Arkası, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (A.A.M.D.), Cilt: 16, Sayı: 47.

- Kırzioğlu, Fahrettin (1993). Osmanlılar'ın Kafkas Elleri'ni Fethi (1451-1590), TTK Basımevi, Ankara.
- Kızılkaya, Adem., Sönmez, Nevzat (2003). Geçmişten Günümüze Güvenlik ihtiyacı ve Türk Polis Teşkilatı, Çağın Polisi Dergisi, Sayı:17, Ankara.
- Kuyaksil, Ali (2000). 155. Yılında Polis Teşkilatının Tarihçesi, Kolluk Kavramı ve Günümüzde Emniyet Teşkilatı, EGM Polis Dergisi, Sayı: 22, Ankara.
- Kurat, Akdes Nimet (1990). Türkiye ve Rusya, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kurtcephe, İsrail (1993). Teşkilat-ı Mahsusa Belgelerine Göre 1917 Rus İhtilali Sırasında Türkistan, A.Ü. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi Atatürk Yolu, Yıl: 3, Sayı: 12, Ankara.
- Kutay, Cemal (1962). Birinci Dünya Harbi'nde Teşkilât-ı Mahsusa ve Hayber'de Türk Cengi, İstanbul Tarih Yayınları, İstanbul.
- Meydan Larousse Ansiklopedisi (1990). Cilt: 1, Meydan Yayınları, İstanbul.
- Murtazaođlu, Fahrettin (2004). Acaralıların Siyasi Özerklik Hakkının Süjesi Haline Gelmeleri ve Türkiye'nin Bu Sürece Etkisi, (BİLİG) Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar Sayı: 29.
- Özaydın, Zuhale (2002). Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Çalışmaları, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: XIII, Ankara.
- Özder, M., Adil (1971). Artvin ve Çevresi (1828–1921) Savaşları, Ankara.
- Pehlivanlı, Hamit (1992). Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askeri Polis Teşkilatı, Genel Kurmay Başkanlığı yayınları, Ankara.

- Sarısamam, Sadık (2002). Trabzon Mıntıkası Teşkilat-ı Mahsusa Heyet-i İdaresinin Faaliyetleri ve Gürcü Lejyonu, XIII. Türk Tarih Kongresi (Kongreye sunulan bildiriler), Ankara.
- Sarısamam, Sadık (1996). Birinci Dünya Savaşı Sırasında İran Elçiliğimiz İle İrtibatlı Bazı Teşkilât-ı Mahsusa Faaliyetleri, A.Ü. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM), Sayı: 7.
- Soysal, İsmail (1989). Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920-1945), Cilt: I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Sönmez, Ali (2005). Polis Meclisinin Kuruluşu ve Kaldırılışı (1845-1850), Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı: 37.
- Sönmez, Ali (2006). Zaptiye Teşkilatı'nın Düzenlenmesi (1840-1869), Tarih Araştırmaları Dergisi, Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Tarih Bölümü, Sayı: 39.
- Soyer, Reşit (1946). General Kâzım Dirik, Yenyol Yayınları, İzmir.
- Sönmez, Ali (1996). Kafkasya ve Orta Asya Cumhuriyetleri Ülke Profilleri ve Türkiye ile Ekonomik İlişkileri, DPT Yayınları, Ankara.
- Stoddard, Philip H (2003). Teşkilât-ı Mahsusa, (Çeviren: Tansel Demirel), Arma yayınları, İstanbul.
- Şahin, Eyüp (1998). Cumhuriyete Hayat Veren İstiklal Madalyalı Polisler – Torunizade Süleyman Sırrı Efendi, EGM Polis Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 14, EGM Yayınları, Ankara.
- Şahin, Eyüp (2006). Kurtuluş Savaşında Türk Polisi, EGM Polis Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 47, EGM Yayınları, Ankara.
- Şahin, Eyüp (2004). Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi, EGM Polis Dergisi, Sayı: 38, EGM Yayınları, Ankara.

- Şahin, Eyüp., Töre, Rahmi., Tunç, Zafer (2010). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Polis Teşkilatı'nda İlk Kadın Görevliler, EGM Basımevi, Ankara.
- Tansel, Selahattin. (1977). Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, Cilt: I, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Taşkıran, Cemalettin (1993). Kâzım Karabekir Paşa, Askerî Hayatı ve Komutanlığı, Ankara.
- Tongur, Hikmet (1946). Türkiye'de Genel Kolluk Teşkili ve Görevlerinin Gelişimi, İçişleri Bakanlığı EGM Yayınları, I, Kanaat Basımevi, Ankara.
- Toksöz, Fikret (1984). Kolluk Kuvvetleri, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: VI, İstanbul.
- Türkgeldi, Ali (1948). Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi, Ankara.
- Temel Britannica (1988). Cilt: 7, Ana Yayınları, İstanbul.
- Uçarol, Rıfat (2000). Siyasi Tarih (1789-1999), Filiz Yayınları, İstanbul.
- Usal, Ahmet (2006). Edirne Tarihi ve Kültürü, Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı, Edirne.
- Yel, Selma (2008). Mondros Mütarekesi ve Elviye-i Selâse nin Tahliye Edilmesi, Turkish Studies Dergisi, Sayı: 10.
- Yılmazçelik, İbrahim., Karabörk, İdris (2005). Türk Emniyet Teşkilatı'nın Kuruluş ve Gelişmesi (1845-1950) EGM Polis Dergisi, Sayı: 43, EGM Yayınları, Ankara.
- Zengin, Zeki Salih (2002). Kurtuluş Savaşı Döneminde ve Cumhuriyet'in Başlarında Türkiye'de Medreseler ve Din Eğitimi. A. Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: XLIII, Sayı: 2.

Zeyrek, Yunus. (2001). Acaristan ve Acarlar, Ankara.

788 sayılı Memurin kanunu (1936) Edirne.

1683 sayılı Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunu (1940) Cihan Kitaphanesi, İstanbul.

EKLER

Ek-1. Polis Memuru Süleyman Sırrı Efendi

Ek-2. Süleyman Sırrı Efendi'ye ait Memurun Sicili adlı belge.

سجود سیرت
۵۶

مأمورین سبجی و سبجی

اسم و کنیت	سید محمد علی
پدر نام	سید محمد علی
دوره نام	سلطان علم
سن و تاریخ تولد	۱۳۰۰ هجری
مکان	سوریه
تعلیم	اسلام
خدمت درجه	مقدم
خدمت سابقه	۱۰ سال
درجه	مقدم
ادواری	مقدم
آماره	۱۰۰
اصول	مقدم

۱۳۵۲

اساتذت

Ek-3. 13 Nisan 1925'de Süleyman Sırrı Efendi'ye İstiklal Madalyası verildiğine dair belge.

1914
Y. No. _____
C. No. _____

Türkiye Cumhuriyeti

- S U R U T -

Metni işbu varaka zirinde muharrer
bulunan 66 Numaralı Kanun Mucibince verilecek
olan İSTİKLAL MADALYASI
Vesikası

Numarası
2591

Bilfiil vaka başında asatî hamaset ve fedakârî
gösterdiğinden dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin
5/4/341 tarihinde bu vaka bulan 2 inci içtimâ
senesi 54 üncü içtimânın birinci celsesinde
Zirde hüviyeti muharrer Süleyman Efendiye
Bir vaka Kırmızı şeritli İSTİKLAL MADALYASI
verilmiştir.

Resmî Mühür
13/4/341
İmza
Gazi M. Kemal

İstiklal madalyası alan
zâtın Hüviyeti :
Acarai Süfâ kedadân Gâbir
ağa zâde Süleyman Efendi

İşbu İstiklal Madalya vesikası aslının aynı
olduğu tasdiğ olunur . 5/2/1941

Mudanya Emniyet
Komiserliği V.
Resmî Mühür ve İmza

Bu suret görülen ve gösterene geri verilerek
bir sureti dairede alıkonulan nüshanın aynıdır
bin dokuz yüz elli Beş senesi Mart ayının Yirmi
dokuzuncu günü . 21/Mart/1955

BİRİNCİ NOTER
M. B. ÖZTÜRK
İKİNCİ NOTERLİĞİ

Noter kâğıdı Nümune : 1

Dünya Matbaası

Merc Pulu 50
Noter ücreti 7
Yükseklik 30
Çevre Pulu 60
Mühür Pulu
Tasdik Pulu 20
Mühür Ücreti
Sıra 15
Yokluk 182

50 KURUS
DANCA PULU
50 KURUS
DANCA PULU
50 KURUS

Ek-4. Memûrîn-i Zâbitanın Her Sene Başında Bir Defa Tanzim Kılınacak Mahrem Tezkiye Varakalarına Ait Cetvel.

مأموریه ضابطه قدره نباشنده بر دفعه تیکم قه جویم تیکم ورقه لینه عاشر جدول

سین اندک	_____
تورجی	_____
آجانیان جلیله	_____
یولسی ماوری $\frac{آبولن نوردک}{۱۶}$	_____
ستمد	_____
اولید - ایچی جوچند دا - و -	_____
یوقد -	_____
کجه دصد -	_____
ایناه در بوم و -	_____
بروزنه ضیف کنیزیه - طبیب دجه استفاده اولونه یو -	_____
جهت بر بوس قناری نورد -	_____
نورد نصف دطیفی یابان - ایزیه دایسی	_____

Ek-5. Süleyman Sırrı Efendi'ye ait nüfus tezkeresi.

Nüfus tezkeresi örneği	
Adı ve soy adı	S. Sırrı Torunoğlu
Babası adı	Şakir
Anası adı	Sultan
Doğum yeri	Acara
Doğum tarihi	1307
Ahvali medenisi	evli
Nüfusda kayıtlı olduğu yer	
Vilâyeti	Artvin
Kazası	00
Köy veya mahallesi	Hartuvis karyesinde misafir defterinin birinci NO. sunda kaydedilmiştir.
Hane numarası	2/8I
. verildiği yer ve tarih vudanya nüfusundan tebdilen	
aslinin aynıdır.	

Ek-6. Süleyman Sırrı Efendi'ye hırsız yakalamaktan dolayı verilen takdirname.

Nakdi mükâfat, takdirname

Vilayeti	Rütbesi	Apolet No.	İsmi	Mükâfın nevi	Nizamname maddesi	Mükâfatı icap ettiren sebep	Mühür
Bursa	Polis memuru	37	Süleyman	takdirname			

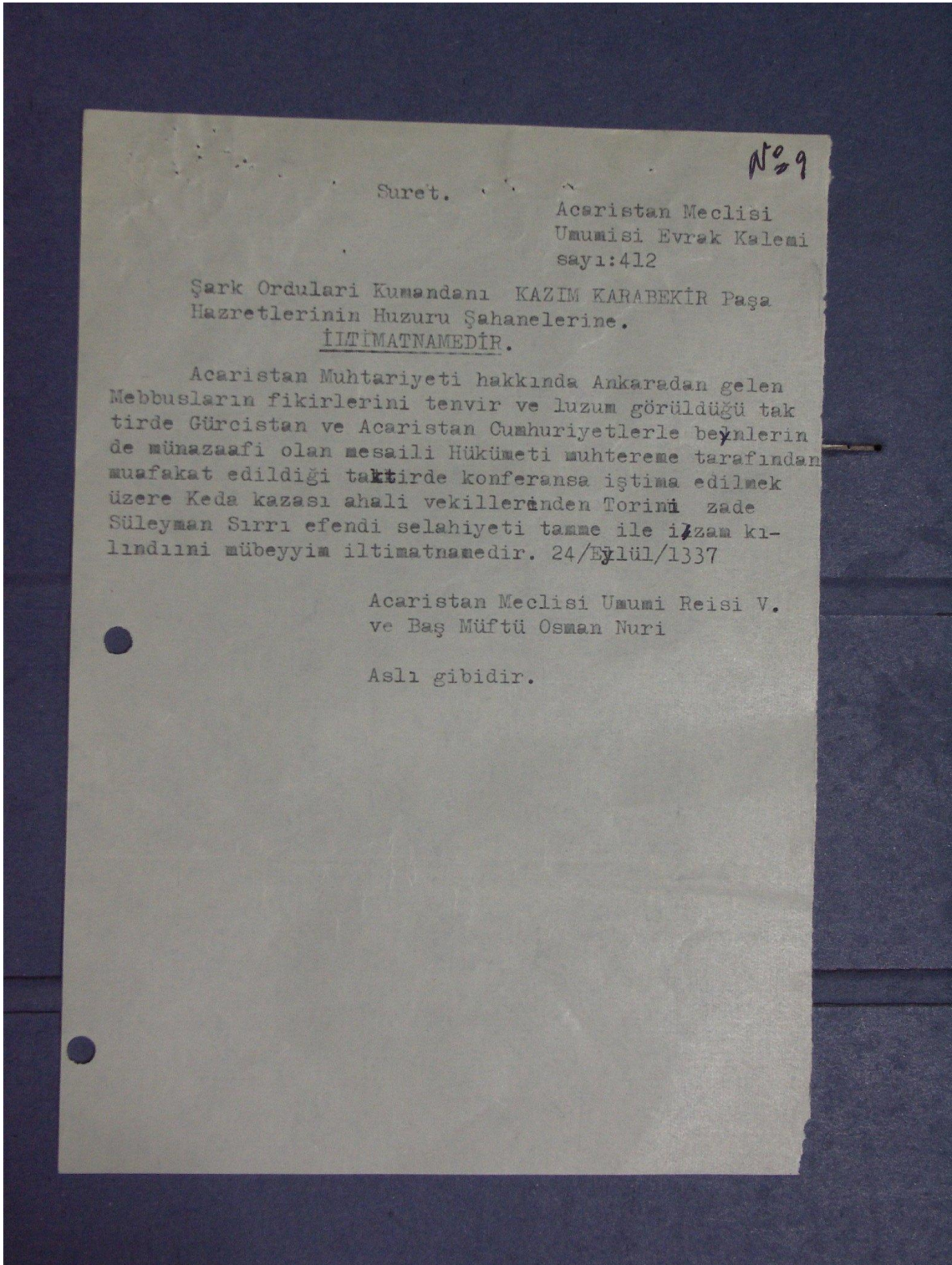
Mudanyada tüccar vasfının kasasını korumakta iken yakalanan isminin derdestinden takdirname verilmiştir.
6/12/934

19530

26/12/1934

M. S. S. S.

Ek-7. Süleyman Sırrı Efendi ile ilgili bir itimatname.

Ek-8. Kazım Karabekir Paşanın Batum-Acara Cemiyet-i İslamiye Reisine yolladığı telgraf.

№ 4

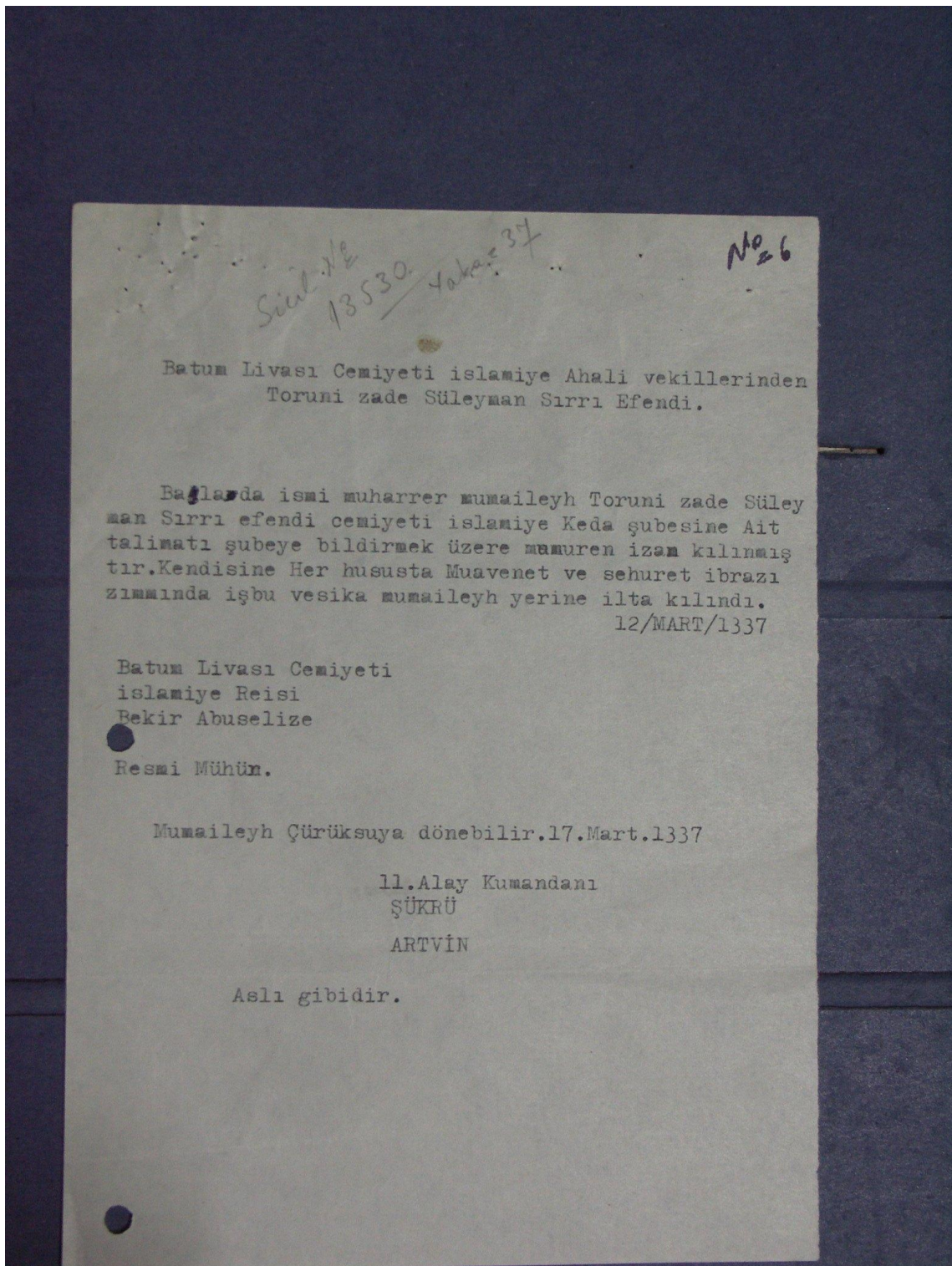
Batum Acara cemiyeti İslamiye reisi Müftizade
Abdullah Aşkın efendiye. OLTU-ERZURUM

Türklük gayesi yolundaki Batumda İslam cemiyetinin teşekkülü çok yerindedir. Memnuniyeti mucip mektuplarınıuz peyderpey alınmaktadır.

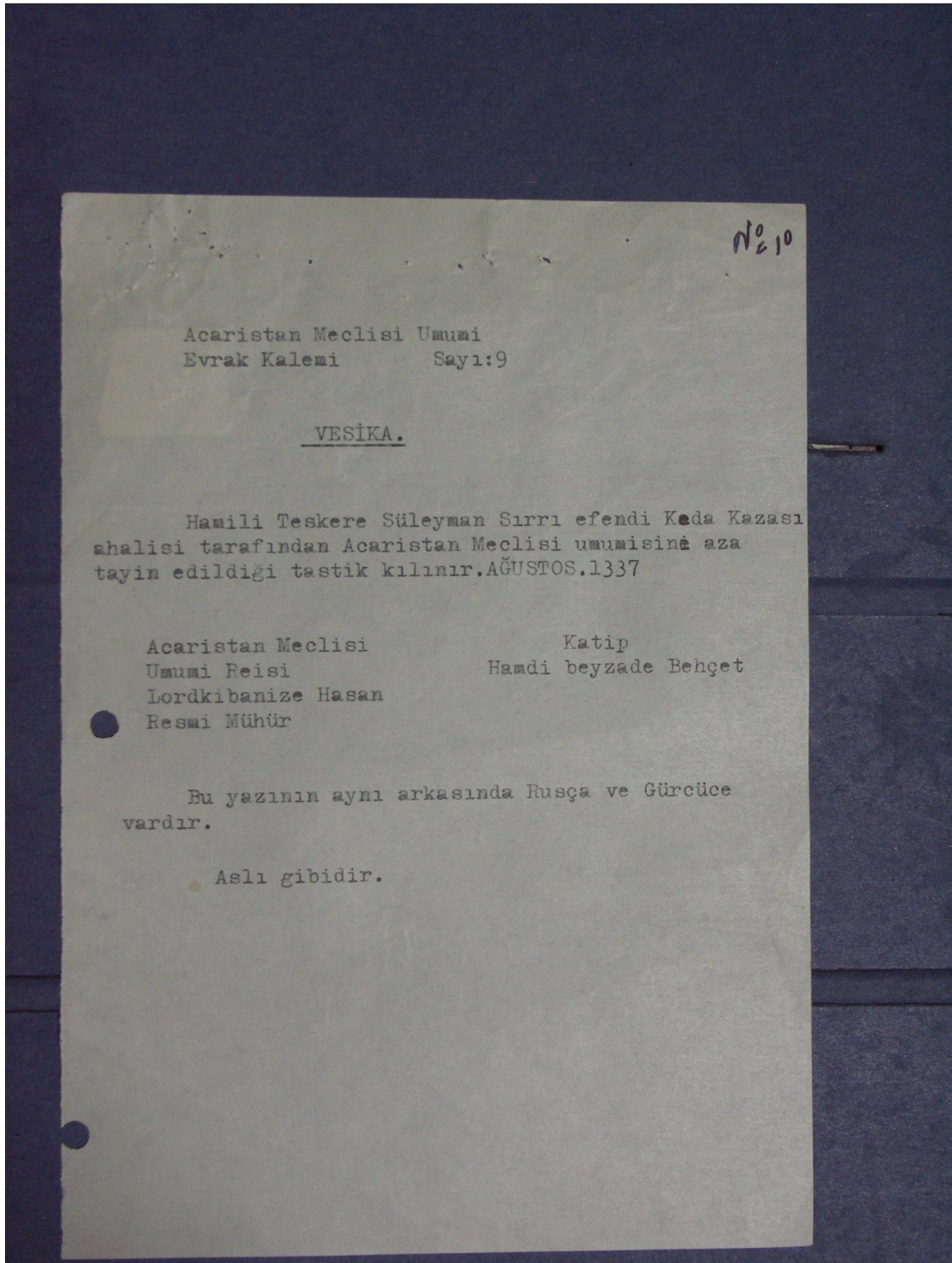
Ermeni ve gürcülerin hareketine karşı milli teşkilatın icrası ile muvaffakiyetli savaşınız sol cephe hareketimizi takviye edecek vaziyettedir sayı gayretiniz şayan teşekkür ve tebrike ve taktire layıktır sıhhatinizle muvaffakiyetinizi temenni ve samimi selamlarımı taktim etmekle gözlerinizden öperim. 25m.

Şarkcephesi Kumandanı
Kazım Karabekir.
Aslı gibidir.

Ek-9. Süleyman Sırrı Efendi'ye verilen görevle ilgili bir belge.

Ek-10. Süleyman Sırrı Efendi'nin Acaristan Meclisi Umumisinin azası olduğunu gösterir belge.

Ek-11. Süleyman Sırrı Efendi'ye ait nüfus sureti.

18530

NUFUS SURETİ

Adı:	Süleyman Torun oğlu
Babasının Adı:	Şakir
Anasının Adı:	Sultan
Doğum yeri:	Acara
Doğum Tarihi:	1307
Tabiiyeti:	T. C.
Vilâyeti:	Artvin
kazası:	Borcika
Köyü:	Hartvis
Hane No:	I
CiltNo:	Müsafir
Sahife No:	0 0

Mudanya Nüfus memurlugundan 1/5/935 tarihinde verilmiştir.

aslina uygundur.
27/5/936

H. Seyid

Ek-12. Süleyman Sırrı Efendi'nin Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü'ne verdiği dilekçe üzerine, Emekli Sandığının Emniyet Genel Müdürlüğü'ne yolladığı ilgili yazı.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ EMEKLİ SANDIĞI
GENEL MÜDÜRLÜK

Telgraf Adresi : Emeksan
Telefon : 35220

Ankara **5 Nisan 1955**

50

Emniyet Umum
Müdürlüğüne

Ankara

Bilgi için :
Süleyman Torunoğlu
Setbaşı Karaağaç caddesi
No. 11

Bursa

Yazımızın
İşareti Numarası
Tah. 10 400070

Yazınızın
İşareti Numarası Tarihi

Yukardaki işaretimizi cevabınızda yazmanızı dileriz,

Bursa Polis memurluğundan 14/7/943 senesinde emekliye sevk edildiğini bildiren ,

Süleyman Torunoğlu'nun :
Millî Mücadelede geçen hizmetlerinin emekliliğine ilâvesi hakkındaki 30/3/955 günlü dilekçesi ve 5 parça eki aidiyeti cihetiyle ilişikte olarak gönderilmiştir.
Gereğinin yapılmasını rica ederiz.

Saygılarımızla
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
EMEKLİ SANDIĞI
UMUM MÜDÜRLÜK

Eki: 1 58228 varide sayılı dilekçe ve eki 5 eki

Örnek No 156
Am-Ö

B.İ. 4/4

EM. GN. MD.
B. Nisan 1955
74406
No. 7-4

Eski
73530/4
Eski
Tah 11.4.55
462

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Sedat TOKGÖZ
Doğum Yeri ve Tarihi:	Adana-1982
Ön Lisans:	Muğla Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği
Lisans Eğitimi:	Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi
Mezuniyet Tarihi:	2006
Yabancı Dil:	İngilizce (Orta)
Mesleği:	Polis Memuru